

Diagnoza i wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji Miasta Międzyrzec Podlaski

SPIS TREŚCI

Spis treści	1
Wprowadzenie	2
Ogólna charakterystyka Miasta Międzyrzec Podlaski	4
Procedura delimitacji obszaru zdegradowanego	8
Wyznaczenie jednostek analitycznych	9
Analiza wskaźnikowa	11
Diagnoza delimitacyjna	14
Diagnoza koncentracji negatywnych zjawisk społecznych	14
Bezrobocie	14
Ubóstwo	18
Przestępczość	22
Wskaźniki uzupełniające	28
Uczestnictwo w życiu publicznym	28
Poziom edukacji	31
Podsumowanie analizy zjawisk społecznych	34
Analiza występowania negatywnych zjawisk w pozostałych sferach	37
Sfera gospodarcza	37
Sfera środowiskowa	42
Sfera funkcjonalno-przestrzenna	46
Sfera techniczna	52
Delimitacja obszaru zdegradowanego	57
Delimitacja obszaru rewitalizacji	59
Spis rycin	62
Spis tabel	63

WPROWADZENIE

Obszary miejskie wyróżniają się występowaniem szczególnego nasilenia i koncentracji zróżnicowanych i złożonych problemów, takich jak ubóstwo, bezrobocie, nierówności i wykluczenie społeczne, przestępczość, konflikty czy niska jakość środowiska, stanowiących objawy kryzysu (degradacji). Zatrzymanie lub nawet odwrócenie degradacji miast wymaga szczególnej interwencji – wszechstronnych, skoncentrowanych, kompleksowych i długotrwałych działań, określanych mianem rewitalizacji¹. Zgodnie z art. 2 ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie gminnego programu rewitalizacji.

Jedną z kluczowych zasad w rewitalizacji jest konieczność koncentracji terytorialnej podejmowanych działań – rewitalizacja jest działaniem, które musi być skoncentrowane terytorialnie i powinno być prowadzone na obszarach najbardziej tego potrzebujących, pogrążonych w najgłębszym kryzysie w stosunku do pozostałych części jednostki. Obszar zdegradowany to obszar gminy znajdujący się w stanie kryzysowym z powodu koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w tym przede wszystkim: bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, wysokiej liczby mieszkańców będących osobami ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym, współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer:

- gospodarczej – w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw;
- środowiskowej – w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska,
- przestrzenno-funkcjonalnej – w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niedostosowania infrastruktury do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych, lub
- technicznej – w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym oraz niefunkcjonowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności, ochrony środowiska i zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

Występowanie zjawisk kryzysowych w sferze społecznej jest zatem warunkiem obligatoryjnym, by dany obszar mógł zostać uznany za obszar zdegradowany.

Zasięg obszaru zdegradowanego powinien być określany w procesie porównywania wewnątrzmięjskiego zróżnicowania, na podstawie analizy cząstkowych oraz syntetycznych wskaźników degradacji. Tak przeprowadzone badania powinny ujawnić obszary znajdujące się w najgorszej sytuacji w skali miasta, w obrębie których zidentyfikowano występowanie wieloaspektowego kryzysu. Kryzys w danej jednostce urbanistycznej powinien być identyfikowany, jeżeli wskaźnik syntetyczny zbudowany na podstawie zaprezentowanych wskaźników cząstkowych będzie gorszy niż średnia dla całego miasta.

Obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechujący się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza prowadzić

---

¹ Katarzyna Olbińska, *Planowanie procesów rewitalizacji miast. Teoria a praktyka*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2020.

rewitalizację, wyznacza się jako obszar rewitalizacji. Zgodnie z wymogiem ustawowym obszar rewitalizacji nie może być większy niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkały przez więcej niż 30% liczby jej mieszkańców.

Rozpoznanie problemów degradacji i deprywacji wymaga zatem przeprowadzenia badań przestrzennego rozkładu zjawisk, których kumulacja może świadczyć o zaistnieniu sytuacji kryzysowej. Diagnoza taka obejmuje obowiązkowo cały obszar gminy i stanowi podstawę wyznaczenia granic (delimitacji) obszaru zdegradowanego, a następnie określenia obszaru rewitalizacji. Podstawą takiej diagnozy powinny być dane i analizy pokazujące realne zróżnicowanie zjawisk, procesów i problemów prowadzone w obrębie zestandaryzowanych, możliwe homogennych pod względem funkcjonalnym, fizjonomicznym oraz społecznym, jednostek urbanistycznych.

OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA MIASTA MIĘDZYRZEC PODLASKI

Międzyrzec Podlaski – jedna z dwóch gmin miejskich powiatu bialskiego – położony jest w północnej części województwa lubelskiego. Miasto graniczy z gminą wiejską Międzyrzec Podlaski oraz gminą wiejską Drelów. Powierzchnia administracyjna analizowanego obszaru wynosi 2 003 ha, co stanowi 0,7% powierzchni powiatu bialskiego. Miasto znajduje się w odległości ok. 28 km od Białej Podlaskiej, ok. 100 km od Lublina oraz ok. 140 km od Warszawy.

Międzyrzec Podlaski charakteryzuje bardzo korzystne położenie komunikacyjne - podstawowy układ drogowy miasta stanowią:

- droga krajowa nr 19 relacji granica państwa – Kuźnica – Białystok – Siemiatycze – Międzyrzec Podlaski – Kock – Lubartów – Lublin – Kraśnik – Janów Lubelski – Nisko – Sokołów Małopolski – Rzeszów – Babica – Lutcza – Domaradz – Miejsce Piastowe – Dukla – Barwinek – granica państwa, będąca częścią polskiego szlaku Via Carpatia, łączącego Litwę, Łotwę, Polskę, Słowację, Węgry, Rumunię, Bułgarię oraz Grecję;
- droga krajowa nr 2 relacji granica państwa – Świecko – Rzepin – Poznań – Konin – Łódź – Warszawa – Siedlce – Terespol – granica państwa, będąca polską częścią międzynarodowego szlaku komunikacyjnego E30 z Cork (Irlandia) do Omska (Rosja);
- droga wojewódzka nr 806 relacji Łuków – Międzyrzec Podlaski;
- droga wojewódzka nr 813 relacji Międzyrzec Podlaski – Parczew – Ostrów Lubelski – Łęczna.

Wewnętrzna komunikacja miasta zapewniają głównie drogi powiatowe i gminne.

Na terenie analizowanej jednostki przebiega również linia kolejowa nr 2 relacji Warszawa Zachodnia – Terespol, stanowiąca fragment międzynarodowej linii E-20, która jest częścią Paneuropejskiego Korytarza Transportowego Zachód – Wschód łączącego Berlin z Moskwą. Linia wykorzystywana jest w ruchu towarowym i pasażerskim. Na terenie Miasta Międzyrzec Podlaski zlokalizowana jest jedna stacja kolejowa – Międzyrzec Podlaski.

Zgodnie z regionalizacją fizycznogeograficzną Jerzego Kondrackiego Miasto Międzyrzec Podlaski należy do dwóch mezoregionów: Zakłęsłości Łomaskiej oraz Równiny Łukowskiej, położonych odpowiednio w obrębie makroregionu Polesia Zachodniego oraz Niziny Południowo-podlaskiej. Cały obszar miasta należy zaliczyć pod względem morfologicznym do terenów średnio urozmaiconych, charakteryzujących się nieznacznym zróżnicowaniem warunków hipsometrycznych.

Głównym elementem sieci hydrograficznej na terenie Międzyrzec Podlaskiego jest rzeka Krzna, będąca lewobrzeżnym dopływem Bugu. Jej górny odcinek w Międzyrzec Podlaskim tworzą 2 strugi: Krzna Północna i Krzna Południowa. Największy dopływ Krzny na terenie miasta stanowi Piszczka. Przez miasto przebiega również ujściowy odcinek kanału Wieprz – Krzna. W południowej części miasta znajdują się dwa, połączone ze sobą zbiorniki Żwirownia (Międzyrzec 1 i Międzyrzec 2) o powierzchni około 43 ha, które powstały po eksploatacji złoża żwiru. Akwen wykorzystywany jest w celach rekreacyjno-sportowych. Na obszarze miasta występują również drobne zbiorniki wodne pochodzenia antropogenicznego – poeksploatacyjne. Najliczniej występują one w południowej części miasta oraz w dolinie Krzny i Piszczki.

Na terenie Miasta Międzyrzec Podlaski lasy i grunty leśne zajmują 169 ha. Wskaźnik lesistości wynosi 8,4% i jest zdecydowanie niższy od wskaźnika obliczonego dla powiatu bialskiego (27,6%) oraz województwa lubelskiego (23,4%). 18,9% (32 ha) lasów i gruntów leśnych stanowi własność Lasów Państwowych (Nadleśnictwo Międzyrzec), a 81,1% (137 ha) stanowi własność prywatną. Lasy występują przede wszystkim we wschodniej i południowo-wschodniej części miasta i są one częścią większego kompleksu leśnego, zlokalizowanego w większości poza jego granicami (Lasy Międzyrzeckie). Niewielki kompleks leśny występuje także na północ od węzła drogi krajowej nr 19 i dróg wojewódzkich, przy granicy gminy. Na badanym obszarze występuje również zieleń urządzone, którą reprezentują: parki, skwery, zieleń przydrożna i przyuliczna, sady i ogrody, w tym ogrody działkowe i plantacje, cmentarze oraz zieleń osiedlowa i przydomowa.

W celu ochrony pozostałości naturalnych ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej oraz cennych fragmentów krajobrazu naturalnego i kulturowego na terenie Miasta Międzyrzec Podlaski utworzono użytek ekologiczny „Stawy”, zajmujący powierzchnię 15,2 ha. Celem utworzenia użytku ekologicznego było zachowanie malowniczego obszaru bagien, torfowisk, wilgotnych łąk ziołoroślowych, zarośli i zadrzewień, o dużym znaczeniu ekologicznym i krajobrazowym, stanowiącego ostoje dzikiej flory i fauny w sąsiedztwie terenów rolniczych i zurbanizowanych. Ponadto na terenie Miasta Międzyrzec Podlaski znajdują się 4 pomniki przyrody: 3 drzewa (dąb szypułkowy, kasztanowiec zwyczajny, jesion wyniosły) oraz głaz narzutowy przeniesiony z miejscowości Tuliłów.

Sieć powiązań ekologicznych na terenie miasta tworzą korytarze wzdłuż dolin rzeki Krzyny i Piszczki, a także wzdłuż dolin mniejszych cieków wodnych, rowów melioracyjnych. Przeptywająca przez teren miasta rzeka Krzna stanowi korytarz ekologiczny rangi krajowej, wyznaczony w Polskiej Sieci Ekologicznej ECONET – PL jako korytarz ekologiczny „Doliny Krzyny” – podstawowy ciąg przemieszczania się elementów biologicznych w gminie, uznany za obszar łącznikowy znaczenia krajowego o nr 47k. Istotne znaczenie w kontekście powiązań ekologicznych mają również tereny zadrzewione w postaci terenów zalesionych oraz zieleni przydrożnej i przyulicznej.

Międzyrzec Podlaski, podobnie jak pozostałe miasta województwa lubelskiego, dotknięty jest negatywnymi zjawiskami demograficznymi. Problemem obszaru jest przede wszystkim ubytek mieszkańców, wynikający zarówno z ujemnego przyrostu naturalnego, jak również odpływu migracyjnego ludności. Zjawisko depopulacji wpływa negatywnie na zasoby kapitału ludzkiego, który ma znaczny wpływ na atrakcyjność inwestycyjną i dalszy rozwój społeczno-gospodarczy miasta. Ze zjawiskiem depopulacji ściśle powiązana jest suburbanizacja, w wyniku której mieszkańcy wyprowadzają się z centrum miasta na jego przedmieścia, lecz pozostają funkcjonalnie powiązani z miastem, korzystając z usług i infrastruktury na jego terenie. Depopulacja i suburbanizacja w długiej perspektywie mogą wywołać szereg niekorzystnych konsekwencji, w szczególności ze względu na fakt, że migracja jest procesem selektywnym – wyraźnie wyższe od średnich są wskaźniki migracji dla ludzi młodych, o wyższym poziomie wykształcenia. W rezultacie znaczące ujemne saldo migracji może oznaczać odpływ najlepszej, z punktu widzenia ekonomicznej przyszłości obszaru, części jego mieszkańców. Nie dość, że obserwuje się w takiej sytuacji odpływ ludzi o wysokim potencjale, to dodatkowo w przyspieszonym tempie postępuje proces starzenia się społeczności, także za sprawą spadającego przyrostu naturalnego, będącego konsekwencją odpływu kobiet w wieku produkcyjnym.

Analiza danych dotyczących struktury demograficznej wskazuje również na utrzymującą się niekorzystną strukturę wiekową populacji miasta – spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym oraz zwiększanie się grupy osób w wieku poprodukcyjnym. Wysoki udział osób w wieku poprodukcyjnym nakłada na gminę obowiązek realizacji skutecznych działań ukierunkowanych na rozwiązywanie problemów, z którymi borykają się osoby starsze. Problemy te związane są zarówno z pogorszeniem stanu zdrowia (choroby, niepełnosprawność, kłopoty w radzeniu sobie w codziennych sprawach), jak również z osłabieniem więzi społecznych (ograniczenie kontaktów, wycofanie się z życia społecznego, samotność). Jednocześnie problem dla osób starszych stanowią bariery architektoniczne, które stanowią znaczące utrudnienie ograniczające dostęp do przestrzeni publicznej, czy miejsc integracji społecznej. Uwzględniając wyniki prognozy demograficznej, w tym zmieniającą się strukturę ludności, konieczne jest dostosowanie działań związanych z rozwojem infrastruktury społecznej do potrzeb powiększającej się społeczności osób starszych, a także rozwój usług społecznych z zakresu opieki i aktywizacji osób starszych i długotrwale chorych. Należy również założyć, że w kolejnych latach będzie wzrastało zapotrzebowanie na różne formy wsparcia seniorów tj. usługi w miejscu zamieszkania, placówki pobytu całodobowego oraz wsparcia środowiskowego.

Analiza danych obrazujących aktywność obywatelską i potencjał społeczny miasta wskazuje na konieczność podjęcia działań mających na celu dalszy rozwój kapitału ludzkiego oraz kapitału społecznego obszaru. Należy pamiętać, że rozwój miasta jest ściśle powiązany z lokalnym kapitałem społecznym, którego niski poziom oznacza osłabienie więzi społecznych, brak zaufania do instytucji i organizacji, a także bierność i brak zaangażowania w sprawy społeczności lokalnej. Niski poziom kapitału społecznego powoduje dysfunkcje i może prowadzić do słabszego rozwoju gospodarczego, a nawet jego zahamowania. W tym kontekście szczególnie niepokojący jest stosunkowo niski poziom zaangażowania mieszkańców Międzyrzecza Podlaskiego w działania organizacji pozarządowych (stowarzyszeń, fundacji, organizacji społecznych). W obliczu depopulacji i starzenia

się mieszkańców władze samorządowe powinny dążyć do zwiększenia aktywności i integracji społecznej przez rozwijanie organizacji pozarządowych i spółdzielni socjalnych, a także aktywnie angażować mieszkańców w realizację wspólnych przedsięwzięć rozwojowych.

Jednym z ważniejszych czynników kształtujących potencjał społeczno-gospodarczy oraz determinujących jakość życia w mieście i jego atrakcyjność inwestycyjną oraz osiedleńczą jest sytuacja na lokalnym rynku pracy. Pomimo wzrostu liczby osób pracujących i jednoczesnego spadku liczby osób bezrobotnych w ostatnich latach, Międzyrzec Podlaski zmaga się z licznymi problemami związanymi ze strukturą bezrobocia. Najistotniejszym problemem jest bezrobocie długotrwałe, dotykające ponad połowy zarejestrowanych bezrobotnych. Bezrobocie długotrwałe jest istotnym problemem społeczno-ekonomicznym – z jednej strony jest potwierdzeniem istnienia trwałej nierównowagi na rynku pracy, z drugiej zaś skutkuje ujemnymi skutkami w sferze gospodarczej, społecznej oraz indywidualnej. Długookresowe bezrobocie zdecydowanie zmniejsza szansę na aktywizację zawodową osób dotkniętych tym zjawiskiem, co związane jest z dezaktualizacją kwalifikacji zawodowych oraz pogorszeniem kondycji psychologicznej i społecznej osoby pozostającej bez pracy. To właśnie osoby długotrwałe bezrobotne stają się często klientami ośrodków pomocy społecznej. Osoby i rodziny, w których występuje problem długotrwałego bezrobocia, często uzależniają się od korzystania z pomocy społecznej, a w konsekwencji tracą umiejętność radzenia sobie w trudnych sytuacjach, przyjmują bierną postawę i coraz bardziej oddalają się od rynku pracy. Objęcie tych osób kompleksowym wsparciem oraz pomoc w powrocie na rynek pracy jest podstawowym warunkiem zapobiegania ich wykluczeniu społecznemu.

Jak zauważono powyżej, zjawisko długotrwałego bezrobocia jest ściśle powiązane z korzystaniem ze środowiskowej pomocy społecznej. Istniejący system zabezpieczenia społecznego realizowany poprzez świadczenia z pomocy społecznej oraz świadczenia rodzinne sprzyja dziedziczeniu problemów społecznych, a więc pogłębianiu się zjawiska ubóstwa i wykluczenia społecznego. Wśród powodów dziedziczenia i utrwalania się problemów społecznych i zjawiska wykluczenia społecznego można zaliczyć przede wszystkim: brak aktywności zawodowej, niski poziom wykształcenia, uzależnienia, powielanie negatywnych wzorców. Uzależnienie od pomocy społecznej jest widoczne również na obszarze Międzyrzecza Podlaskiego, który charakteryzuje się wysokim zasięgiem korzystania z pomocy społecznej, czyli udziałem beneficjentów pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności miasta oraz wysokim udziałem dzieci otrzymujących zasiłek rodzinny w populacji osób w wieku przedprodukcyjnym.

Edukacja wywiera duży wpływ na wiele elementów życia społeczno-gospodarczego. Odsetek dzieci w wieku 3-6 lat objętych edukacją przedszkolną na terenie miasta wyniósł 90,8%, natomiast współczynnik skolaryzacji brutto, czyli relacja liczby osób uczących się na danym poziomie nauczania (niezależnie od wieku) do liczby ludności w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi kształcenia, obliczony dla szkół podstawowych na terenie miasta wyniósł 98,1%. Za pozytywne zjawisko trzeba uznać utworzenie żłobka, zapewniającego opiekę nad dziećmi do lat 3, zwiększenie liczby miejsc w przedszkolach w celu upowszechnienia edukacji przedszkolnej, a także elastyczne podejście do liczby oddziałów szkolnych w szkołach podstawowych w zależności od zaistniałych potrzeb. Na terenie miasta działalność prowadzą również szkoły ponadpodstawowe, posiadające zróżnicowaną ofertę edukacyjną.

Zapewnienie miejsc w przedszkolach i żłobkach jest niezbędne w kontekście działań związanych z aktywizacją zawodową mieszkańców. Należy jednak wziąć pod uwagę, iż niekorzystne trendy demograficzne (stopniowe starzenie się populacji, zmniejszanie się liczby osób w wieku produkcyjnym) spowodują spadek zapotrzebowania na usługi edukacji dzieci, ale za to wzrost zapotrzebowania na edukację i kształcenie ustawiczne dorosłych. Nastąpi też zmiana popytu na inne usługi publiczne – zwiększy się bowiem zapotrzebowanie na usługi osób starszych, w tym usługi opiekuńcze i zdrowotne. Trzeba będzie dostosować istniejącą infrastrukturę społeczną do zwiększonej liczby osób starszych, jak i rozwijać usługi dedykowane starszym mieszkańcom, w tym dotyczące potrzeb bytowych, kulturalnych, rozrywkowych, edukacyjnych czy związanych z bezpieczeństwem.

Podstawową infrastrukturę społeczną Międzyrzecza Podlaskiego można uznać za dobrą i wystarczającą dla potrzeb mieszkańców. Na terenie miasta funkcjonuje 21 podmiotów ambulatoryjnej opieki zdrowotnej, w tym 17 przychodni oraz 4 praktyki lekarskie, realizujących świadczenia finansowane ze środków publicznych. Ponadto, na analizowanym obszarze działalność prowadzi Szpital Powiatowy Samodzielnego Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej w Międzyrzeczu Podlaskim, którego organem prowadzącym jest Powiat Bialski.

Życie kulturalne na terenie miasta tworzą Miejski Ośrodek Kultury oraz Miejska Biblioteka Publiczna. Na terenie miasta istnieje również dobrze rozwinięta baza sportowa, stanowiąca zaplecze dla organizacji imprez i wydarzeń o charakterze sportowym i turystycznym.

Przedsiębiorczość jest istotnym czynnikiem decydującym o rozwoju społecznym i gospodarczym układów przestrzennych w różnych skalach, również lokalnych. Poziom przedsiębiorczości nie jest w Międzyrzec Podlaskim – w ujęciu lokalnym – obszarem kryzysowym. Wskaźnik przedsiębiorczości obszaru, obrazujący liczbę podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 1 000 mieszkańców, z roku na rok rośnie i jest wyższy zarówno od średniej wartości dla powiatu bialskiego, jak i województwa lubelskiego. Władze miasta w celu rozwoju i wzmocnienia przedsiębiorczości, a tym samym zwiększenia zatrudnienia i poprawy lokalnego rynku pracy, realizują projekty poprawiające stan infrastruktury technicznej, głównie w ramach budowy i modernizacji dróg, rozbudowy sieci wodociągowej i kanalizacyjnej. Miasto Międzyrzec Podlaski posiada również ofertę gruntów pod inwestycje.

Jednym z elementów infrastrukturalnych niezbędnych do rozwoju obszaru oraz w zasadniczy sposób wpływającym na ochronę środowiska jest sieć wodno-kanalizacyjna. Na przestrzeni ostatnich lat należy dostrzec pozytywny wzrost udziału ludności korzystającej z urządzeń sieciowych. Jednak nadal nie wszyscy mieszkańcy miasta mają dostęp do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej. Co więcej zaledwie 9,4% mieszkańców miasta ma dostęp do stałego przyłącza gazowego. Międzyrzec Podlaski nie ma również całościowo zorganizowanej gospodarki w zakresie zaopatrzenia i pokrycia potrzeb cieplnych jego mieszkańców.

Miasto legitymuje się bogatą przeszłością historyczną i dziedzictwem kulturowym. O przeszłości historycznej tych ziem świadczą zachowane zabytki - obiekty i ich zespoły, które posiadają wysoką wartość kulturową.

PROCEDURA DELIMITACJI OBSZARU ZDEGRADOWANEGO

Rozpoznanie problemów degradacji i deprywacji wymaga przeprowadzenia badań przestrzennego rozkładu zjawisk, których kumulacja może świadczyć o zaistnieniu sytuacji kryzysowej. Diagnoza taka obejmuje obowiązkowo cały obszar gminy i stanowi podstawę wyznaczenia granic (delimitacji) obszaru zdegradowanego, a następnie określenia obszaru rewitalizacji. Podstawą takiej diagnozy powinny być dane i analizy pokazujące realne zróżnicowanie zjawisk, procesów i problemów prowadzone w obrębie zestandaryzowanych, możliwe homogennych pod względem funkcjonalnym, fizjonomicznym oraz społecznym, jednostek urbanistycznych. Do takiej analizy konieczny był zatem podział przestrzeni gminy na jednostki podstawowe, które stanowiły pewne najmniejsze, niepodzielne już w procesie analizy obszary, dla których przeprowadzano agregację danych.

Uwzględniając zapisy ustawy o rewitalizacji w pierwszej kolejności przeprowadzono identyfikację terenów cechujących się występowaniem negatywnych zjawisk społecznych - są one bowiem podstawą i warunkiem koniecznym do wyznaczenia obszaru gminy znajdującego się w stanie kryzysowym. Kolejnym krokiem w procedurze delimitacji była analiza negatywnych zjawisk w pozostałych sferach: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej. Na tej podstawie wyznaczono obszar zdegradowany, klasyfikowany jako teren cechujący się występowaniem negatywnych zjawisk sfery społecznej oraz przynajmniej jednego z negatywnych zjawisk określających pozostałe sfery. Następnie, po przeprowadzonej analizie i diagnozie koncentracji negatywnych zjawisk i potencjałów na terenie zdegradowanym wskazano tereny szczególnie dotkniętych negatywnymi zjawiskami, a zarazem istotne dla rozwoju lokalnego miasta.

Przyjęta w niniejszym raporcie procedura delimitacji składa się z kilku następujących po sobie etapów, tj.:

- podział miasta na jednostki analityczne, które należy rozumieć jako najmniejsze, niepodzielne na kolejnych etapach procedury, obszary gminy, dla których możliwe jest pozyskanie danych niezbędnych do przeprowadzenia analiz w określonych ustawowo sferach zagadnień,
- określenie listy weryfikowalnych i obiektywnych wskaźników dostosowanych do lokalnych uwarunkowań i obrazujących zjawiska kryzysowe w poszczególnych sferach,
- zgromadzenie i przygotowanie danych do analiz wskaźnikowych,
- przeprowadzenie analiz wskaźnikowych obszaru miasta w układzie jednostek analitycznych i poszczególnych sfer zagadnień,
- określenie obszarów z kumulacją zjawisk kryzysowych, w których zidentyfikowano nagromadzenie negatywnych zjawisk społecznych,
- delimitacja obszaru zdegradowanego, w którym zidentyfikowano, obok nagromadzenia negatywnych zjawisk społecznych, występowanie negatywnych zjawisk w sferach: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej,
- delimitacja obszaru rewitalizacji cechującego się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego gmina zamierza prowadzić rewitalizację, o powierzchni nie większej niż 20% powierzchni gminy i zamieszkałego przez nie więcej niż 30% liczby mieszkańców gminy.

WYZNACZENIE JEDNOSTEK ANALITYCZNYCH

W celu wytypowania obszarów kryzysowych niezbędna jest analiza zróżnicowania wewnętrznego różnorodnych zjawisk zachodzących na terenie miasta. Do takiej analizy konieczny był podział przestrzeni miasta na jednostki analityczne, możliwie jednorodne pod względem funkcjonalnym oraz względnie homogeniczne pod względem morfologicznym i społecznym, dla których przeprowadzana będzie agregacja danych.

Ze względu na brak na terenie Miasta Międzyrzec Podlaski jednostek pomocniczych (dzielnic, osiedli) utworzonych na mocy art. 5 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, zaistniała konieczność podziału obszaru miasta na jednostki analityczne, odpowiadające istniejącym powiązaniom funkcjonalno-przestrzennym, obejmujące obszary wewnętrznie spójne, wyróżniające się od sąsiednich, ze względu na charakter zabudowy, pełnione funkcje i występujące problemy. Procedurę wyznaczania granic jednostek analitycznych przeprowadzono na podstawie zebranych i zdigitalizowanych danych i materiałów kartograficznych pokazujących strukturę urbanistyczną i funkcjonalno-przestrzenną miasta. Materiał wyjściowy do wyznaczenia jednostek analitycznych stanowiło Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Międzyrzec Podlaski uchwalone Uchwałą Nr 8k-XVI/143/20 Rady Miasta Międzyrzec Podlaski z dnia 30 stycznia 2020 r.

W celu ostatecznego nadania kształtu przestrzennego jednostek ich granice modyfikowano w oparciu o naturalne bariery, sieci dróg i linii kolejowych oraz granice działek ewidencyjnych. Granice jednostek analitycznych zostały poprowadzone zgodnie z granicami ewidencyjnymi działek, za wyjątkiem sytuacji, w których granice jednostek dzielą działki, przez które przepływają rzeki oraz działki drogowe znacznej długości, co było podyktowane uwarunkowaniami funkcjonalnymi i morfologicznymi.

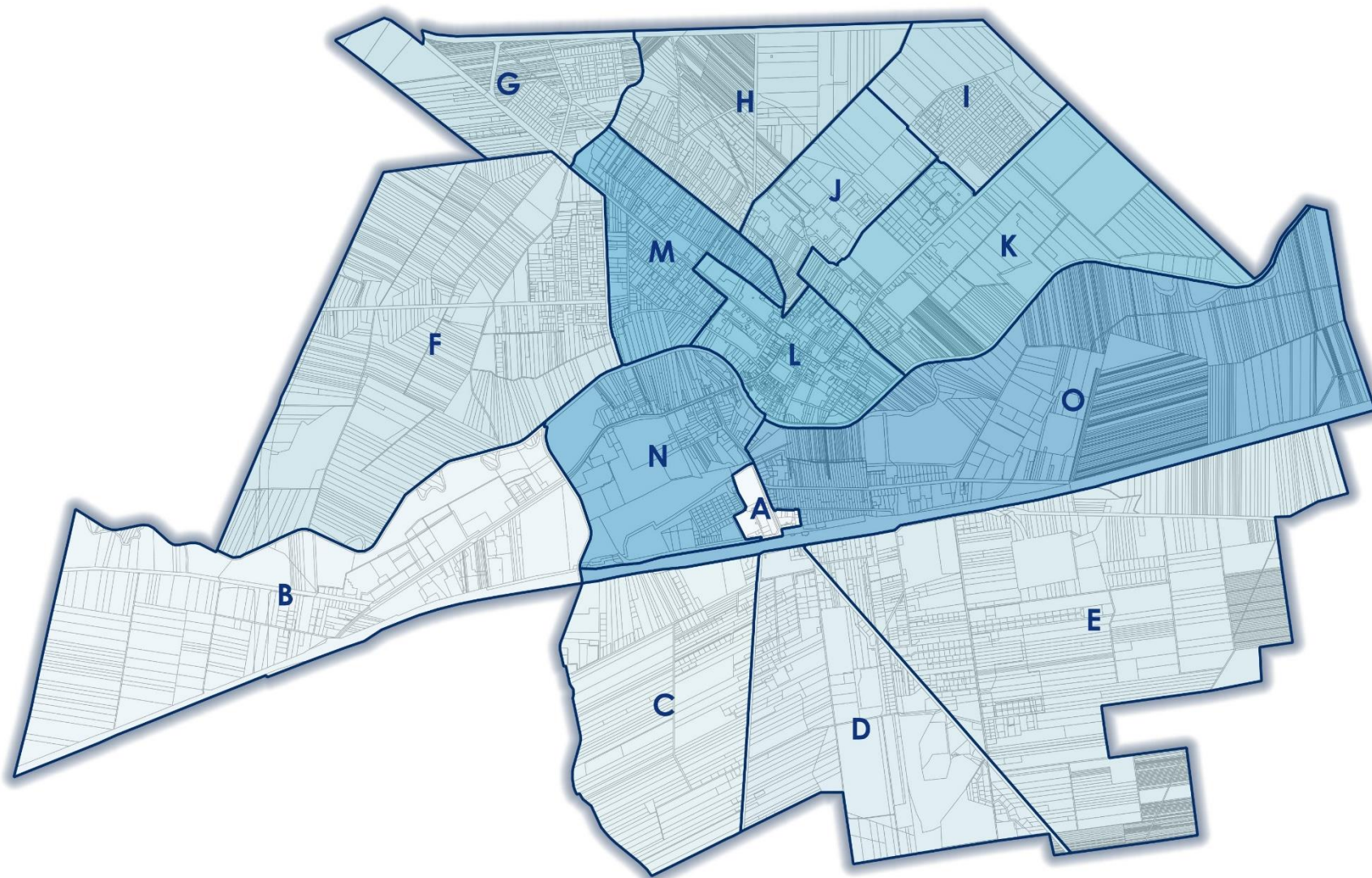
Obszar Miasta Międzyrzec Podlaski został podzielony na **15 jednostek analitycznych** (urbanistycznych).

Tabela 1. Jednostki analityczne wyznaczone na obszarze Miasta Międzyrzec Podlaski

Numer jednostki analitycznej	Powierzchnia (ha)	Udział powierzchni jednostki w powierzchni miasta (%)	Liczba mieszkańców (osoby)	Udział liczby mieszkańców jednostki w liczbie mieszkańców miasta (%)
A	7	0,3%	1 010	6,3%
B	226	11,3%	326	2,0%
C	134	6,7%	298	1,8%
D	143	7,1%	437	2,7%
E	313	15,6%	611	3,8%
F	260	13,0%	1 296	8,0%
G	74	3,7%	923	5,7%
H	98	4,9%	891	5,5%
I	54	2,7%	963	6,0%
J	52	2,6%	2 442	15,1%
K	148	7,4%	1 164	7,2%
L	54	2,7%	2 857	17,7%
M	63	3,1%	1 481	9,2%
N	95	4,7%	878	5,4%
O	282	14,1%	542	3,4%
RAZEM	2 003	-	16 119	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Urząd Miasta Międzyrzec Podlaski.

Ryc. 1. Podział Miasta Międzyrzec Podlaski na jednostki analityczne.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przestrzennych z Ewidencji Gruntów i Budynków.

ANALIZA WSKAŹNIKOWA

Zgodnie z definicją ustawową obszar zdegradowany to obszar gminy, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy polegający na koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, a w szczególności:

- bezrobocia,
- ubóstwa,
- przestępczości,
- wysokiej liczby mieszkańców będących osobami ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami,
- niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego,
- niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym

oraz występowaniu negatywnych zjawisk w co najmniej z jednej z następujących sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej. Definicja ta przekłada się w wymiarze praktycznym na strukturę diagnozy delimitacyjnej, która prowadzić ma do wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji:

- 1) diagnoza koncentracji negatywnych zjawisk społecznych;
- 2) diagnoza występowania negatywnych zjawisk w sferach: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej.

W przeprowadzonej diagnozie dokonano analizy porównawczej wyznaczonych jednostek urbanistycznych, opartej na zestawie wskaźników cząstkowych oraz syntetycznych wskaźników degradacji, pozwalających na obiektywne określenie stopnia zróżnicowania zjawisk kryzysowych na terenie miasta. W celu opracowania diagnozy służącej wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji wykorzystano obiektywne i weryfikowalne mierniki oraz metody badawcze dostosowane do lokalnych uwarunkowań.

Do oceny rozkładu empirycznego badanego zjawiska wykorzystano szereg różnych charakterystyk liczbowych, które mają charakter liczb bezwzględnych albo względnych. Mierniki o wartościach bezwzględnych stosowano w celu ilościowego wyrażenia wskaźników statystycznych, które bezpośrednio charakteryzują wielkość zjawisk społeczno-gospodarczych. Natomiast mierniki o wartościach względnych stosowano w celu charakterystyki stopnia rozpowszechnienia lub rozwoju danego zjawiska. Wskaźniki budowano na podstawie danych ilościowych pozyskanych z Urzędu Miasta Międzyrzec Podlaski, Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Międzyrzecu Podlaskim, Powiatowego Urząd Pracy w Białej Podlaskiej, Komisariatu Policji w Międzyrzecu Podlaskim oraz ogólnodostępnych baz danych (Centralna Ewidencja i Informacja o Działalności Gospodarczej, Elektroniczny System Informacji Przestrzennej do monitorowania realizacji „Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032”).

Z uwagi na brak możliwości pozyskania w podziale na punkty adresowe danych dotyczących frekwencji wyborczej i wyników sprawdzianu 8-klasisty nie było możliwe wykonanie analizy w podziale na przyjęte jednostki analityczne. Kwestie te potraktowano zatem jako informacje uzupełniające analizę w sferze społecznej.

Zestawienie wskaźników dla poszczególnych sfer przedstawia poniższa tabela.

Tabela 2. Zestawienie wskaźników obrazujących zjawiska kryzysowe w poszczególnych sferach, wykorzystanych w diagnozie delimitacyjnej

Sfera	Zjawisko	Nazwa wskaźnika	Rodzaj wskaźnika
SPOŁECZNA	Bezrobocie	Liczba zarejestrowanych bezrobotnych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym	destymulanta
		Liczba długotrwale bezrobotnych pozostających bez pracy 12 miesięcy i dłużej na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym	destymulanta
	Ubóstwo	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 100 mieszkańców	destymulanta
		Liczba dzieci do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny na 100 mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym	destymulanta
	Przestępczość	Liczba interwencji z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego na 100 mieszkańców	destymulanta
		Liczba wykroczeń i przestępstw nieletnich odnotowanych przez służby porządkowe na 100 mieszkańców	destymulanta
		Liczba osób objętych procedurą „Niebieskiej karty” na 100 mieszkańców	destymulanta
	Uczestnictwo w życiu publicznym	Frekwencji w wyborach samorządowych do rady miasta w 2018 r.	stymulanta
Poziom edukacji	Średnie wyniki uczniów szkół podstawowych z egzaminu 8-klasisty w 2021 r. z języka polskiego, matematyki oraz języka angielskiego	stymulanta	
GOSPODARCZA	Przedsiębiorczość mieszkańców	Liczba osób prowadzących działalność gospodarczą według głównego miejsca prowadzenia działalności na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym	stymulanta
		Liczba osób, które rozpoczęły prowadzenie działalności gospodarczej w latach 2020-2021 na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym.	stymulanta
ŚRODOWISKOWA	Jakość środowiska naturalnego	Liczba osób narażonych na hałas komunikacyjny na 100 mieszkańców	destymulanta
		Powierzchnia wyrobów zawierających azbest na 100 mieszkańców	destymulanta
PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNA	Obiekty zabytkowe	Liczba obiektów zabytkowych ujętych w wojewódzkim rejestrze zabytków	destymulanta
		Liczba obiektów zabytkowych ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków	destymulanta
TECHNICZNA	Komunalne zasoby mieszkaniowe	Liczba lokali komunalnych	destymulanta
		Liczba lokali komunalnych wymagających głębokich prac termomodernizacyjnych lub modernizacyjnych	destymulanta

Źródło: Opracowanie własne.

Dla porównania stopnia natężenia zjawisk kryzysowych w poszczególnych jednostkach analitycznych opracowano – przy użyciu metody Perkala – porównywalny wskaźnik syntetyczny. Pierwszy etap budowy wskaźnika syntetycznego stanowiła normalizacja zmiennych w celu sprowadzenia ich do porównywalnej skali tzw. skali niemianowanej, czyli niezwiązanej z jednostką miary. Czynność ta polegała na odjęciu od zmiennych ich średnich arytmetycznych, a następnie podzieleniu otrzymanej różnicy przez odchylenie standardowe, według poniższego wzoru:

$$t_{ij} = \frac{x_{ij} - \bar{x}_j}{s_j}$$

gdzie:

- t_{ij} – wartość znormalizowanego wskaźnika j dla jednostki urbanistycznej i,
- x_{ij} – wartość wskaźnika j dla jednostki urbanistycznej i,
- $\bar{x}_j$ – średnia arytmetyczna wskaźnika j,
- s_j – odchylenie standardowe wskaźnika j.

W następnym etapie określono, czy dany wskaźnik jest tzw. stymulantą, czy destymulantą, tzn. czy wysokie wartości wskaźnika powodują rozwój danej jednostki analitycznej, czy też prowadzą do kryzysu. W przypadku, gdy dany wskaźnik był stymulantą, otrzymane w procesie normalizacji wartości przekształcono zgodnie ze wzorem:

$$z_{ij} = x_{ij} \cdot (-1)$$

gdzie:

- z_{ij} – wartość wskaźnika (stymulanty) po przekształceniu,
- x_{ij} – wartość wskaźnika j dla jednostki urbanistycznej i.

W przypadku, gdy dany wskaźnik był destymulantą, otrzymane w procesie normalizacji wartości pozostawiono bez zmian.

Ostatnim etapem było wyznaczenie jednej wartości wskaźnika syntetycznego, który stanowi sumę ważoną wszystkich wskaźników cząstkowych wykorzystanych do określenia negatywnych zjawisk. Wartość współczynnika wagi analizowanych zjawisk określano uwzględniając liczebność wskaźników cząstkowych w ramach dziedziny sfery społecznej i sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej, tak aby wartość wag w ich ramach sumowała się do jedności. Wysokie wartości wskaźnika świadczą o dużym kryzysie, natomiast niskie ukazują pozytywny obraz zjawisk społecznych. Wartość wskaźnika syntetycznego uzyskano posługując się wzorem:

$$P_i = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n t_{ij} \times z_{ij}$$

gdzie:

- P_i – syntetyczny wskaźnik negatywnych zjawisk,
- n – liczba wskaźników (cech),
- t_{ij} – wartość wskaźnika j dla jednostki urbanistycznej i,
- z_{ij} – współczynnik wagi wskaźnika j dla jednostki urbanistycznej i.

Rozkład przestrzenny analizowanych zjawisk przedstawiono na rycinach przy wykorzystaniu metody równych przedziałów klasowych. W nawiasach podano liczebność poszczególnych klas.

DIAGNOZA DELIMITACYJNA

DIAGNOZA KONCENTRACJI NEGATYWNYCH ZJAWISK SPOŁECZNYCH

BEZROBOCIE

Jednym z ważniejszych czynników kształtujących potencjał społeczno-gospodarczy oraz determinujących jakość życia w mieście i jego atrakcyjność inwestycyjną oraz osiedleńczą jest sytuacja na lokalnym rynku pracy. Zjawisko bezrobocia, szczególnie bezrobocia długotrwałego, stanowi kluczową barierę i zagrożenie dla rozwoju społeczno-gospodarczego lokalnych społeczności.

Zjawisko bezrobocia analizowano na podstawie dwóch wskaźników:

- liczba zarejestrowanych bezrobotnych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym,
- liczba długotrwanie bezrobotnych pozostających bez pracy 12 miesięcy i dłużej na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym.

Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Białej Podlaskiej na koniec 2020 r. na terenie Międzyrzecza Podlaskiego zarejestrowanych było 826 bezrobotnych. Wskaźnik bezrobocia – mierzony stosunkiem liczby osób bezrobotnych zarejestrowanych do liczby osób w wieku produkcyjnym – na obszarze miasta wyniósł 8,6%.

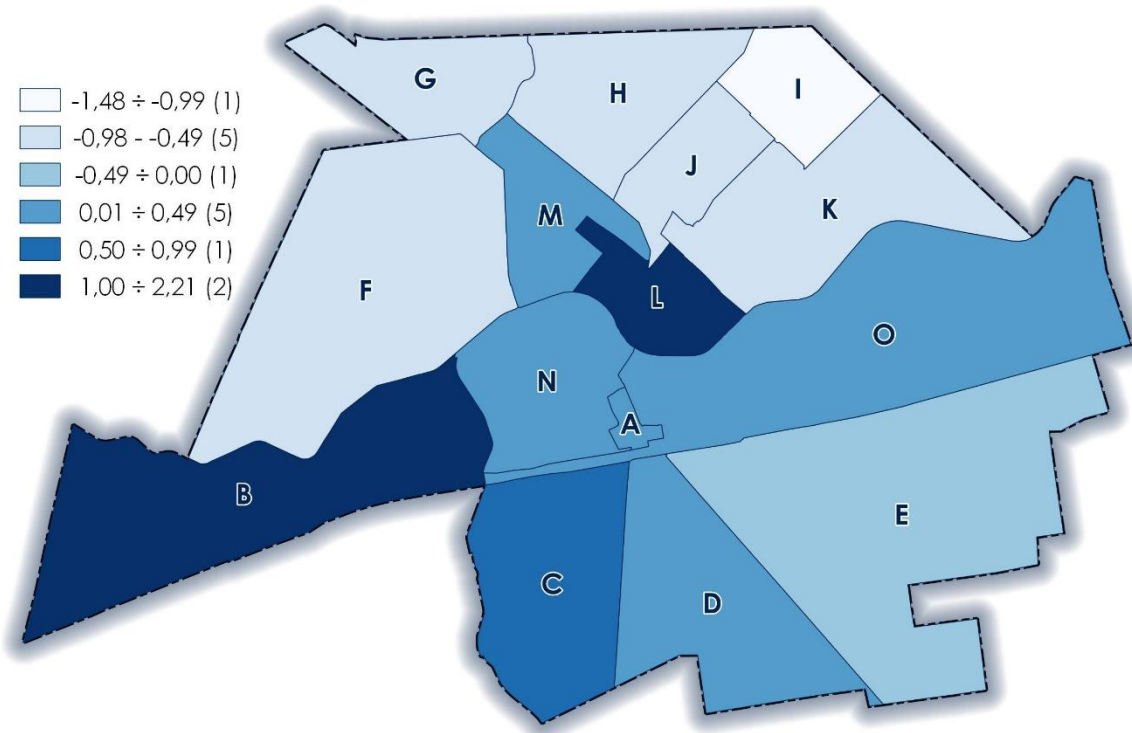
Tabela 3. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym

Numer jednostki analitycznej	Liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym	Liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych	Liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym	Zestandaryzowany wskaźnik cząstkowy
A	525	49	9,33	0,44
B	202	23	11,39	1,59
C	198	20	10,10	0,87
D	274	24	8,76	0,12
E	392	33	8,42	-0,07
F	778	58	7,46	-0,60
G	538	38	7,06	-0,82
H	546	37	6,78	-0,98
I	561	33	5,88	-1,48
J	1 456	104	7,14	-0,78
K	748	52	6,95	-0,88
L	1 600	200	12,50	2,21
M	918	79	8,61	0,04
N	509	45	8,84	0,17
O	349	31	8,88	0,19

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Urząd Miasta Międzyrzec Podlaski i Powiatowy Urząd Pracy w Białej Podlaskiej.

Najmniej korzystna sytuacja widoczna jest w jednostkach zlokalizowanych w centralnej i południowej części miasta: L (2,21), B (1,59) oraz C (0,87). Relatywnie wysoki poziom bezrobocia widoczny jest również na terenie jednostek: A (0,44), O (0,19), N (0,17), D (0,12) oraz M (0,04).

Ryc. 2. Zestandaryzowany wskaźnik częstkowy – Liczba zarejestrowanych bezrobotnych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym

Źródło: Opracowanie własne.

Długotrwanie bezrobotnym jest osoba pozostająca bez pracy przez co najmniej 12 miesięcy w ciągu ostatnich dwóch lat. Przyczynami przedłużania się okresu pozostawania bez pracy większości osób długotrwanie bezrobotnych jest niskie wykształcenie oraz brak kwalifikacji zawodowych i doświadczenia zawodowego. Bezrobocie długotrwałe jest wysoce niekorzystne społecznie, wpływa bowiem zarówno na warunki bytowe rodziny (długotrwały brak stałego wynagrodzenia), jak i na kondycję psychiczną i społeczną osoby pozostającej bez pracy. Ponadto, wśród osób długotrwanie bezrobotnych następuje dezaktualizacja kwalifikacji zawodowych, a ich aktywizacja zawodowa i przywrócenie do grona pracujących staje się bardzo trudne. Długotrwały brak stałego wynagrodzenia prowadzi często do uzależnienia finansowego od transferów z pomocy społecznej i oddalenia od rynku pracy.

Według danych Powiatowego Urzędu Pracy w Białej Podlaskiej na koniec 2020 r. na terenie Międzyrzecza Podlaskiego zarejestrowanych było 330 długotrwanie bezrobotnych. Stosunek długotrwanie bezrobotnych do liczby osób w wieku produkcyjnym na obszarze miasta wyniósł 3,4%.

Tabela 4. Liczba osób długotrwanie bezrobotnych pozostających bez pracy 12 miesięcy i dłużej na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym

Numer jednostki analitycznej	Liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym	Liczba osób długotrwanie bezrobotnych	Liczba osób długotrwanie bezrobotnych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym	Zestandaryzowany wskaźnik częstkowy
A	525	23	4,38	0,51
B	202	15	7,43	2,61
C	198	8	4,04	0,28
D	274	13	4,74	0,76
E	392	7	1,79	-1,27
F	778	23	2,96	-0,47
G	538	20	3,72	0,06

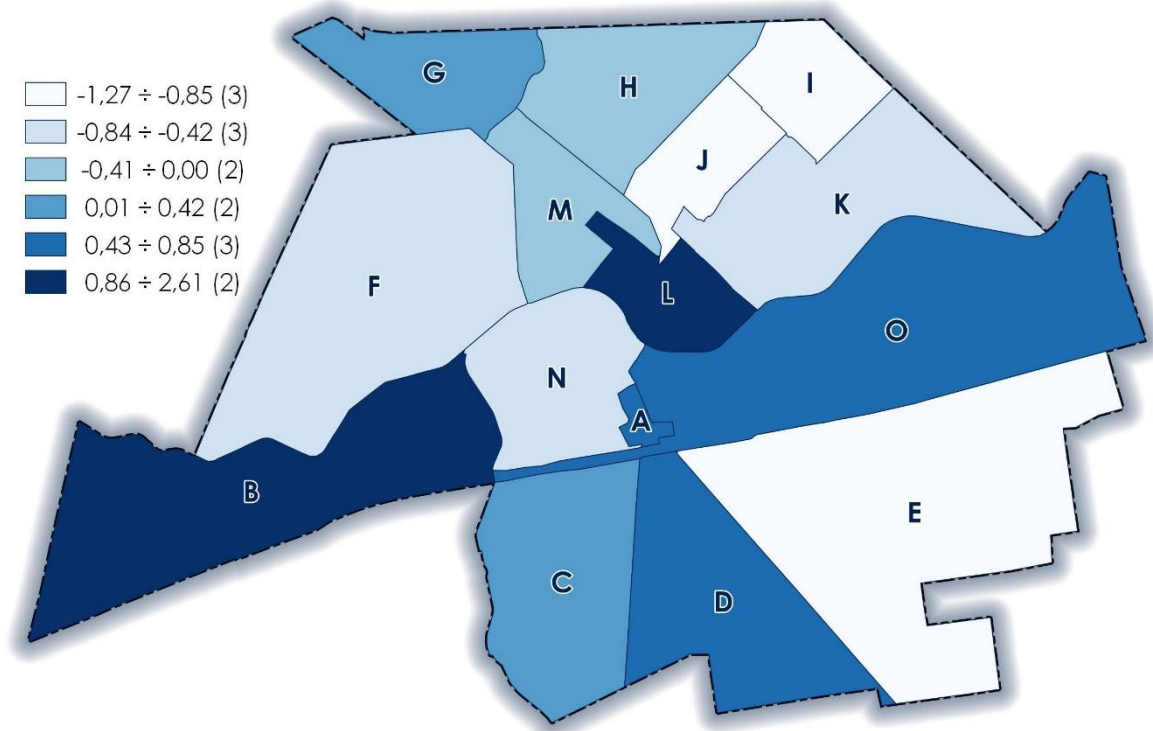

H	546	17	3,11	-0,36
I	561	12	2,14	-1,03
J	1 456	32	2,20	-0,99
K	748	18	2,41	-0,84
L	1 600	81	5,06	0,98
M	918	32	3,49	-0,10
N	509	14	2,75	-0,61
O	349	15	4,30	0,46

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Urząd Miasta Międzyrzec Podlaski i Powiatowy Urząd Pracy w Białej Podlaskiej.

Wartość referencyjną (średnią arytmetyczną analizowanych zmiennych) przekracza 7 z 15 jednostek analitycznych. Najwyższy odsetek osób długotrwale bezrobotnych, a tym samym najwyższy wskaźnik cząstkowy, wyróżnia jednostkę B (2,61), która charakteryzuje się również wysokim ogólnym poziomem bezrobocia. Kolejnymi jednostkami charakteryzującymi się wysokim poziomem bezrobocia długotrwałego są jednostki: L (0,98), D (0,76), A (0,51), O (0,46), C (0,28) oraz G (0,06).

Ryc. 3. Zestandaryzowany wskaźnik cząstkowy – Liczba osób długotrwale bezrobotnych pozostających bez pracy 12 miesięcy i dłużej na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym

Źródło: Opracowanie własne.

W analizie przyjęto, że bezrobocie długotrwale jest bardziej niekorzystnym zjawiskiem niż bezrobocie ogólne, stąd przy sumowaniu wskaźników cząstkowych bezrobocia, wskaźnikowi charakteryzującemu bezrobocie długotrwale przyznano wagę 0,6, zaś wskaźnikowi charakteryzującemu bezrobocie ogółem – wagę 0,4.

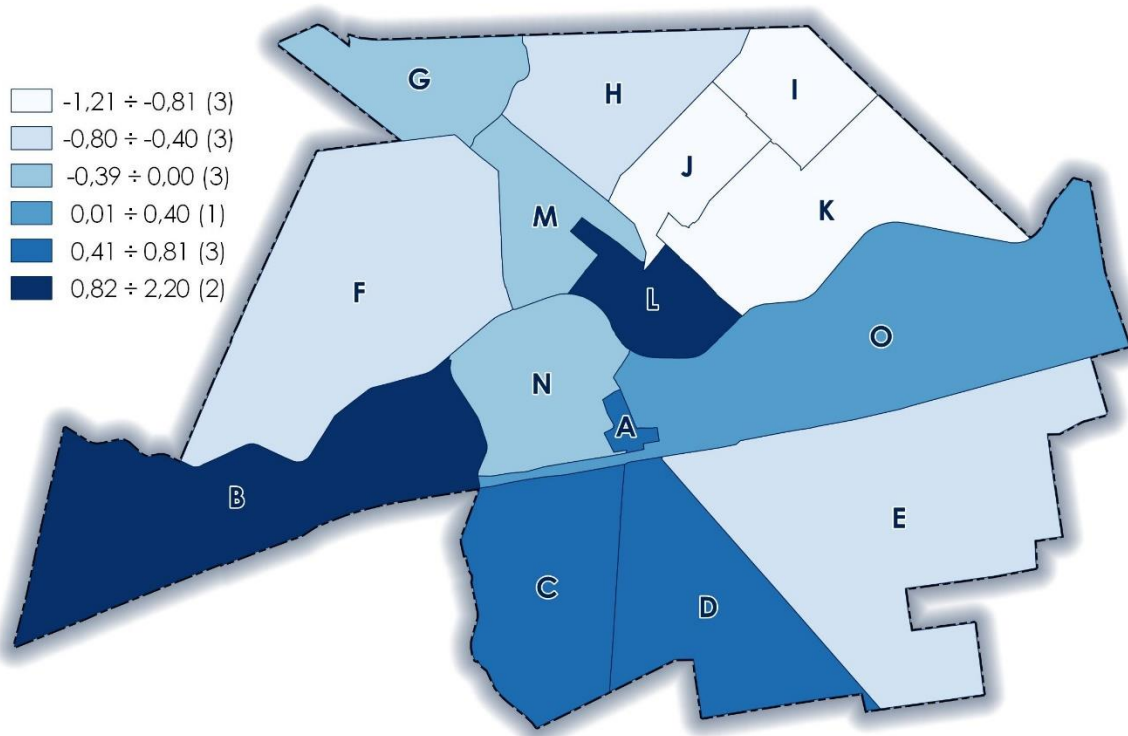
Tabela 5. Zestandaryzowany wskaźnik – Bezrobocie

Numer jednostki analitycznej	Zestandaryzowany wskaźnik częściowy – Liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym	Zestandaryzowany wskaźnik częściowy – Liczba osób długotrwale bezrobotnych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym	Zestandaryzowany wskaźnik - Bezrobocie
A	0,44	0,51	0,48
B	1,59	2,61	2,20
C	0,87	0,28	0,52
D	0,12	0,76	0,50
E	-0,07	-1,27	-0,79
F	-0,60	-0,47	-0,52
G	-0,82	0,06	-0,29
H	-0,98	-0,36	-0,61
I	-1,48	-1,03	-1,21
J	-0,78	-0,99	-0,91
K	-0,88	-0,84	-0,86
L	2,21	0,98	1,47
M	0,04	-0,10	-0,04
N	0,17	-0,61	-0,30
O	0,19	0,46	0,35

Źródło: Opracowanie własne.

Na poniższej rycinie przedstawiono przestrzenny rozkład wskaźnika bezrobocia dla jednostek analitycznych obliczonego jako sumę ważoną zestandaryzowanych wartości wskaźników składowych.

Ryc. 4. Zestandaryzowany wskaźnik – Bezrobocie

Źródło: Opracowanie własne.

Dodatnie wartości wskaźnika bezrobocia, czyli powyżej średniej dla miasta odnotowano w 6 jednostkach: B, L, C, D, A i O. Warto zauważyć, że najwyższą wartość wskaźnika odnotowano w jednostkach B – 2,20 oraz L – 1,47. Najlepsza sytuacja na rynku pracy charakteryzuje natomiast jednostki urbanistyczne zlokalizowane w północnej części miasta.

UBÓSTWO

Zjawisko ubóstwa jest najważniejszym wyznacznikiem kryzysu w sferze społecznej na danym terenie. Ubóstwo związane jest nie tylko z brakiem zaspokojenia podstawowych potrzeb jednostki i rodziny, lecz również w dużej mierze może wpływać na wzrost przestępczości, wywoływać sytuacje konfliktowe w rodzinie, ograniczać aktywność obywatelską i ekonomiczną, a także doprowadzić do nierówności w dostępie do systemu edukacji. Do czynników zwiększających ryzyko nasilenia się zjawiska ubóstwa należą przede wszystkim bezrobocie, niski poziom wykształcenia, niepełnosprawność oraz wielodzietność lub niepełność rodziny.

Zjawisko ubóstwa analizowano na podstawie dwóch wskaźników cząstkowych:

- liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 100 mieszkańców,
- liczba dzieci do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny na 100 mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym.

Pomoc społeczna ma na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwycięzenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Analiza liczby osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej pozwala ocenić stopień zubożenia ludności oraz skalę występowania problemów społecznych na danym obszarze. Osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej to osoby, które nie są w stanie same pokonać trudnych sytuacji życiowych, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości, i które korzystają ze świadczeń pomocy społecznej, takich jak:

- świadczenia pieniężne (są to głównie zasiłki stałe, okresowe i celowe, ale także pomoc dla rodzin zastępczych i formy pomocy finansowej dla osób opuszczających rodziny zastępcze, placówki opiekuńczo-wychowawcze i inne),
- świadczenia niepieniężne (jest to pomoc w formie: schronienia, posiłku, ubrania, usług opiekuńczych, pracy socjalnej, poradnictwa specjalistycznego w szczególności prawnego, psychologicznego, pedagogicznego, a także w formie pobytu w ośrodkach wsparcia).

Zgodnie z danymi udostępnionymi przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Międzyrzec Podlaskim w 2020 r. ze środowiskowej pomocy społecznej skorzystało 936 mieszkańców. Najczęstszymi przyczynami udzielenia pomocy były: bezrobocie, ubóstwo, niepełnosprawność, długotrwała lub ciężka choroba, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Zasięg korzystania z pomocy społecznej, czyli udział beneficjentów pomocy społecznej w ogólnej liczbie ludności na terenie miasta wyniósł 5,8%.

Tabela 6. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 100 mieszkańców

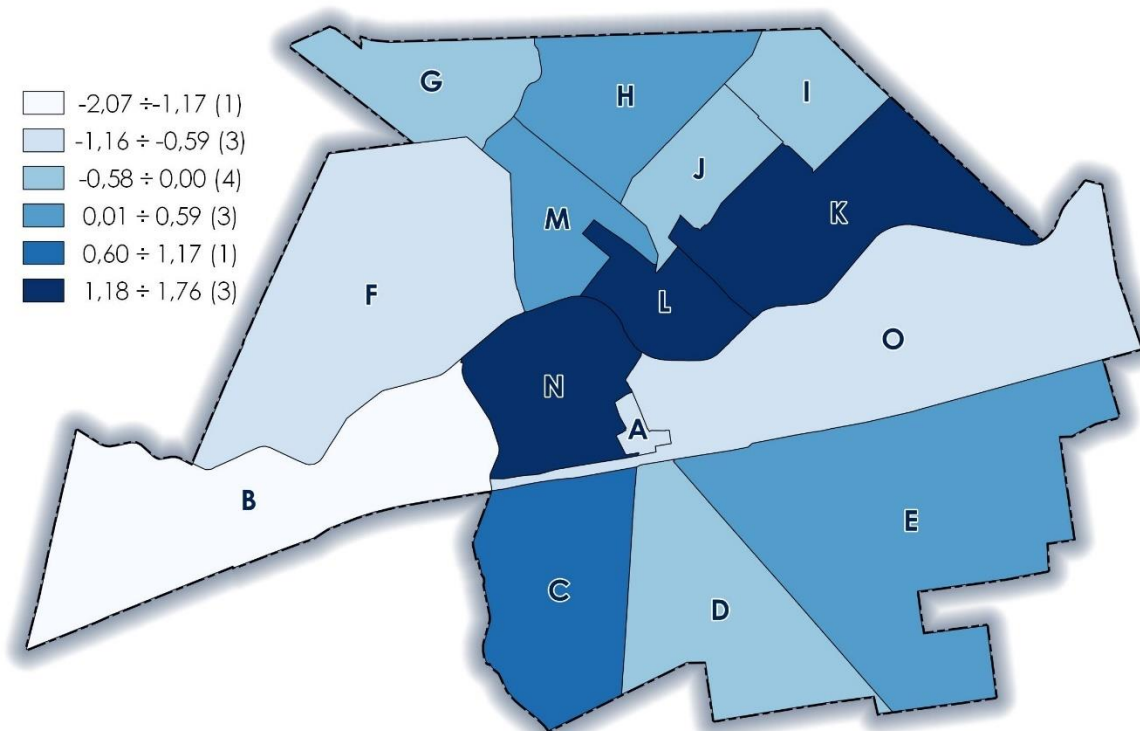
Numer jednostki analitycznej	Liczba mieszkańców	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej	Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 100 mieszkańców	Zestandaryzowany wskaźnik cząstkowy
A	1 010	33	3,27	-0,79
B	326	0	0,00	-2,07
C	298	21	7,05	0,69
D	437	22	5,03	-0,10
E	611	39	6,38	0,43
F	1 296	30	2,31	-1,16
G	923	43	4,66	-0,24
H	891	52	5,84	0,22
I	963	47	4,88	-0,16

J	2 442	96	3,93	-0,53
K	1 164	98	8,42	1,23
L	2 857	279	9,77	1,76
M	1 481	81	5,47	0,07
N	878	75	8,54	1,28
O	542	20	3,69	-0,62

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Urząd Miasta Międzyrzec Podlaski i Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Międzyrzec Podlaskim.

Największy udział osób korzystających z pomocy społecznej występuje w jednostkach: L (1,76). N (1,28) oraz K (1,23), znajdujących się z środkowej części miasta. Wysoki procent mieszkańców pobierających świadczenia zamieszkuje również jednostki: C (0,69), E (0,43), H (0,22) oraz M (0,07).

Ryc. 5. Zestandaryzowany wskaźnik cząstkowy – Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 100 mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne.

Zasiłek rodzinny jest świadczeniem rodzinnym, które ma na celu częściowe pokrycie wydatków na utrzymanie dziecka. Przyznanie prawa do zasiłku rodzinnego uzależnione jest m.in. od spełnienia kryterium dochodowego². W 2020 r. na terenie Międzyrzec Podlaskiego – zgodnie z danymi przekazanymi przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej – liczba dzieci do lat 17, na które przyznano zasiłek rodzinny wyniosła 1 333. Udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymali zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku (tj. w populacji osób w wieku przedprodukcyjnym) na terenie miasta wyniósł 48,6%.

² Zasiłek rodzinny przysługuje, jeżeli przeciętny miesięczny dochód rodziny w przeliczeniu na osobę albo dochód osoby uczącej się nie przekracza kwoty 674,00 zł. W przypadku gdy członkiem rodziny jest dziecko legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o umiarkowanym albo o znacznym stopniu niepełnosprawności, zasiłek rodzinny przysługuje, jeżeli przeciętny miesięczny dochód rodziny w przeliczeniu na osobę albo dochód osoby uczącej się nie przekracza kwoty 764,00 zł.

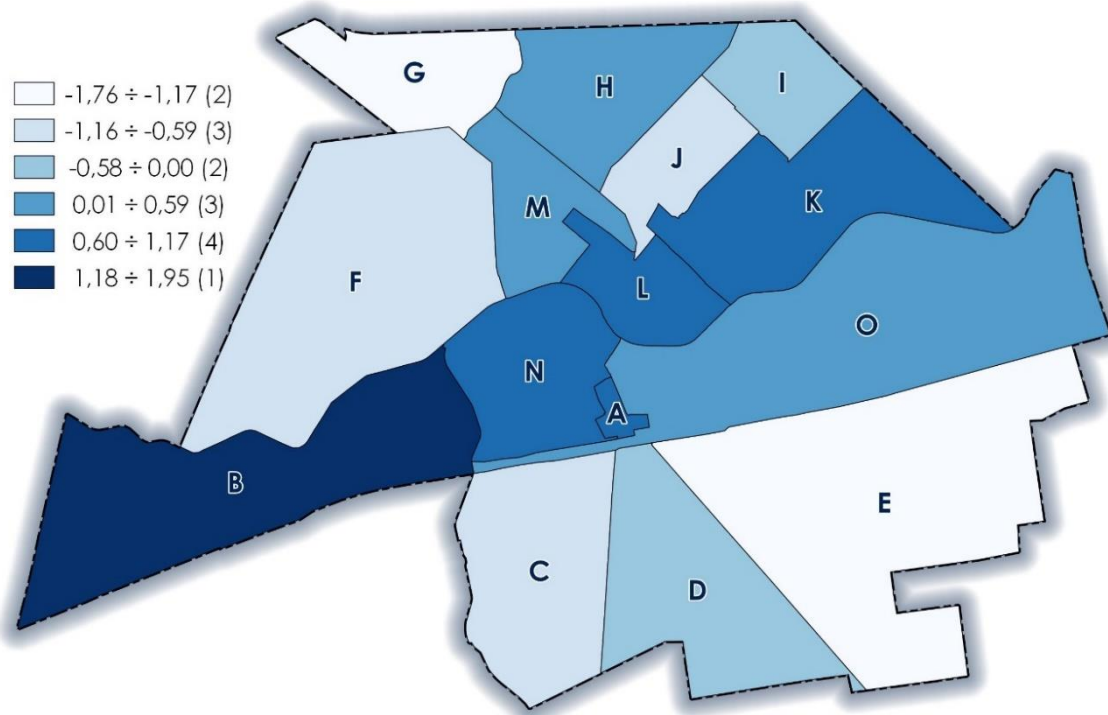
Tabela 7. Liczba dzieci do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny na 100 mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym

Numer jednostki analitycznej	Liczba mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym	Liczba dzieci do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny	Liczba dzieci do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny na 100 mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym	Zestandaryzowany wskaźnik częstkowy
A	138	78	56,52	0,79
B	77	53	68,83	1,95
C	52	19	36,54	-1,10
D	86	40	46,51	-0,16
E	115	41	35,65	-1,18
F	232	90	38,79	-0,88
G	173	51	29,48	-1,76
H	174	89	51,15	0,28
I	180	81	45,00	-0,30
J	391	158	40,41	-0,73
K	225	123	54,67	0,61
L	441	265	60,09	1,12
M	227	122	53,74	0,53
N	156	86	55,13	0,66
O	74	37	50,00	0,17

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Urząd Miasta Międzyrzec Podlaski i Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Międzyrzec Podlaskim.

Duża koncentracja dzieci do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w relacji do mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym występuje w jednostce: B (1,95). Znaczny udział dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny występuje w również jednostkach: L (1,12), A (0,79), N (0,66), K (0,61), M (0,53), H (0,28) oraz O (0,17).

Ryc. 6. Zestandaryzowany wskaźnik częstkowy – Liczba dzieci do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny na 100 mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym

Źródło: Opracowanie własne.

W analizie przyjęto, że zjawisko dotyczące udziału osób korzystających z pomocy społecznej jest bardziej niekorzystnym zjawiskiem niż liczba dzieci do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny, stąd przy sumowaniu wskaźników cząstkowych ubóstwa, wskaźnikowi charakteryzującemu korzystanie z pomocy społecznej przyznano wagę 0,6, zaś wskaźnikowi dotyczącemu zasiłków rodzinnych – wagę 0,4.

Tabela 8. Zestandaryzowany wskaźnik – Ubóstwo

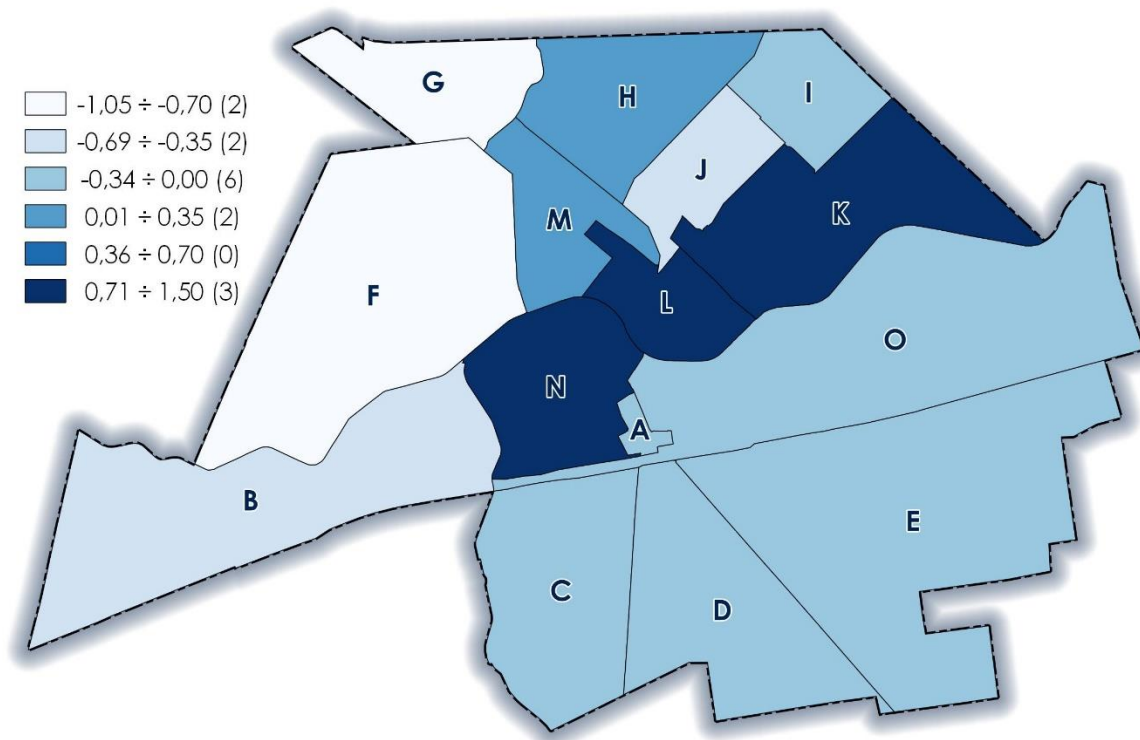
Numer jednostki analitycznej	Zestandaryzowany wskaźnik cząstkowy – Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 100 mieszkańców	Zestandaryzowany wskaźnik cząstkowy – Liczba dzieci do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny na 100 mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym	Zestandaryzowany wskaźnik – Ubóstwo
A	-0,79	0,79	-0,16
B	-2,07	1,95	-0,46
C	0,69	-1,10	-0,03
D	-0,10	-0,16	-0,12
E	0,43	-1,18	-0,21
F	-1,16	-0,88	-1,05
G	-0,24	-1,76	-0,85
H	0,22	0,28	0,24
I	-0,16	-0,30	-0,22
J	-0,53	-0,73	-0,61
K	1,23	0,61	0,98
L	1,76	1,12	1,50
M	0,07	0,53	0,25
N	1,28	0,66	1,03
O	-0,62	0,17	-0,30

Źródło: Opracowanie własne.

Na poniższej rycinie przedstawiono przestrzenny rozkład wskaźnika ubóstwa dla jednostek analitycznych, obliczonego jako sumę ważoną zestandaryzowanych wartości wskaźników składowych.

Ryc. 7. Zestandaryzowany wskaźnik – Ubóstwo

Źródło: Opracowanie własne.

Niekorzystne, dodatnie wartości wskaźnika ubóstwa, czyli powyżej średniej dla gminy odnotowano w 5 jednostkach: L (1,50), N (1,03), K (0,98), M (0,25) oraz H (0,24), znajdujących się w centralnej i północnej części miasta. Najwyższą wartość wskaźnika dotyczącego ubóstwa odnotowano w jednostce L, charakteryzującej się jednocześnie bardzo wysokim bezrobociem.

PRZESTĘPCZOŚĆ

Przestępczość stanowi jeden z ważniejszych czynników wpływających na jakość życia mieszkańców. Poczucie bezpieczeństwa, jako jedna z podstawowych potrzeb każdego człowieka, zwłaszcza w przestrzeni miejskiej, decyduje o funkcjonowaniu społeczności i stanowi podstawowe kryterium oceny obszaru, w którym się żyje, pracuje i spędza czas. W Międzyrzec Podlaskim funkcjonuje Komisariat Policji, który swoim zasięgiem działania obejmuje Miasto Międzyrzec Podlaski, Gminę Międzyrzec Podlaski i Gminę Drelów.

Zjawisko przestępczości analizowano na podstawie trzech wskaźników cząstkowych:

- liczba interwencji z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego na 100 mieszkańców,
- liczba wykroczeń i przestępstw nieletnich odnotowanych przez służby porządkowe na 100 mieszkańców,
- liczba osób objętych procedurą „Niebieskiej karty” na 100 mieszkańców.

Zgodnie z danymi przekazanymi przez Komisariat Policji w Międzyrzec Podlaskim w 2020 r. na terenie miasta przeprowadzono 428 interwencji z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego. Naruszenie miru domowego to przestępstwo polegające na wdzieraniu się do cudzego domu, mieszkania, lokalu, pomieszczenia albo ogrodzonego terenu albo wbrew żądaniu osoby uprawnionej nieopuszczaniu takiego miejsca. Przez zakłócenie porządku publicznego należy rozumieć natomiast wywołanie takiego stanu, który w danym miejscu, czasie i okolicznościach, zgodnie z przyjętymi zwyczajami i obowiązującymi przepisami, uważa się za nienormalny i który odczuwany jest jako utrudnienie lub uniemożliwienie powszechnie akceptowanego sposobu zachowania się w miejscach dostępnych dla bliżej nieokreślonej liczby osób.

Tabela 9. Liczba interwencji z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego na 100 mieszkańców

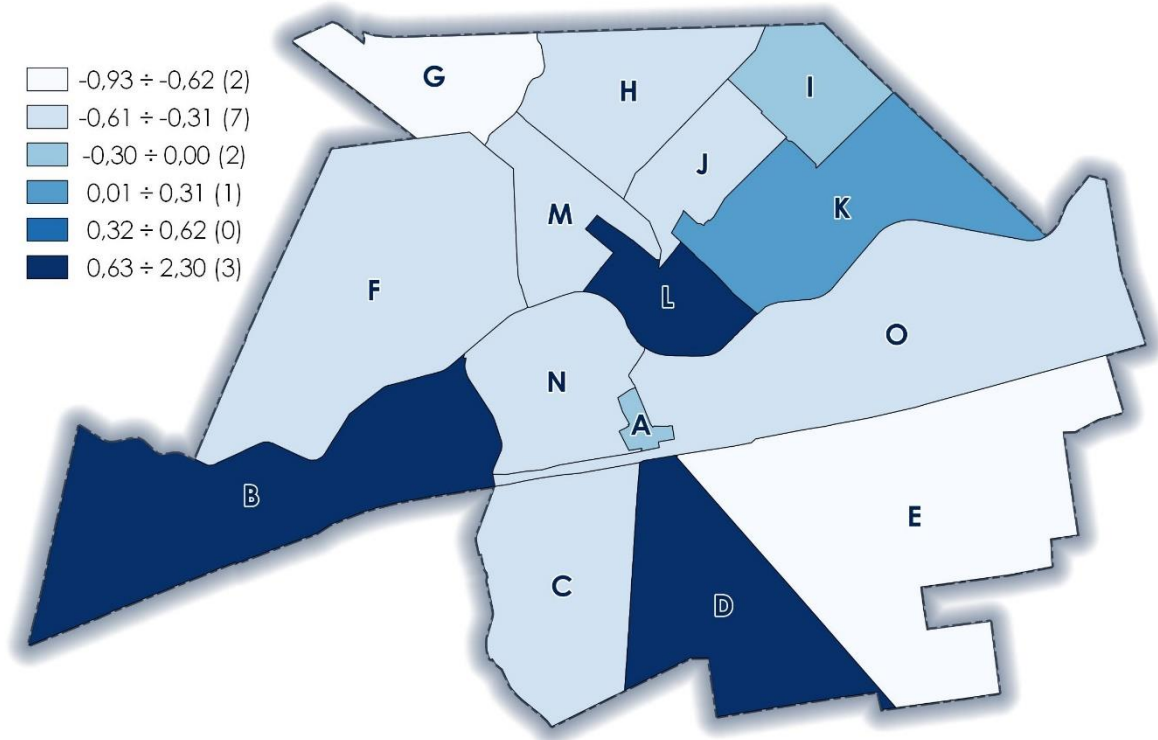
Numer jednostki analitycznej	Liczba mieszkańców	Liczba interwencji z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego	Liczba interwencji z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego na 100 mieszkańców	Zestandaryzowany wskaźnik cząstkowy
A	1 010	22	2,18	-0,26
B	326	29	8,90	2,20
C	298	6	2,01	-0,32
D	437	40	9,15	2,30
E	611	2	0,33	-0,93
F	1 296	16	1,23	-0,60
G	923	4	0,43	-0,90
H	891	17	1,91	-0,36
I	963	23	2,39	-0,18
J	2 442	46	1,88	-0,36
K	1 164	43	3,69	0,30
L	2 857	135	4,73	0,68
M	1 481	27	1,82	-0,39
N	878	11	1,25	-0,60
O	542	7	1,29	-0,58

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Urząd Miasta Międzyrzec Podlaski i Komisarjat Policji w Międzyrzec Podlaskim.

Wartość wskaźnika powyżej średniej dla Miasta Międzyrzec Podlaski odnotowano w 4 jednostkach: D (2,30), B (2,20), L (0,68) oraz K (0,30). Wymienione jednostki analityczne są szczególnie narażone na występowanie negatywnego zjawiska obniżenia stopnia bezpieczeństwa ze względu na stosunkowo dużą ilość interwencji służb porządkowych z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego.

Ryc. 8. Zestandaryzowany wskaźnik cząstkowy – Liczba interwencji z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego na 100 mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne.

Ważnym problemem społecznym jest również demoralizacja i przestępczość wśród nieletnich, czyli osób poniżej 17 roku życia. Wśród najczęstszych przyczyn popełniania przestępstw przez nieletnich należy wymienić przede wszystkim nieodpowiednią atmosferę w domu rodzinnym, zaniedbania w zakresie opieki i nadzoru, niekorzystną sytuację ekonomiczną i kulturalną rodziny oraz negatywne oddziaływanie środowiska (w szczególności grupy rówieśniczej), w którym nieletni pozostaje. Z zebranych danych wynika, że w 2020 r. na terenie Miasta Międzyrzec Podlaski służby porządkowe odnotowały 22 wykroczenia i przestępstwa popełnione przez osoby nieletnie.

Tabela 10. Liczba wykroczeń i przestępstw nieletnich odnotowanych przez służby porządkowe na 100 mieszkańców

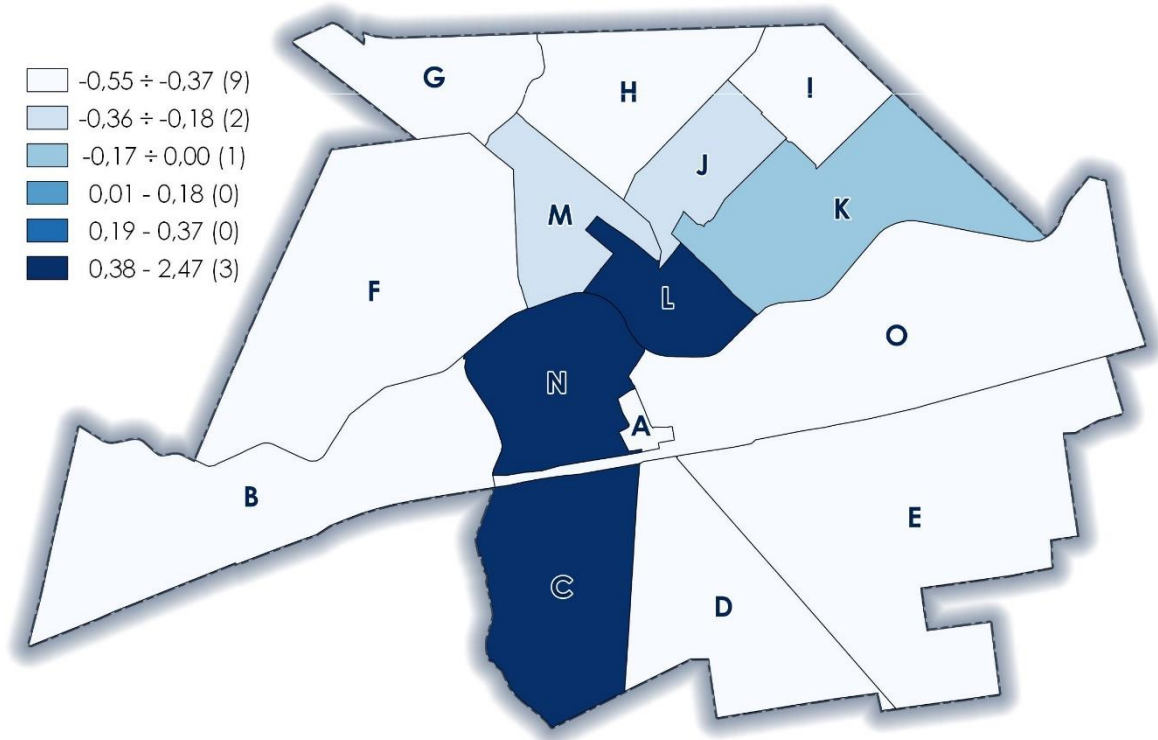
Numer jednostki analitycznej	Liczba mieszkańców	Liczba wykroczeń i przestępstw nieletnich odnotowanych przez służby porządkowe	Liczba wykroczeń i przestępstw nieletnich odnotowanych przez służby porządkowe na 100 mieszkańców	Zestandaryzowany wskaźnik cząstkowy
A	1 010	0	0,00	-0,55
B	326	0	0,00	-0,55
C	298	1	0,34	1,23
D	437	0	0,00	-0,55
E	611	0	0,00	-0,55
F	1 296	0	0,00	-0,55
G	923	0	0,00	-0,55
H	891	0	0,00	-0,55
I	963	0	0,00	-0,55
J	2 442	1	0,04	-0,33
K	1 164	1	0,09	-0,09
L	2 857	13	0,46	1,87

M	1 481	1	0,07	-0,19
N	878	5	0,57	2,47
O	542	0	0,00	-0,55

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Urząd Miasta Międzyrzec Podlaski i Komisariat Policji w Międzyrzecu Podlaskim.

Biorąc pod uwagę powyższą analizę, najmniej korzystna sytuacja widoczna jest w jednostkach położonych w centralnej części miasta: N (2,47) oraz L (1,87). Relatywnie wysoki poziom przestępczości nieletnich widoczny jest również na terenie jednostek C (1,23). Należy jednak zauważyć, że jednostka ta charakteryzuje się niewielką liczbą mieszkańców, co wpływa na wysokości przedmiotowego wskaźnika.

Ryc. 9. Zestandaryzowany wskaźnik cząstkowy – Liczba wykroczeń i przestępstw nieletnich odnotowanych przez służby porządkowe na 100 mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne.

Specyficzną formę przestępczości stanowi przemoc w rodzinie. Przemoc w rodzinie – zgodnie z definicją zawartą w ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie to „jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste członków rodziny, w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą”. Istotnym elementem służącym przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie jest procedura „Niebieskiej karty”. Zgodnie z danymi udostępnionymi przez Komisariat Policji w Międzyrzecu Podlaskim w 2020 r. na terenie miasta procedurą „Niebieskiej karty” objęto 72 osoby, czyli 0,4% mieszkańców miasta.

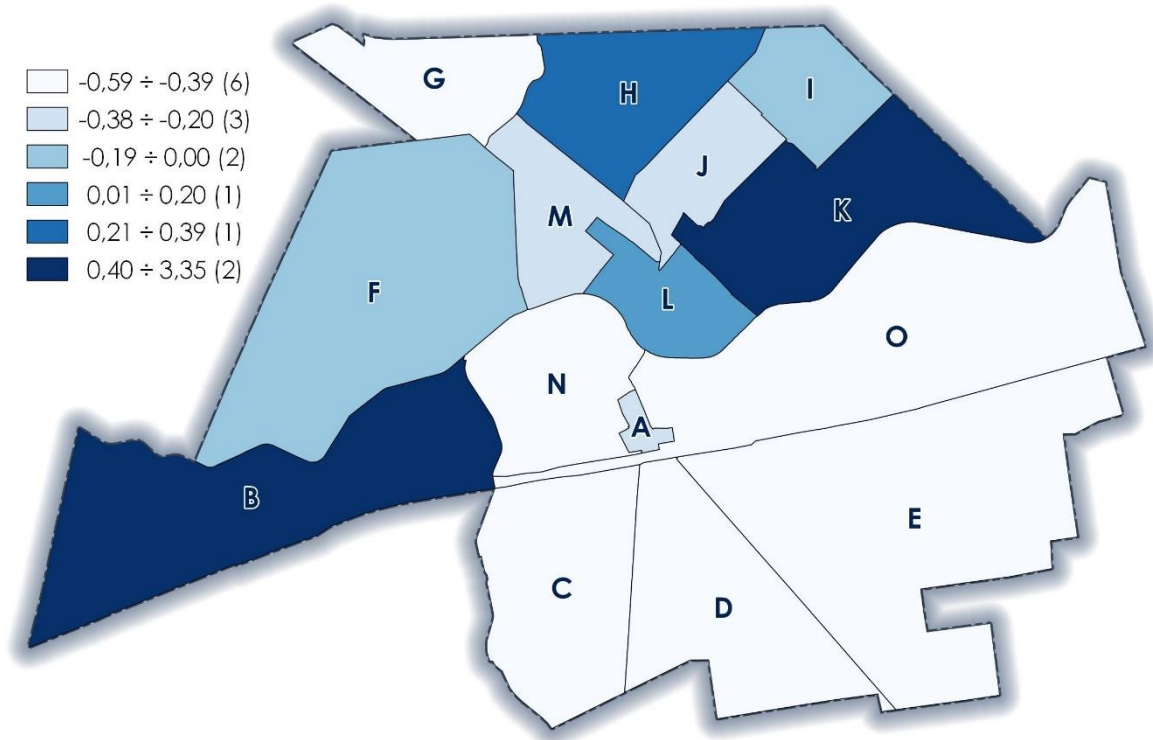
Tabela 11. Liczba osób objętych procedurą „Niebieskiej karty” na 100 mieszkańców

Numer jednostki analitycznej	Liczba mieszkańców	Liczba osób objętych procedurą „Niebieskiej karty”	Liczba osób objętych procedurą „Niebieskiej karty” na 100 mieszkańców	Zestandaryzowany wskaźnik częstkowy
A	1 010	3	0,30	-0,24
B	326	11	3,37	3,35
C	298	0	0,00	-0,59
D	437	0	0,00	-0,59
E	611	0	0,00	-0,59
F	1 296	6	0,46	-0,05
G	923	0	0,00	-0,59
H	891	7	0,79	0,33
I	963	4	0,42	-0,10
J	2 442	7	0,29	-0,25
K	1 164	12	1,03	0,62
L	2 857	18	0,63	0,15
M	1 481	4	0,27	-0,27
N	878	0	0,00	-0,59
O	542	0	0,00	-0,59

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Urząd Miasta Międzyrzec Podlaski i Komisariat Policji w Międzyrzeczu Podlaskim.

Największy udział osób objętych procedurą „Niebieskiej karty” występuje w jednostce B (3,35) znajdującej się w południowo-zachodniej części miasta. Wysoki procent mieszkańców narażonych na przemoc w rodzinie zamieszkuje również jednostki: K (0,62), H (0,33) oraz L (0,15).

Ryc. 10. Zestandaryzowany wskaźnik częstkowy – Liczba osób objętych procedurą „Niebieskiej karty” na 100 mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne.

Analizowane zjawiska dotyczą różnych aspektów przestępczości oraz poczucia bezpieczeństwa mieszkańców jednostek, dlatego też przy sumowaniu wskaźników cząstkowych przyznano im równe wagi.

Tabela 12. Zestandaryzowany wskaźnik - Przestępczość

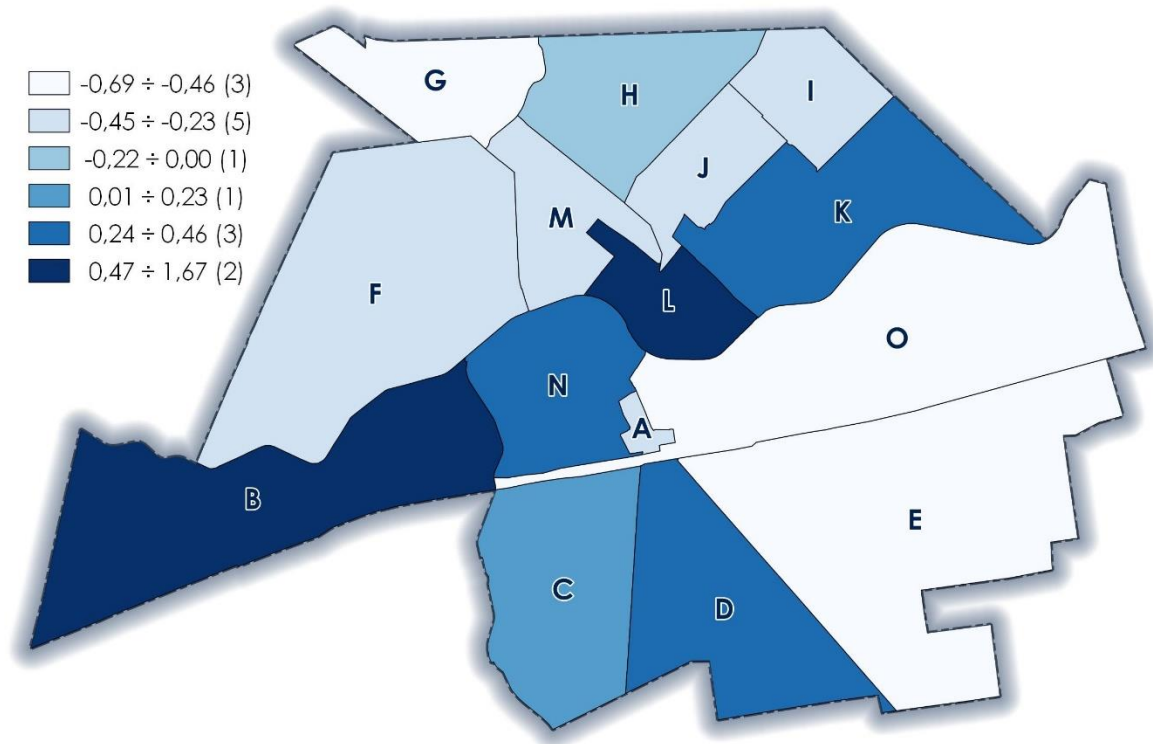
Numer jednostki analitycznej	Zestandaryzowany wskaźnik cząstkowy – Liczba interwencji z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego na 100 mieszkańców	Zestandaryzowany wskaźnik cząstkowy – Liczba wykroczeń i przestępstw nieletnich odnotowanych przez służby porządkowe na 100 mieszkańców	Zestandaryzowany wskaźnik cząstkowy – Liczba osób objętych procedurą „Niebieskiej karty” na 100 mieszkańców	Zestandaryzowany wskaźnik – Przestępczość
A	-0,26	-0,55	-0,24	-0,35
B	2,20	-0,55	3,35	1,67
C	-0,32	1,23	-0,59	0,11
D	2,30	-0,55	-0,59	0,39
E	-0,93	-0,55	-0,59	-0,69
F	-0,60	-0,55	-0,05	-0,40
G	-0,90	-0,55	-0,59	-0,68
H	-0,36	-0,55	0,33	-0,19
I	-0,18	-0,55	-0,10	-0,28
J	-0,36	-0,33	-0,25	-0,31
K	0,30	-0,09	0,62	0,28
L	0,68	1,87	0,15	0,90
M	-0,39	-0,19	-0,27	-0,28
N	-0,60	2,47	-0,59	0,43
O	-0,58	-0,55	-0,59	-0,57

Źródło: Opracowanie własne.

Dodatknie wartości wskaźnika dotyczącego przestępczości, czyli powyżej średniej dla miasta odnotowano w 6 jednostkach: B (1,67), L (0,90), N (0,43), D (0,39), K (0,28) oraz C (0,11). Najlepszą sytuacją charakteryzują się natomiast jednostki położone w północnej oraz wschodniej części miasta.

Na poniższej rycinie przedstawiono przestrzenny rozkład wskaźnika dotyczącego przestępczości dla jednostek analitycznych, obliczonego jako sumę ważoną zestandaryzowanych wartości wskaźników składowych.

Ryc. 11. Zestandaryzowany wskaźnik - Przestępczość

Źródło: Opracowanie własne.

WSKAŹNIKI UZUPEŁNIAJĄCE

Ze względu na ograniczoną dostępność danych zdecydowano, że dwa wskaźniki dotyczące sfery społecznej zostaną przeanalizowane jedynie jako uzupełniające. Pomimo, iż dotyczą one ważnych elementów kapitału społecznego miasta, odniesienie przestrzenne zjawisk do innych powierzchni nie pozwala na włączenie ich do wskaźnika syntetycznego. Jednak ze względu na ich znaczenie niżej przedstawiono analizę w możliwym odniesieniu do jednostek analitycznych.

Aktywność obywatelska została przedstawiona w formie frekwencji wyborczej w wyborach do rady miasta w 2018 r. w granicach okręgów wyborczych, natomiast poziom edukacji za pomocą średnich wyników egzaminu 8-klasisty w 2021 r. w granicach obwodów szkolnych.

UCZESTNICTWO W ŻYCIU PUBLICZNYM

Przejawem istnienia bądź też tworzenia się kapitału społecznego jest świadomość mieszkańców o możliwości współdecydowania w sprawach istotnych dla społeczeństwa, w tym społeczności lokalnej. Za swoisty miernik społeczeństwa obywatelskiego i poziomu kapitału społecznego należy uznać frekwencję w wyborach powszechnych, w tym przede wszystkim w wyborach samorządowych, mających przełożenie na kierunki i charakter działań podejmowanych przez władze publiczne na rzecz rozwoju lokalnego.

Wskaźnik uzupełniający dotyczący poziomu uczestnictwa w życiu publicznym, jest niezwykle istotny dla zobrazowania faktycznego zaangażowania mieszkańców poszczególnych jednostek analitycznych w życie lokalnych wspólnot. Wysoka frekwencja wyborcza cechuje jednostki, których mieszkańcy są zainteresowani życiem publicznym.

Poziom uczestnictwa w życiu publicznym mieszkańców poszczególnych jednostek urbanistycznych został przeanalizowany na podstawie frekwencji w wyborach samorządowych w 2018 r. (wybory do rady miasta). Ze względu na trudności związane z pozyskaniem danych dotyczących frekwencji wyborczej pozwalających

na analizę zjawiska w oparciu o podział na jednostki analityczne, zdecydowano się na zaprezentowanie danych dotyczących wyznaczonych na terenie Międzyrzec Podlaskiego 15 okręgów wyborczych.

Tabela 13. Granice okręgów wyborczych w wyborach samorządowych do rady miasta w 2018 r. wyznaczonych na terenie Miasta Międzyrzec Podlaski

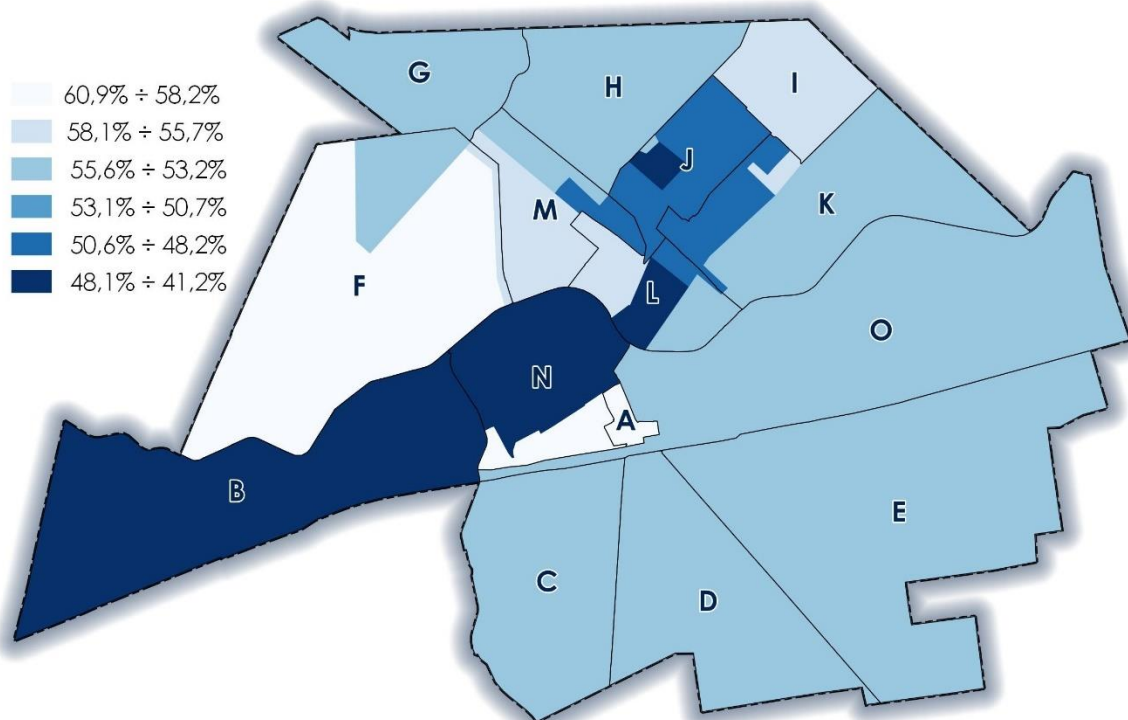
Numer okręgu wyborczego	Granice okręgu	Liczba uprawnionych do głosowania	Liczba oddanych głosów	Frekwencja wyborcza
1	Akacyjowa, Brzeska Nr nieparzyste od 57E do końca; Brzozowa; Cisowa; Dębowa; Grabowa; Jodłowa; Kasztanowa; Klonowa; Leszczynowa; Lipowa; Modrzewiowa; Orzechowa; Sosnowa; Świerkowa; Wierzbowa; Wiśniowa	1 098	631	57,5%
2	Balladyny Nr nieparzyste od 1 do końca; Brzeska Nr 57A-D; Karola Ferdynanda Eichlera; Ks. Adolfa Pleszczyńskiego; Lecha Kaczyńskiego; Prymasa Stefana Wyszyńskiego	1 143	570	49,9%
3	Brzeska Nr 1-56 i Nr parzyste od 58 do końca; Garbarska; Łąkowa; Nadbrzeźna; Plaźowa; Podłączna; Przedszkolna; Spółdzielcza; Wschodnia	820	453	55,2%
4	Drohicka; Henryka Sienkiewicza; Józefa Piłsudskiego Nr nieparzyste 83-183 i Nr parzyste 82-184; Leśna; Ogrodowa; Piwna; Stodolna; Wiejska Nr nieparzyste od 1 do końca i Nr parzyste od 92 do końca; Zachodnia; Zarówie Nr nieparzyste od 101 do końca i Nr parzyste od 98 do końca; Zawadki	980	527	53,8%
5	Józefa Piłsudskiego Nr nieparzyste 1-81 i Nr parzyste 2-80; Nowa; Wiejska Nr parzyste 2-90; Zarówie Nr 1-97Z i Nr 99	840	415	49,4%
6	Balladyny Nr parzyste od 2 do końca; Kordiana	1 055	504	47,8%
7	Graniczna; Jana Nassuta; Jatkowa; Krótka; Lubelska Nr nieparzyste 1-27 i Nr parzyste 2-44; Mała; Mydlarska; Plac Jana Pawła II; Plac Zbawiciela; Poprzeczna; Rymarska; Rzeczna; Skwer Armii Krajowej; Staromiejska; Targowa; Warszawska Nr 1-28; Nr 30 i Nr 32; Zamczysko; Żelazna	852	351	41,2%
8	Kościelna; Łukowska Nr 12; Poczтовая; Warszawska Nr nieparzyste 29-35A	735	413	56,2%
9	Aleja Katyńska; Boczna; Czysta; Łukowska Nr 1-11 i Nr od 13 do końca; 3 Maja Nr nieparzyste od 11 do końca i Nr parzyste od 24 do końca; Przechodnia; Strzelecka; Warszawska Nr nieparzyste 37-129 i Nr parzyste 34-84E; Władysława Sikorskiego	980	545	55,6%
10	Adama Mickiewicza; Bolesława Prusa; Grzegorza Piramowicza; Józefa Piłsudskiego Nr nieparzyste od 185 do końca i Nr parzyste od 186 do końca; Juliusza Słowackiego; Leopolda Staffa; Łosicka; Marii Konopnickiej; Mieczysława Kalenika; Mikołaja Reja; Młynarska; Piotra Niewęglowskiego; Plac Mikołaja Kopernika; Pszena; Stanisława Staszica; Warszawska Nr nieparzyste od 131 do końca i Nr parzyste od 86 do końca; Władysława Broniewskiego; Zofii Nałkowskiej; Żytnia	888	487	54,8%
11	Ceglana; Gospodarcza; Górna; Handlowa; Jasna; Kwiatowa; Miodowa; Mleczarska; Okrężna; Pogodna; Równa; Różana; Słoneczna; Topolowa;	823	501	60,9%

	Tuliłowska; Wesoła; Widna; Wspólna; Wysoka; Zgodna; Zielona			
12	Chabrowa; Gabriela Narutowicza; Jelnicka; Listopadowa; Lubelska Nr nieparzyste od 29 do końca i Nr parzyste od 46 do końca; 3 Maja Nr nieparzyste 1-9 i Nr parzyste 2-22; Niecała; Partyzantów Nr 1-9 i Nr 11-29; Podrzeczna; Radzyńska	691	326	47,2%
13	Kazimierza Pułaskiego; Partyzantów Nr od 30 do końca; Plac Dworcowy; Tadeusza Kościuszki	859	459	53,4%
14	Artura Grottgera; Jana Matejki; Janusza Kusocińskiego; Józefa Chełmońskiego; Ksawerego Dunikowskiego; Parkowa; Partyzantów Nr 10A-10H; Strażacka; Wita Stwosza; Wojciecha Kossaka	804	476	59,2%
15	Adama Asnyka; Adamki; Berezowska; Grzybowa; Jana Brzechwy; Karola Krysińskiego; Kolejowa; Okólna; Siteńska; Tartaczna; Zadworna; Zahajkowska; Żwirowa	1 097	596	54,3%
RAZEM:		13 665	7 254	53,1%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej dostępnych na stronie https://wybory2018.pkw.gov.pl/pl/geografia/060101#general_stat (dostęp w dniu 30 stycznia 2022 r.)

Średnia frekwencja w mieście wyniosła 53,1%, czyli była niższa od frekwencji odnotowanej w powiecie bialskim (55,6%) oraz w województwie lubelskim (54,6%). Ponadto można zauważyć znaczne różnice pomiędzy frekwencją w poszczególnych okręgach wyborczych. Najmniej uprawnionych do głosowania osób wzięto w nim udział w okręgach nr 7 (41,2%), 12 (47,2%), 6 (47,8%), 5 (49,2%) oraz 2 (49,9%), znajdujących się na terenie jednostek analitycznych B, N (część północna), K oraz J. Frekwencja w tych okręgach nie przekroczyła średniej wartości dla miasta. Najwyższą frekwencję wyborczą odnotowano w jednostkach A, N (część południowa) oraz F. Na pozostałym obszarze frekwencja nieznacznie przekraczała średnią.

Ryc. 12. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w 2018 r. (wybory do rady miasta).

Źródło: Opracowanie własne.

POZIOM EDUKACJI

Występowanie licznych negatywnych zjawisk w sferze społecznej (m.in. bezrobocia i ubóstwa) często negatywnie oddziałuje na najmłodszych mieszkańców obszaru, przekładając się na ich wyniki w nauce. Złe wyniki w nauce na wczesnym etapie życia mogą negatywnie wpływać na dalszy rozwój osobisty, prowadzić do gorszej sytuacji materialnej, życiowej oraz wykluczenia z różnego rodzaju aktywności. Wobec powyższego w ramach uzupełniającej analizy wskaźnikowej sfery społecznej rozpatrzono również różnice w poziomie edukacji poszczególnych jednostek analitycznych. Wskaźnikiem, który w sposób możliwie obiektywnie pozwala oszacować pewien potencjał edukacyjny jednostek jest średni wynik uczniów szkół podstawowych z egzaminu 8-klasisty w 2021 r. z języka polskiego, matematyki oraz języka angielskiego.

Na terenie Międzyrzecza Podlaskiego funkcjonują trzy publiczne szkoły podstawowe dla młodzieży (z analizy wyłączona została szkoła podstawowa specjalna): Szkoła Podstawowa Nr 1 z Oddziałami Integracyjnymi i Sportowymi im. Henryka Sienkiewicza w Zespole Placówek Oświatowych Nr 1, Szkoła Podstawowa Nr 2 z Oddziałami Integracyjnymi, Sportowymi i Dwujęzycznymi im. Bolesława Prusa w Zespole Placówek Oświatowych Nr 2 oraz Szkoła Podstawowa Nr 3 z Oddziałami Integracyjnymi i Sportowymi im. Jana Pawła II w Zespole Placówek Oświatowych Nr 3. Granice obwodów publicznych szkół podstawowych prowadzonych przez Miasto Międzyrzec Podlaski zostały określone Uchwałą Nr VII/74/19 Rady Miasta Międzyrzec Podlaski z dnia 30 kwietnia 2019 r.

Tabela 14. Granice obwodów publicznych szkół podstawowych prowadzonych przez Miasto Międzyrzec Podlaski

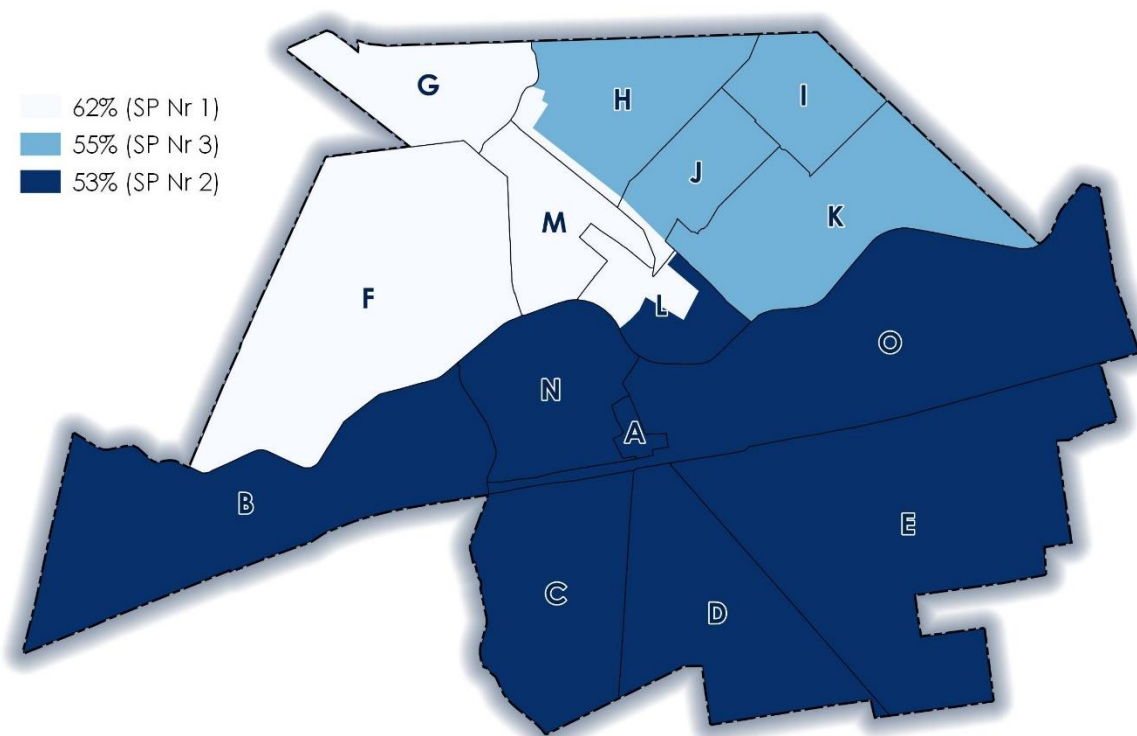
Nazwa szkoły podstawowej	Adres siedziby szkoły	Granice obwodu szkoły
Szkoła Podstawowa Nr 1 z Oddziałami Integracyjnymi i Sportowymi im. Henryka Sienkiewicza w Zespole Placówek Oświatowych Nr 1	ul. Warszawska 40	Boczna, Władysława Broniewskiego, Ceglana, Czysta, Gospodarcza, Górna, Handlowa, Jasna, Mieczysława Kalenika, Aleja Katyńska, Marii Konopnickiej, Kościelna, Kwiatowa, Łosicka, Łukowska, Adama Mickiewicza, Miodowa, Mleczarska, Młynarska, Zofii Nałkowskiej, Piotra Niewęglowskiego, Nowa, Okrężna, Józefa Piłsudskiego, Grzegorza Piramowicza, Piwna, Plac Mikołaja Kopernika, Plac Zbawiciela, Poczтовая, Pogodna, Bolesława Prusa, Przechodnia, Pszenna, Mikołaja Reja, Równa, Różana, Henryka Sienkiewicza, Władysława Sikorskiego, Skwer Armii Krajowej, Słoneczna, Juliusza Słowackiego, Leopolda Staffa, Staromiejska, Stanisława Staszica, Strzelecka, Topolowa, 3 Maja (od mostu do ul. Warszawskiej), Tuliłowska, Warszawska, Wesoła, Widna, Wiejska, Wspólna, Wysoka, Zielona, Zgodna, Żytńia.
Szkoła Podstawowa Nr 2 z Oddziałami Integracyjnymi, Sportowymi i Dwujęzycznymi im. Bolesława Prusa w Zespole Placówek Oświatowych Nr 2	ul. Partyzantów 8	Adamki, Adama Asnyka, Berezowska, Jana Brzechwy, Brzeska (od nr 1 do wysokości ulicy Zarówie), Chabrowa, Józefa Chełmońskiego, Plac Dworcowy, Ksawerego Dunikowskiego, Garbarska, Graniczna, Artura Grottgera, Grzybowa, Jatkowa, Jelnicka, Kolejowa, Wojciecha Kossaka, Tadeusza Kościuszki, Krótka, Karola Krysińskiego, Janusza Kusocińskiego, Lubelska, Listopadowa, Łąkowa, 3 Maja (od mostu do ul. Lubelskiej), Mała, Jana Matejki, Mydlarska, Nadbrzeźna, Gabriela Narutowicza, Jana Nassuta, Niecała, Okólna, Parkowa, Partyzantów, Plac Jana Pawła II, Plaźowa, Podrzeczna, Poprzeczna, Przedszkolna, Kazimierza Pułaskiego, Radzyńska, Rymarska, Rzeczna, Siteńska, Spółdzielcza, Strażacka, Wita Stwosza, Targowa, Tartaczna, Wschodnia, Zadworna, Zahajkowska, Zamczysko, Żelazna, Żwirowa.
Szkoła Podstawowa Nr 3 z Oddziałami Integracyjnymi i Sportowymi im. Jana Pawła II w Zespole Placówek Oświatowych Nr 3	ul. Leśna 2	Akacyjowa, Balladyny, Brzeska (od ulicy Zarówie do granic administracyjnych miasta), Brzozowa, Cisowa, Dębowa, Drohicka, Grabowa, Karola Ferdynanda Eichlera, Jodłowa, Lecha Kaczyńskiego, Kasztanowa, Klonowa, Kordiana, Leszczynowa, Leśna, Lipowa, Modrzewiowa, Ogrodowa, Orzechowa, ks. Adolfa Pleszczyńskiego, Podłączna, Sosnowa, Stodolna, Świerkowa, Wierzbowa, Wiśniowa, Prymasa Stefana Wyszyńskiego, Zachodnia, Zarówie, Zawadki.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Uchwały Nr VII/74/19 Rady Miasta Międzyrzec Podlaski z dnia 30 kwietnia 2019 r. w sprawie ustalenia planu sieci publicznych szkół podstawowych prowadzonych przez Miasto Międzyrzec Podlaski oraz określenia granic obwodów publicznych szkół podstawowych, od dnia 1 września 2019 r.

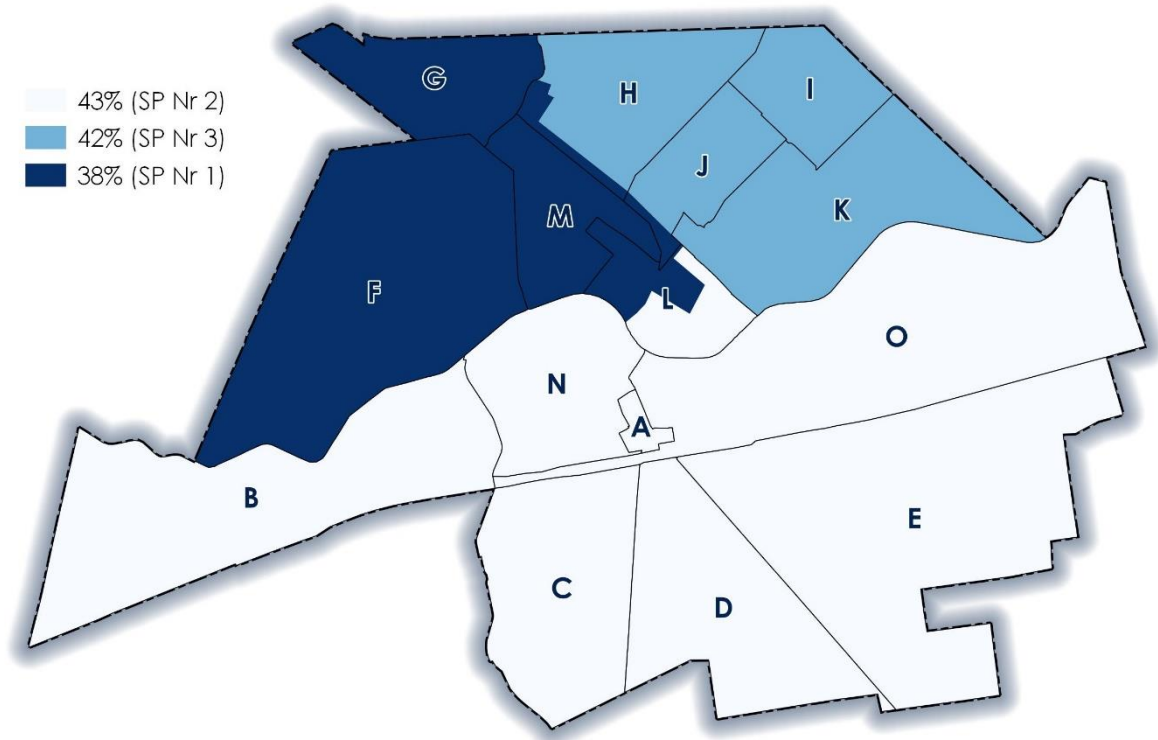
W 2021 r. każdy ósmoklasista przystąpił do egzaminu z trzech przedmiotów obowiązkowych: języka polskiego, matematyki i języka obcego nowożytnego. Zadania sprawdzały, w jakim stopniu uczniowie opanowali wymagania ogólne i szczegółowe, z zakresu trzech przedmiotów egzaminacyjnych, określone w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla II etapu edukacyjnego. W roku szkolnym 2020/2021 z egzaminu z języka polskiego ósmoklasiści ze szkół podstawowych z terenu Międzyrzecza Podlaskiego uzyskali średnio 56% punktów możliwych do zdobycia (wobec 56% w powiecie bialskim i 61% w województwie lubelskim), z matematyki – 41% (wobec 40% w powiecie bialskim i 47% w województwie lubelskim), natomiast z języka angielskiego – 61% (wobec 55% w powiecie bialskim oraz 63% w województwie lubelskim). Biorąc pod uwagę wyniki poszczególnych szkół podstawowych, należy zauważyć, że najwyższe wyniki z języka polskiego osiągnęli uczniowie Szkoły Podstawowej Nr 1 (62%), z matematyki – uczniowie Szkoły Podstawowej Nr 2 (43%), a z języka angielskiego – Szkoły Podstawowej Nr 3 (64%).

Ryc. 13. Średnie wyniki z egzaminu 8-klasisy z języka polskiego w roku szkolnym 2020/2021

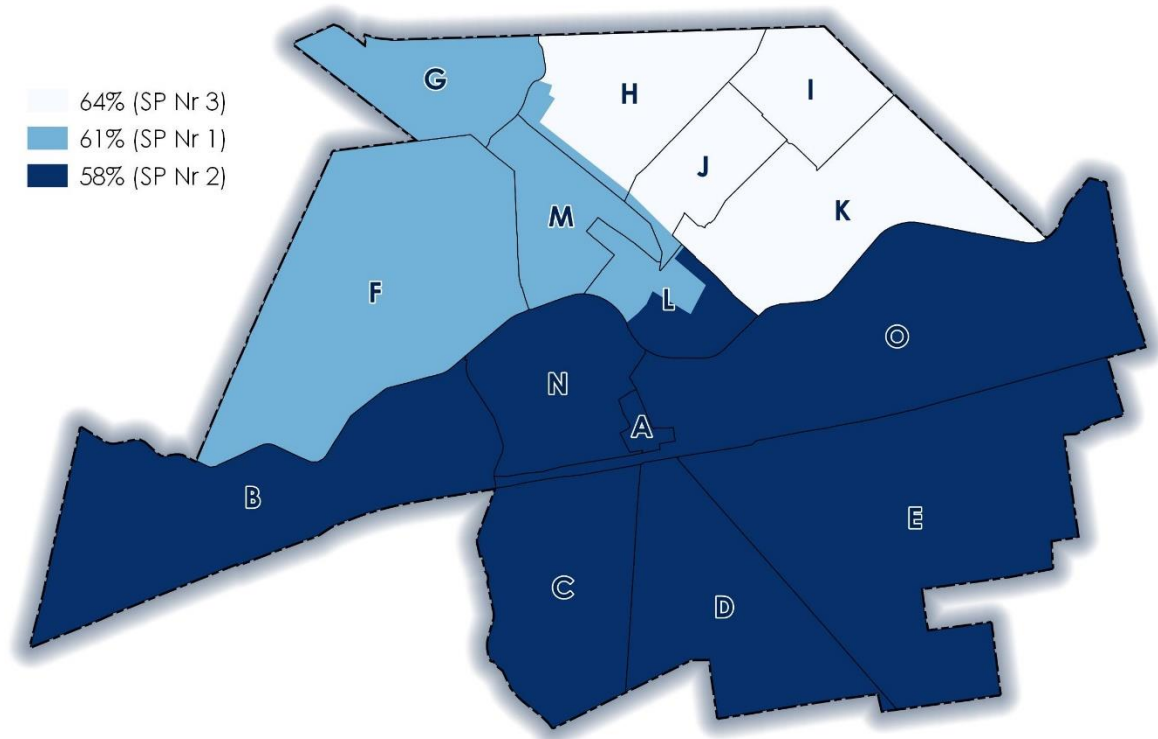
Źródło: Opracowanie własne.

Ryc. 14. Średnie wyniki z egzaminu 8-klasy z matematyki w roku szkolnym 2020/2021

Źródło: Opracowanie własne.

Ryc. 15. Średnie wyniki z egzaminu 8-klasy z języka angielskiego w roku szkolnym 2020/2021

Źródło: Opracowanie własne.

Zgodnie z zebranymi danymi najwyższe średnie wyniki z egzaminu 8-klasisty z matematyki osiągnęli uczniowie Szkoły Podstawowej nr 2, której obwód obejmuje jednostki A, B, C, D, E, N, O oraz południową część jednostki L.

Najniższe wyniki natomiast odnotowano w Szkole Podstawowej Nr 1, do której uczęszczają uczniowie z jednostek F, G, M, a także części jednostek H oraz L. Odmiennie kształtują się z kolei wyniki egzaminu z języka polskiego oraz języka angielskiego – najwyższe wyniki, przekraczające średnią dla miasta osiągnęli uczniowie zamieszkujący jednostki analityczne: H, I, J oraz K. Najstąbiej na tle miasta wypadli uczniowie zamieszkujący jednostki A, B, C, D, E, N, O oraz południową część jednostki L.

PODSUMOWANIE ANALIZY ZJAWISK SPOŁECZNYCH

Z obszarami z kumulacją zjawisk kryzysowych mamy do czynienia w sytuacji koncentracji negatywnych zjawisk społecznych. Aby móc stwierdzić, że na danym terenie występuje taka sytuacja, dokonano sumowania wskaźników poszczególnych zjawisk, otrzymując syntetyczny wskaźnik społeczny. Wartość tego wskaźnika pozwala określić natężenie zjawisk kryzysowych na terenie danej jednostki analitycznej - im wyższa wartość wskaźnika tym większe natężenie zjawisk kryzysowych.

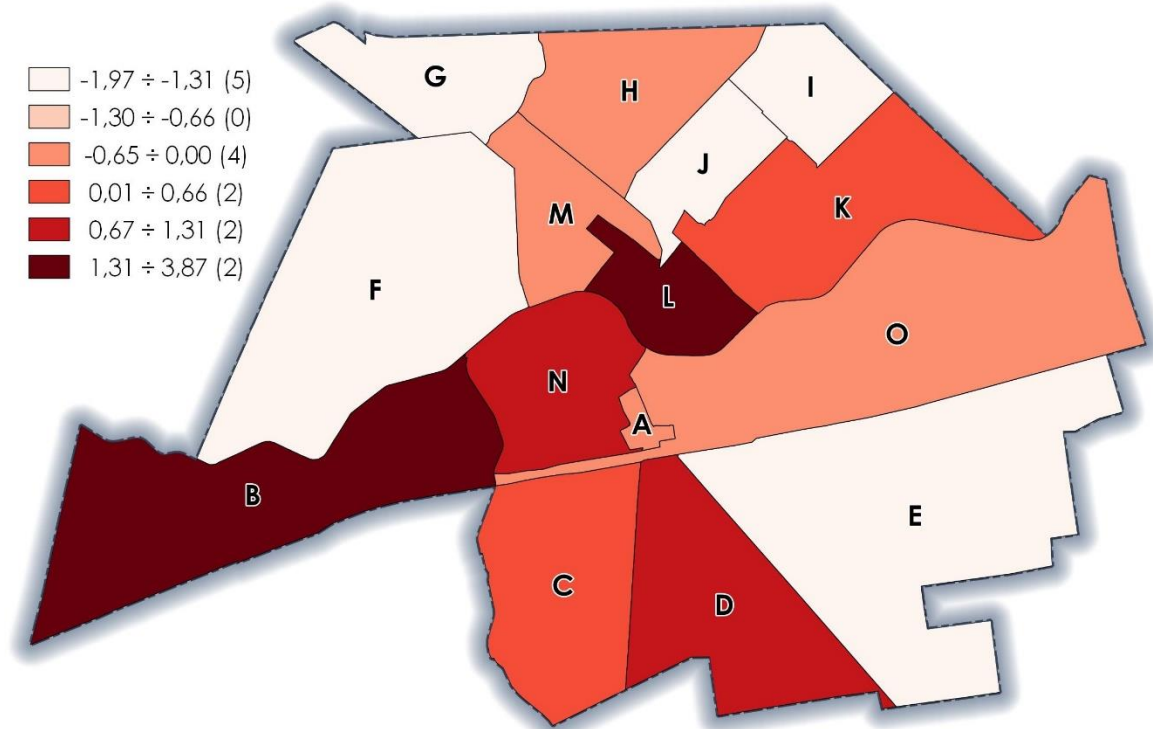
Tabela 15. Zestawienie zestandaryzowanych wskaźników społecznych i syntetycznego wskaźnika społecznego

Numer jednostki analitycznej	Zestandaryzowany wskaźnik – Bezrobocie	Zestandaryzowany wskaźnik – Ubóstwo	Zestandaryzowany wskaźnik – Przestępczość	Syntetyczny wskaźnik społeczny
A	0,48	-0,16	-0,35	-0,03
B	2,20	-0,46	1,67	3,41
C	0,52	-0,03	0,11	0,60
D	0,50	-0,12	0,39	0,77
E	-0,79	-0,21	-0,69	-1,69
F	-0,52	-1,05	-0,40	-1,97
G	-0,29	-0,85	-0,68	-1,82
H	-0,61	0,24	-0,19	-0,56
I	-1,21	-0,22	-0,28	-1,71
J	-0,91	-0,61	-0,31	-1,83
K	-0,86	0,98	0,28	0,40
L	1,47	1,50	0,90	3,87
M	-0,04	0,25	-0,28	-0,07
N	-0,30	1,03	0,43	1,16
O	0,35	-0,30	-0,57	-0,52

Źródło: Opracowanie własne.

Niekorzystne, dodatnie wartości syntetycznego wskaźnika społecznego, czyli powyżej średniej dla gminy odnotowano w 6 jednostkach: B, C, D, K, L i N. Ich przestrzenne rozmieszczenie wskazuje na koncentrację analizowanych zjawisk w centralnej oraz południowo-zachodniej części Miasta Międzyrzec Podlaski.

Ryc. 16. Rozkład przestrzenny syntetycznego wskaźnika społecznego

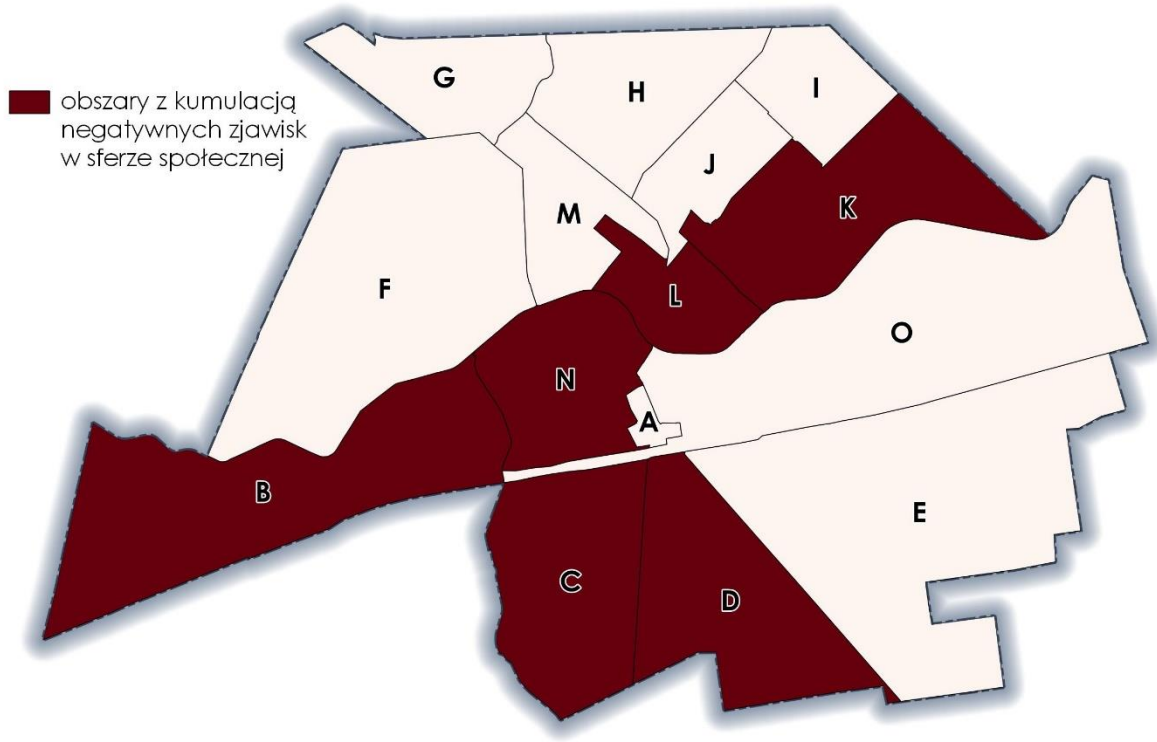
Źródło: Opracowanie własne.

Najwyższą wartość wskaźnika odnotowano w jednostce L (3,87) obejmującą Stare Miasto. Jest to jednostka, którą zamieszkuje aż 17,7% mieszkańców miasta (2 857 osób). Bardzo wysoką wartością syntetycznego wskaźnika społecznego (3,41) charakteryzuje się również jednostka B, która jest z kolei jedną z trzech najmniej zaludnionych jednostek analitycznych – na jej terenie zamieszkuje 326 osób, co stanowi jedynie 2,0% ludności miasta. W przypadku pozostałych jednostek, wartość wskaźnika kształtowała się w granicach $1,16 \div 0,40$. Warto również zauważyć, że jednostka C, z liczbą mieszkańców wynoszącą 298 osób jest najmniejszą pod względem ludnościowym spośród wszystkich jednostek analitycznych. Co więcej, na terenie jednostek, w których odnotowano dodatnią wartość wskaźnika syntetycznego, występują również negatywne zjawiska społeczne dotyczące niskiego poziomu edukacji, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym.

Stosownie do zapisów ustawy z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji, przedsięwzięcia rewitalizacyjne prowadzi się na terenach charakteryzujących się występowaniem stanu kryzysowego. Obszar gminy znajdujący się w takim stanie, to taki obszar, na którym mamy do czynienia z koncentracją negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, wysokiej liczby mieszkańców będących osobami ze szczególnymi potrzebami, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym. W wyniku przeprowadzonej analizy wskaźnikowej zjawisk społecznych jako obszary z kumulacją zjawisk kryzysowych należy uznać te jednostki, dla których syntetyczny wskaźnik społeczny przyjmuje wartości dodatnie, co świadczy o szczególnym natężeniu negatywnych zjawisk społecznych.

W związku z powyższym za obszary gminy z kumulacją zjawisk kryzysowych w sferze społecznej Miasta Międzyrzec Podlaski należy uznać tereny jednostek: B, C, D, K, L i N.

Ryc. 17. Jednostki analityczne z kumulacją zjawisk kryzysowych w sferze społecznej

Źródło: Opracowanie własne.

ANALIZA WYSTĘPOWANIA NEGATYWNYCH ZJAWISK W POZOSTAŁYCH SFERACH

Zgodnie z przepisami ustawowymi, obszar gminy, na którym występuje kumulacja negatywnych zjawisk społecznych, czyli znajdujący się w stanie kryzysowym można wyznaczyć jako obszar zdegradowany w przypadku występowania na nim ponadto co najmniej jednego z negatywnych zjawisk (art. 9 ust. 1 ustawy o rewitalizacji):

- gospodarczych, w szczególności niskiego stopnia przedsiębiorczości, słabej kondycji lokalnych przedsiębiorstw,
- środowiskowych, w szczególności przekroczenia standardów jakości środowiska, obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska,
- przestrzenno-funkcjonalnych, w szczególności niewystarczającego wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej złego stanu technicznego, braku dostępu do podstawowych usług lub ich niskiej jakości, niedostosowania rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru, niedostosowania infrastruktury do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, niskiego poziomu obsługi komunikacyjnej, niedoboru lub niskiej jakości terenów publicznych,
- technicznych, w szczególności degradacji stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym oraz niefunkcjonowaniu rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności, ochrony środowiska i zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami, o których mowa w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

SFERA GOSPODARCZA

Przedsiębiorczość jest istotnym czynnikiem decydującym o rozwoju społecznym i gospodarczym układów przestrzennych w różnych skalach, również lokalnych. Obok przedstawionej i omówionej powyżej struktury bezrobocia (generującej stan kryzysowy przede wszystkim w sferze społecznej) kluczowymi wskaźnikami obrazującym sytuację gospodarczą w Międzyrzec Podlaskim są dane dotyczące podmiotów prowadzących działalność gospodarczą.

Na terenie Międzyrzec Podlaskiego na koniec 2021 r. w rejestrze REGON zaewidencjonowanych było 1 675 podmiotów gospodarczych, co stanowi 20,7% ogółu podmiotów zarejestrowanych w powiecie białskim. Wskaźnik przedsiębiorczości obszaru, obrazujący liczbę podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 1 000 mieszkańców wyniósł 96,1 i był wyższy zarówno od średniej wartości dla powiatu białskiego (70,2) i województwa lubelskiego (92,0).

Biorąc pod uwagę podział podmiotów według sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) najwięcej podmiotów prowadziło działalność w Sekcji G „Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych” – 21,1%. W tej grupie najliczniej reprezentowane były firmy z działu 47 – „Handel detaliczny, z wyłączeniem handlu detalicznego pojazdami samochodowymi”, które stanowiły 65,7% podmiotów w sekcji. Znacznie mniej przedsiębiorstw prowadziło działalność w zakresie handlu hurtowego, z wyłączeniem handlu pojazdami samochodowymi (dział 46) – 17,6% oraz handlu hurtowego i detalicznego pojazdami samochodowymi oraz naprawy pojazdów samochodowych (dział 45) – 16,7%. Drugą pod względem liczebności grupę jednostek gospodarczych tworzyły przedsiębiorstwa z Sekcji F „Budownictwo”, które stanowiły 15,8% ogółu firm działających na tym obszarze. Kolejno największa liczba podmiotów prowadziła działalność w Sekcji H „Transport i gospodarka magazynowa” – 10,6%, Sekcjach S „Pozostała działalność usługowa” i T „Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby” – 7,9%, Sekcji M „Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna” – 7,8% oraz Sekcji C „Przetwórstwo przemysłowe” – 7,6%. Warto zauważyć, że 18,0% podmiotów prowadzących działalność w ramach Sekcji C „Przetwórstwo przemysłowe” zajmowało się naprawą, konserwacją i instalowaniem maszyn i urządzeń, w tym

metalowych wyborów gotowych (dział 33), 15,6% produkcją artykułów spożywczych (dział 10), 12,5% produkcją mebli (dział 31) i 12,5% produkcją odzieży (dział 14).

W strukturze podmiotów gospodarki w Międzyrzeczu Podlaskim zdecydowanie dominowały mikroprzedsiębiorstwa o liczbie pracujących do 9 osób – stanowiły one 96,1% zarejestrowanych podmiotów. Podmioty małe, liczące od 10 do 49 pracujących, obejmowały 2,7%, a jednostki średnie od 50 do 249 pracujących stanowiły 1,2% wszystkich podmiotów. Ponadto w 2021 r., na obszarze miasta zaewidencjonowany był 1 podmiot zatrudniający ponad 1 000 pracowników.

Negatywne zjawiska w sferze gospodarczej analizowano na podstawie dwóch wskaźników cząstkowych:

- liczby osób prowadzących działalność gospodarczą według głównego miejsca prowadzenia działalności na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym,
- liczby osób, które rozpoczęły prowadzenie działalności gospodarczej w latach 2020-2021 na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym.

Wskaźnikiem opisującym stan przedsiębiorczości i lokalnej gospodarki na terenie Miasta Międzyrzec Podlaski jest liczba podmiotów gospodarczych prowadzonych przez osoby fizyczne na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym. Niska wartość tego wskaźnika świadczy o niezadowalającym stopniu przedsiębiorczości mieszkańców, który skutkować może niską atrakcyjnością inwestycyjną jednostki, niedostateczną ofertą świadczonych usług czy też pogłębianiem się zjawiska bezrobocia i ubóstwa, a co za tym idzie występowaniem zjawiska wykluczenia społecznego.

Zgodnie z danymi udostępnionymi przez Urząd Miasta, pochodzącymi z Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej, na terenie Międzyrzecza Podlaskiego według stanu na koniec 2020 r. działalność gospodarczą prowadziło 989 osób fizycznych (bez osób prowadzących gospodarstwa indywidualne w rolnictwie).

Tabela 16. Liczba osób prowadzących działalność gospodarczą na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym

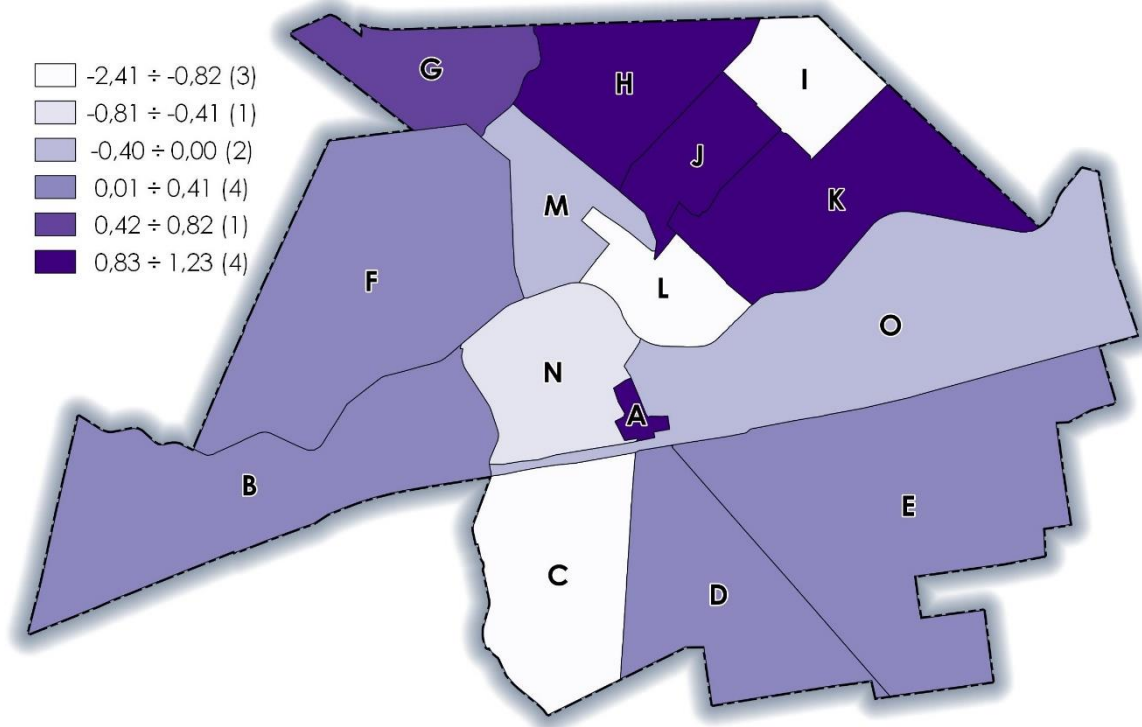
Numer jednostki analitycznej	Liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym	Liczba osób prowadzących działalność gospodarczą	Liczba osób prowadzących działalność gospodarczą na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym	Zestandaryzowany wskaźnik cząstkowy
A	525	34	6,48	1,20
B	202	20	9,90	0,04
C	198	26	13,13	-1,06
D	274	26	9,49	0,18
E	392	37	9,44	0,19
F	778	73	9,38	0,21
G	538	44	8,18	0,62
H	546	40	7,33	0,91
I	561	76	13,55	-1,20
J	1 456	93	6,39	1,23
K	748	55	7,35	0,90
L	1 600	274	17,13	-2,41
M	918	94	10,24	-0,08
N	509	62	12,18	-0,73
O	349	35	10,03	-0,01

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Urząd Miasta Międzyrzec Podlaski.

Najmniej korzystna sytuacja widoczna jest w jednostkach zlokalizowanych w północnej części miasta: J (1,23), H (0,91), K (0,90) i G (0,62) oraz na terenie jednostki analitycznej A (1,20) obejmującej osiedle zabudowy wielorodzinnej. Dodatnią wartość wskaźnika charakteryzują się również jednostki: F (0,21), E (0,19), D (0,18) oraz

B (0,04). Relatywnie wysoki poziom przedsiębiorczości mieszkańców widoczny jest natomiast na terenie jednostek położonych w centrum miasta, gdzie skupia się działalność handlowa i usługowa.

Ryc. 18. Zestandaryzowany wskaźnik cząstkowy – Liczba osób prowadzących działalność gospodarczą na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym

Źródło: Opracowanie własne.

Poziom przedsiębiorczości oraz poziom zainteresowania prowadzeniem działalności gospodarczej wśród lokalnej społeczności obrazuje liczba nowopowstających podmiotów gospodarczych. Zgodnie z danymi pozyskanymi z Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej na terenie Międzyrzec Podlaskiego w latach 2020-2021 156 osób rozpoczęło prowadzenie działalności gospodarczej.

Tabela 17. Liczba osób, które rozpoczęły prowadzenie działalności gospodarczej na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym

Numer jednostki analitycznej	Liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym	Liczba osób, które rozpoczęły prowadzenie działalności gospodarczej	Liczba osób, które rozpoczęły prowadzenie działalności gospodarczej na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym	Zestandaryzowany wskaźnik cząstkowy
A	525	1	0,19	1,72
B	202	2	0,99	0,75
C	198	7	3,54	-2,34
D	274	4	1,46	0,18
E	392	8	2,04	-0,52
F	778	4	0,51	1,33
G	538	10	1,86	-0,30
H	546	11	2,01	-0,49
I	561	8	1,43	0,22
J	1 456	22	1,51	0,12
K	748	11	1,47	0,17
L	1 600	42	2,63	-1,23

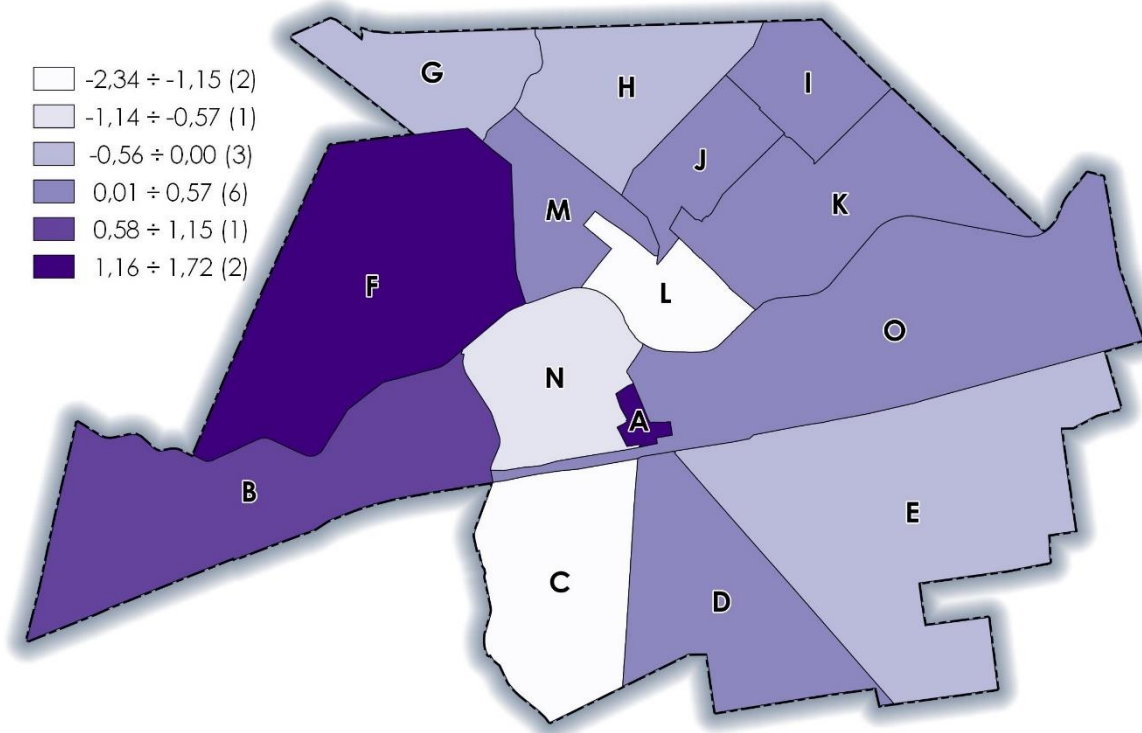

M	918	11	1,20	0,50
N	509	11	2,16	-0,67
O	349	4	1,15	0,56

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Urząd Miasta Międzyrzec Podlaski oraz danych pozyskanych z Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej.

Najwyższą liczbę nowopowstałych działalności gospodarczych w odniesieniu do liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym zarejestrowano w jednostkach C (-2,34), L (-1,23) oraz N (-0,67). Jednocześnie są to obszary, w których odnotowano wysoką wartość wskaźnika przedsiębiorczości mieszkańców. Wysoki przyrost podmiotów gospodarczych cechował także jednostki: E (-0,52), H (-0,49) oraz G (-0,30). Pozostałe jednostki osiągnęły wartość wskaźnika powyżej wartości referencyjnej. Najmniejszym zainteresowaniem lokalizacją nowych działalności gospodarczych cechowała się jednostka A (1,72), która również wykazywała niską ogólną intensywność działalności gospodarczej, a w dalszej kolejności także jednostki: F (1,33), B (0,75), O (0,56), M (0,50), I (0,22), D (0,18), K (0,17) oraz J (0,12).

Ryc. 19. Zestandaryzowany wskaźnik cząstkowy – Liczba osób, które rozpoczęły prowadzenie działalności gospodarczej na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym

Źródło: Opracowanie własne.

W pracach analitycznych przyjęto, że negatywne zjawiska gospodarcze w większym stopniu oddaje wskaźnik dotyczący dynamiki przyrostu działalności gospodarczych. Z tego powodu przy sumowaniu cząstkowych wskaźników gospodarczych, wskaźnikowi dotyczącemu liczby osób, które rozpoczęły prowadzenie działalności gospodarczej na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym przyznano wagę 0,6, zaś wskaźnikowi ogólnej liczby osób prowadzących działalność gospodarczą – wagę 0,4.

Biorąc pod uwagę powyższe należy stwierdzić, że negatywne zjawiska w sferze gospodarczej zaobserwowano w 10 jednostkach analitycznych: A (1,51), F (0,88), J (0,56), B (0,47), K (0,46), O (0,33), M (0,27), D (0,18), H (0,7) oraz G (0,07).

SFERA ŚRODOWISKOWA

Jednym z równie ważnych aspektów diagnozy obszarów zdegradowanych, wymagających działań interwencyjnych jest sfera środowiskowa. Kondycja środowiska naturalnego wpływa na jakość życia mieszkańców oraz stanowi o atrakcyjności i potencjale danego obszaru. Negatywne zjawiska w sferze środowiskowej analizowano na podstawie dwóch wskaźników cząstkowych:

- liczby osób narażonych na hałas komunikacyjny na 100 mieszkańców,
- powierzchni wyrobów zawierających azbest na 100 mieszkańców.

Na terenie Miasta Międzyrzec Podlaski występują obszary, w których poziom hałasu przenikający do środowiska i kształtujący klimat akustyczny jest przekroczony w stosunku do dopuszczalnych wartości. Głównym źródłem emisji hałasu do środowiska jest komunikacja, przede wszystkim ruch drogowy i kolejowy. Wzrastające zagrożenie hałasem komunikacyjnym związane jest zarówno z systematycznym wzrostem natężenia ruchu, jak również z powstawaniem nowych obszarów wrażliwych w zasięgu uciążliwości hałasu oraz wzrostem populacji zamieszkujących przy głównych szlakach komunikacyjnych.

Przez miasto przebiegają dwie drogi krajowe nr 2 i nr 19 oraz dwie drogi wojewódzkie nr 806 oraz 813, a także linia kolejowa nr 2. Na drodze krajowej nr 2, przebiegającej przez północną część miasta oraz na drodze krajowej nr 19 natężenie ruchu w latach 2020/2021 było znaczne i kształtowało się na poziomie odpowiednio 10,1 tys. pojazdów na dobę oraz 7,6 tys. pojazdów na dobę. Jednakże w ciągu wymienionych dróg przeprowadzono działania ochronne w postaci budowy ekranów akustycznych, wobec czego tereny sąsiadujące nie są narażone na ponadnormatywny hałas. Przebiegająca wzdłuż terenów podlegających ochronie akustycznej w mieście droga wojewódzka nr 813 charakteryzowała się wysokim średnim dobowym ruchem rocznym wynoszącym 8,6 tys. pojazdów na dobę. Droga wojewódzka nr 806, z uwagi na niewielkie natężenie ruchu w stosunku do dróg krajowych oraz drogi wojewódzkiej 813 nie powoduje znaczących uciążliwości dla środowiska.

Na potrzeby analizy przyjęto, że – zgodnie z zapisami *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Międzyrzec Podlaski*³ – do przekroczeń poziomu hałasu dochodzi na ulicach Warszawskiej, Lubelskiej, Radzyńskiej, Brzeskiej, Partyzantów i Zajkowskiej. Duży hałas komunikacyjny, cykliczny o określonych porach dnia obserwowany na wymienionych ulicach, związany jest z dojazdami do pracy oraz dojazdami do placówek usługowych. Ponadto, hałas kolejowy najdotkliwiej odczuwać mogą mieszkańcy ul. Janusza Kusocińskiego, Partyzantów, Kolejowej, Siteńskiej, Tadeusza Kościuszki, Kazimierza Pułaskiego i Placu Dworcowego.

Tabela 19. Liczba osób narażonych na hałas komunikacyjny na 100 mieszkańców

Numer jednostki analitycznej	Liczba mieszkańców	Liczba mieszkańców narażonych na hałas komunikacyjny	Liczba mieszkańców narażonych na hałas komunikacyjny na 100 mieszkańców	Zestandaryzowany wskaźnik cząstkowy
A	1 010	1 010	100	2,03
B	326	81	25	-0,16
C	298	0	0	-0,89
D	437	111	25	-0,15
E	611	193	32	0,03
F	1 296	4	0	-0,88
G	923	97	11	-0,58
H	891	0	0	-0,89

³ *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Międzyrzec Podlaski* przyjęte Uchwałą Nr 8k-XVI/143/20 Rady Miasta Międzyrzec Podlaski z dnia 30 stycznia 2020 r., s. 18-19.

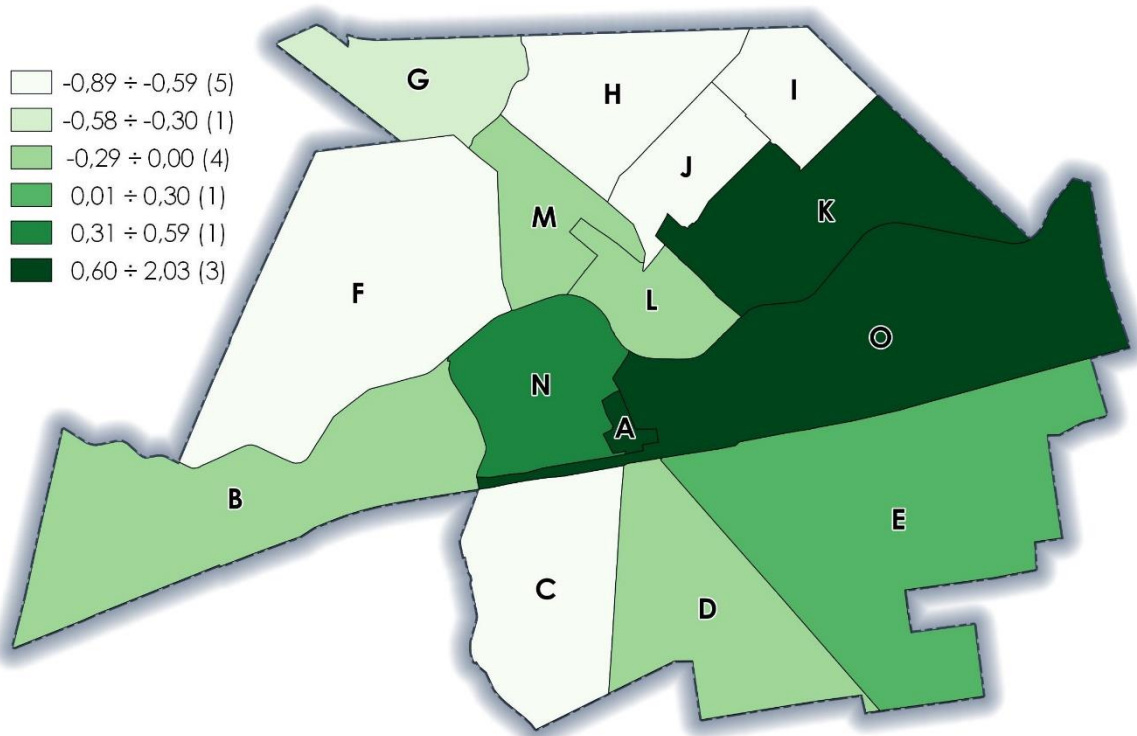
I	963	29	3	-0,80
J	2 442	0	0	-0,89
K	1 164	769	66	1,04
L	2 857	660	23	-0,21
M	1 481	309	21	-0,28
N	878	445	51	0,59
O	542	542	100	2,03

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Urząd Miasta Międzyrzec Podlaski oraz informacji zamieszczonych w Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Międzyrzec Podlaski.

Ze względu na dostępność danych wskaźnik dotyczących liczby ludności narażonej na hałas komunikacyjny liczono według liczby ludności zamieszkującej nieruchomości z adresem (punkty adresowe) znajdujące się przy wymienionych ulicach.

Z powyższej analizy wynika, że największym udziałem mieszkańców narażonych na hałas komunikacyjny charakteryzują się jednostki: A (2,03), O (2,03), K (1,04) oraz N (0,59), położone w bezpośrednim sąsiedztwie linii kolejowej oraz ulic o znacznym natężeniu ruchu kołowego (ul. Partyzantów, ul. Brzeska).

Ryc. 21. Zestandaryzowany wskaźnik cząstkowy – Liczba osób narażonych na hałas komunikacyjny na 100 mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne.

Istotnym problemem w sferze środowiskowej niektórych fragmentów miasta nadal jest wysoki poziom nagromadzenia wyrobów zawierających azbest. Zgodnie z danymi zamieszczonymi w Elektronicznym Systemie Informacji Przestrzennej do monitorowania realizacji „Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032” na terenie Miasta Międzyrzec Podlaski zinwentaryzowano 2 363,598 Mg wyrobów zawierających azbest. Według stanu na kwiecień 2022 r. do usunięcia pozostało 1 443,427 Mg azbestu, czyli 96 476,19 m² tego materiału. Najwięcej wyrobów azbestowych znajduje się na budynkach mieszkalnych. W związku z powyższym jako wskaźnik cząstkowy w sferze środowiskowej została wybrana powierzchnia wyrobów zawierających azbest w przeliczeniu na 100 mieszkańców jednostki analitycznej.

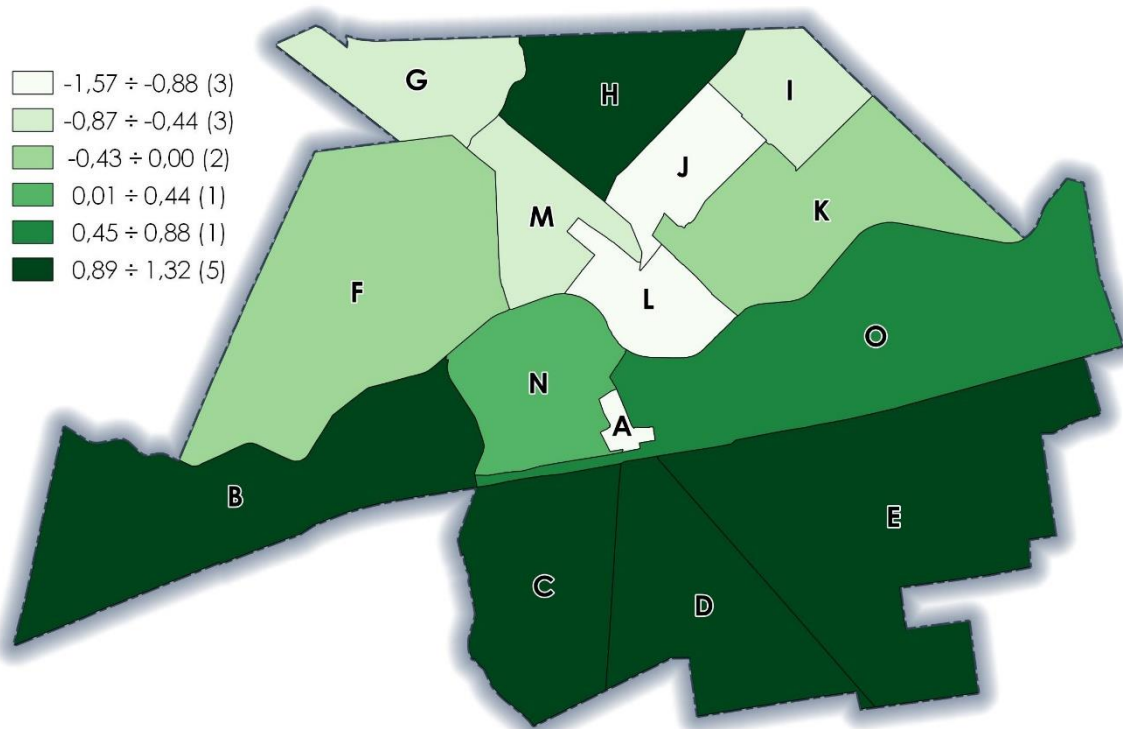
Tabela 20. Powierzchnia wyrobów zawierających azbest na 100 mieszkańców

Numer jednostki analitycznej	Liczba mieszkańców	Powierzchnia wyrobów azbestowych (m ²)	Powierzchnia wyrobów azbestowych na 100 mieszkańców	Zestandaryzowany wskaźnik cząstkowy
A	1 010	145,00	14,36	-1,57
B	326	4 616,85	1 416,21	1,02
C	298	4 700,00	1 577,18	1,32
D	437	6 116,00	1 399,54	0,99
E	611	8 401,00	1 374,96	0,95
F	1 296	10 172,00	784,88	-0,14
G	923	4 834,00	523,73	-0,63
H	891	12 787,00	1 435,13	1,06
I	963	4 960,00	515,06	-0,64
J	2 442	2 259,00	92,51	-1,42
K	1 164	8 648,00	742,96	-0,22
L	2 857	4 274,64	149,62	-1,32
M	1 481	8 264,00	558,00	-0,56
N	878	9 149,00	1 042,03	0,33
O	542	7 149,70	1 319,13	0,84

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Urząd Miasta Międzyrzec Podlaski.

Na podstawie powyższej analizy wytypowano obszary, w których stopień zagrożenia zanieczyszczenia środowiska z uwagi na obecność azbestu był wyższy niż średnia wartość dla miasta. Najwyższą masą wyrobów zawierających azbest w przeliczeniu na 100 mieszkańców charakteryzują się jednostki: C (1,32), H (1,06), B (1,02), D (0,99), E (0,95), O (0,84) i N (0,33).

Ryc. 22. Zestandaryzowany wskaźnik cząstkowy – Powierzchnia wyrobów zawierających azbest na 100 mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne.

Analizowane zjawiska dotyczą różnych aspektów stanu środowiska miasta: przekroczenia standardów jakości środowiska (narażenie na hałas komunikacyjny) oraz obecności odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska (występowanie materiałów zawierających azbest), dlatego też przy sumowaniu wskaźników cząstkowych przyznano im równe wagi.

Tabela 21. Zestandaryzowany wskaźnik – Sfera środowiskowa

Numer jednostki analitycznej	Zestandaryzowany wskaźnik cząstkowy – Liczba mieszkańców narażonych na hałas komunikacyjny na 100 mieszkańców	Zestandaryzowany wskaźnik cząstkowy – Powierzchnia wyborów azbestowych na 100 mieszkańców	Zestandaryzowany wskaźnik – Sfera środowiskowa
A	2,03	-1,57	0,23
B	-0,16	1,02	0,43
C	-0,89	1,32	0,22
D	-0,15	0,99	0,42
E	0,03	0,95	0,49
F	-0,88	-0,14	-0,51
G	-0,58	-0,63	-0,61
H	-0,89	1,06	0,09
I	-0,80	-0,64	-0,72
J	-0,89	-1,42	-1,16
K	1,04	-0,22	0,41
L	-0,21	-1,32	-0,77
M	-0,28	-0,56	-0,42
N	0,59	0,33	0,46
O	2,03	0,84	1,44

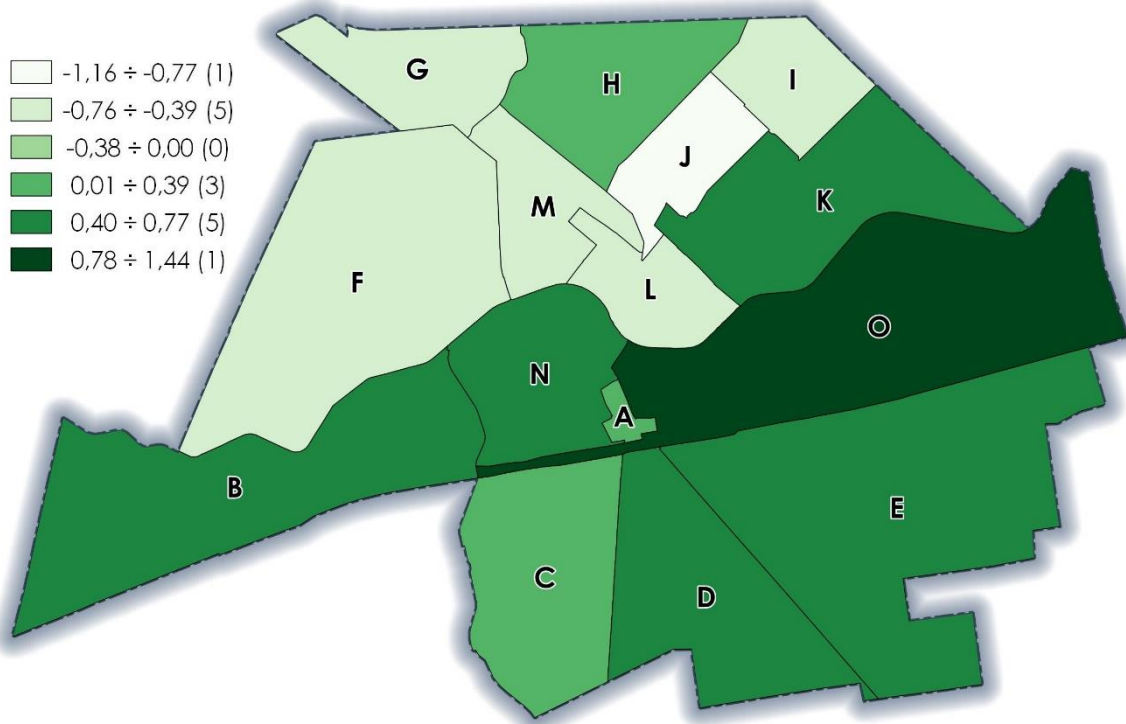
Źródło: Opracowanie własne.

Biorąc pod uwagę powyższe należy stwierdzić, że negatywne zjawiska w sferze środowiskowej zaobserwowano w 9 jednostkach analitycznych: O (1,44), E (0,49), N (0,46), B (0,43), D (0,42), K (0,41), A (0,23), C (0,22) oraz H (0,09).

Na poniższej rycinie przedstawiono przestrzenny rozkład wskaźnika dotyczącego negatywnych zjawisk w sferze środowiskowej dla jednostek analitycznych obliczonego jako sumę ważoną zestandaryzowanych wartości wskaźników składowych.

Ryc. 23. Zestandaryzowany wskaźnik – Sfera środowiskowa

Źródło: Opracowanie własne.

SFERA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA

W strukturze funkcjonalno-przestrzennej miasta dominują tereny rolnicze – według ewidencji geodezyjnej (dane GUS na dzień 1 stycznia 2014 r.) największą część analizowanego obszaru stanowią użytki rolne, które zajmują 1 143 ha, czy ponad połowę jego powierzchni (57,1%). Struktura użytkowania użytków rolnych wykazuje proporcje charakterystyczne dla obszarów o charakterze rolniczym – wyraźnie przeważają grunty orne – 740 ha (64,7%) i łąki trwałe. Grunty zabudowane i zurbanizowane zajmują 562 ha, czyli 28,1% powierzchni miasta.

Układ oraz rozwój przestrzenny miasta kształtował się w długotrwałym procesie rozwoju historycznego. Uwarunkowania mające wpływ na kształtowanie struktury funkcjonalno-przestrzennej to uwarunkowania środowiskowe i antropogeniczne. Do uwarunkowań środowiskowych należy zaliczyć przede wszystkim lokalizację dolin rzecznych oraz wiążące się z ich położeniem występowanie obszarów podmokłych, rozmieszczenie terenów leśnych, zasoby glebowe i wodne oraz cechy fizjograficzne terenu. Czynniki antropogeniczne są rozmieszczenie głównych arterii komunikacyjnych oraz dostęp i stan infrastruktury technicznej. W Mieście Międzyrzec Podlaski układ przestrzenny jest uzależniony od uwarunkowań historycznych oraz lokalizacyjnych, które miały duży wpływ na obecny wygląd miasta. Miasto dzielą przebiegające równoleżnikowo przez jego obszar rzeka Krzna oraz linia kolejowa. Strefy zabudowy mieszkaniowej skoncentrowane są w przeważającej części w części północnej Międzyrzec Podlaskiego. Na terenie miasta dominuje zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna. W centrum, po północnej stronie linii kolejowej zlokalizowana jest także zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna. Strefa gospodarcza została w znacznej części zaplanowana w części południowej miasta – głównym terenem lokalizacji działalności gospodarczej jest obszar przy ul. Radzyńskiej. Przy ul. Siteńskiej utworzona została natomiast podstrefa Tarnobrzeskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK WISŁOSAN.

Warto również zauważyć, że zauważalnym problemem przestrzenno-funkcyjnym oraz społecznym miasta jest postępująca suburbanizacja. Polega ona na rozlewaniu się miasta na zewnątrz, w większe obszary mniej intensywnej urbanizacji, z równoczesnym definitywnym przemieszczeniem się aktywności ekonomicznej z centrum miasta na jego peryferie. Suburbanizacja w aspekcie demograficzno-społecznym wiąże się z migracjami

ludności i rozwojem budownictwa mieszkaniowego w strefie podmiejskiej, w wyniku czego granice przestrzenno-funkcjonalne ośrodka miejskiego i obszarów peryferyjnych sukcesywnie zanikają. Proces suburbanizacji przyczynia się do stopniowej degradacji społecznej, przestrzennej i gospodarczej zwłaszcza centralnych dzielnic miasta.

Tabela 22. Powierzchnia geodezyjna Miasta Międzyrzec Podlaski według kierunków wykorzystania

Kierunek wykorzystania powierzchni	Powierzchnia (ha)	Udział (%)
Powierzchnia geodezyjna ogółem (ha)	2 003	
Użytki rolne	1 143	57,06%
grunty orne	740	36,94%
sady	6	0,30%
łąki trwałe	284	14,18%
pastwiska trwałe	46	2,30%
grunty rolne zabudowane	54	2,70%
grunty pod rowami	13	0,65%
Grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione	185	9,24%
lasy	169	8,44%
grunty zadrzewione i zakrzewione	16	0,80%
Grunty zabudowane i zurbanizowane	562	28,06%
tereny mieszkalne	194	9,69%
tereny przemysłowe	93	4,64%
inne tereny zabudowane	73	3,64%
zurbanizowane tereny niezabudowane	15	0,75%
tereny rekreacyjno-wypoczynkowe	12	0,60%
tereny komunikacyjne	175	8,74%
- drogi	131	6,54%
- kolej	44	2,20%
Grunty pod wodami	16	0,80%
Nieużytki	97	4,84%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Miasto Międzyrzec Podlaski ma bogatą, ponad 600-letnią historię, a jego początki datowane są na przełom XIV i XV w. W połowie XV w. Międzyrzec był zorganizowaną jednostką miejską – miasto posiadało rynek z ratuszem, kościół rzymsko-katolicki p.w. Św. Mikołaja, cerkiew p.w. Św. Mikołaja, zabudowania wójtowskie, szkołę parafialną. Od XV w. gród otrzymał przywilej organizowania targów i jarmarków.

Pierwotny układ osadniczy miasta składał się z dwóch części. Jedna, zwana Starym Miastem, zbliżona była kształtem do kwadratu. Druga część – prostokątna, tzw. Piszczanka, przylegała do części północno-zachodniej miasta. Miasto posiadało naturalny dostęp do rzeki, determinujący rozwój układu przestrzennego oraz dwa sztuczne zbiorniki wody: staw miejski oraz Piaseczno – zbiornik utworzony na rzece Piszczce. Centralnym miejscem miasta był Rynek Staromiejski, przy którym zlokalizowany był ratusz oraz kramy. Przestrzenną konsekwencją lokacji Międzyrzecza w XVI w. na prawie magdeburskim był powstały regularny obszar starego miasta wraz z rynkiem, równoległym do niego układem komunikacyjnym oraz kwartałami zabudowy. Na prawym brzegu Krzny wytyczono drugi człon miasta tzw. Nowe Miasto – powstał drugi rynek „nowomiejski” w kształcie nieregularnego trapezu. Nowa część Międzyrzecza otoczona była ze wszystkich stron wodą.

W II poł. XVII w. w tej części miasta znajdowała się cerkiew p.w. Piotra i Pawła i kościół katolicki p.w. Pięciu Braci Polskich. Obie części miasta łączył trakt łukowsko-brzeski.

O przeszłości historycznej miasta świadczą zachowane zabytki - obiekty i ich zespoły, które posiadają wysoką wartość kulturową. Na terenie Międzyrzecza Podlaskiego znajduje się 10 obiektów zabytkowych lub zespołów obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru „A” zabytków nieruchomych województwa lubelskiego (zgodnie z Obwieszczeniem Nr 1/2021 Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie z dnia 12 stycznia 2021 r. w sprawie wykazu zabytków wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa lubelskiego i do rejestru zabytków archeologicznych województwa lubelskiego).

W rejestrze konserwatora zabytków figuruje wyznaczony w XV w. układ urbanistyczny Starego Miasta z rynkiem oraz przyrynkową XIX w. zabudową z charakterystycznymi łukami rozporowymi. W jego obrębie znajduje się zespół kościoła parafialnego pw. św. Mikołaja, w skład którego wchodzi: murowany, barokowy kościół rzymsko-katolicki z rokokowym wyposażeniem wraz z plebanią, dzwonnica, szkoła parafialną z kaplicą i ogrodzeniem. W układzie Starego Miasta znajduje się także dawny zespół cerkwi unickiej (obecnie kościół rzymsko-katolicki), na który składają się: wzniesiony w latach 1782–1784 kościół parafialny pw. św. Józefa, dzwonnica, cmentarz przykościelny oraz ogrodzenie wraz z bramą. Innym cennym zabytkiem, jest datowany na 1744 r., kościół parafialny pw. św. Piotra i Pawła (dawna cerkiew unicka), obok którego znajduje się pochodząca z tego samego okresu dzwonnica, a także cmentarz przykościelny oraz ogrodzenie. Unikalnym zabytkiem w Międzyrzeczu Podlaskim jest zespół pałacowo-parkowy z XVIII w. Znajduje się w nim neogotycka wieżyczka (baszta) z 1840 r., budynki dawnych stajni, wozowni, gorzelni i wytwórni win, fragmenty pałacu i kapliczka św. Floriana z 1777 r. Znajdujący się na terenie zespołu Pałac Potockich wybudowany został w 1852 r. dla hrabiny Aleksandry Potockiej, właścicielki Ordynacji Międzyrzeckiej przez architekta Franciszka Marię Lanciego. Do rejestru zabytków wpisano także znajdujące się na terenie miasta dwa cmentarze: katolicki (z 1807 r.) i żydowski kirkut (z 1810 r.). Ciekawym obiektem jest zespół poczty konnej z I połowy XIX wieku, na który składa się murowany budynek dawnej poczty ze stajnią, wozownią i studnią.

Tabela 23. Wykaz obiektów, położonych na terenie miasta Międzyrzec Podlaski, wpisanych do rejestru zabytków województwa lubelskiego wraz z aktualnymi numerami wpisu do rejestru

Lp.	Adres	Zakres wpisu	Nr rejestru
1.		układ urbanistyczny m. Międzyrzecza Podlaskiego: Stare Miasto wraz z siecią ulic i placów, skalą zabudowy miejskiej i sylwetą miasta	A/673
2.	ul. Lubelska	zespół pałacowo-parkowy: pałac, gorzelnia, stajnia i wozownia, oficyna pałacu Czartoryskich (obecnie budynek mieszkalny), wieża („baszta”) po pałacu Potockich, kapliczka, park oraz budynek spichlerza (na terenie zespołu)	A/688
3.	ul. Brzeska	cmentarz katolicko-unicki, później również prawosławny (obecnie katolicki), wraz z murem ogrodzeniowym i starym drzewostanem	A/1281
4.	ul. Brzeska	kaplica pw. Św. Rocha wraz z gruntem pod budynkiem, na terenie cmentarza rzymskokatolickiego	A/1644
5.	ul. Brzeska	cmentarz żydowski z drzewostanem, w granicach ogrodzenia	A/1286
6.	ul. Jatkowa 3	budynek mieszkalny	A/1039
7.	ul. Lubelska 61	zespół cerkwi unickiej, obecnie kościoła parafialnego rzymskokatolickiego. pw. św. Apostołów Piotra i Pawła: kościół, dzwonnica, ogrodzenie z bramą	A/1403
8.	ul. Łukowska 6, 11	zespół kościoła parafialnego: kościół pw. św. Mikołaja, dzwonnica, brama i mur cmentarny, plebania, szkoła z kaplicą	A/1426
9.	Plac Jana Pawła II	zespół cerkwi unickiej, obecnie kościoła rzymskokatolickiego: kościół parafialny pw. św. Józefa Oblubieńca Najświętszej Maryi Panny, dzwonnica, ogrodzenie z bramą, drzewostan	A/1402
10.	ul. Warszawska 34	zespół: dawna poczta konna, dawna stajnia, dawna wozownia	A/1425

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Obwieszczenia Nr 1/2021 Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Lublinie z dnia 12 stycznia 2021 r. w sprawie wykazu zabytków wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych województwa lubelskiego i do rejestru zabytków archeologicznych województwa lubelskiego.

Obiekty zabytkowe – wpisane do wojewódzkiego rejestru zabytków oraz ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków – z jednej strony stanowią oczywisty potencjał, jeśli chodzi o dziedzictwo kulturowe, z drugiej strony jednak, powszechna jest tzw. luka remontowa, czyli różnica między rzeczywistymi potrzebami na przeprowadzenie wszystkich koniecznych prac remontowych a nakładami na remonty). Ponadto obiekty zabytkowe będące pod ochroną konserwatorską stanowią lub mogą stanowić czynnik komplikujący przeprowadzenie inwestycji w ramach procesu wyprowadzania obszaru ze stanu kryzysowego.

Negatywne zjawiska w sferze przestrzenno-funkcjonalnej analizowano na podstawie dwóch wskaźników częściowych:

- liczby obiektów zabytkowych ujętych w wojewódzkim rejestrze zabytków,
- liczby obiektów zabytkowych ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków.

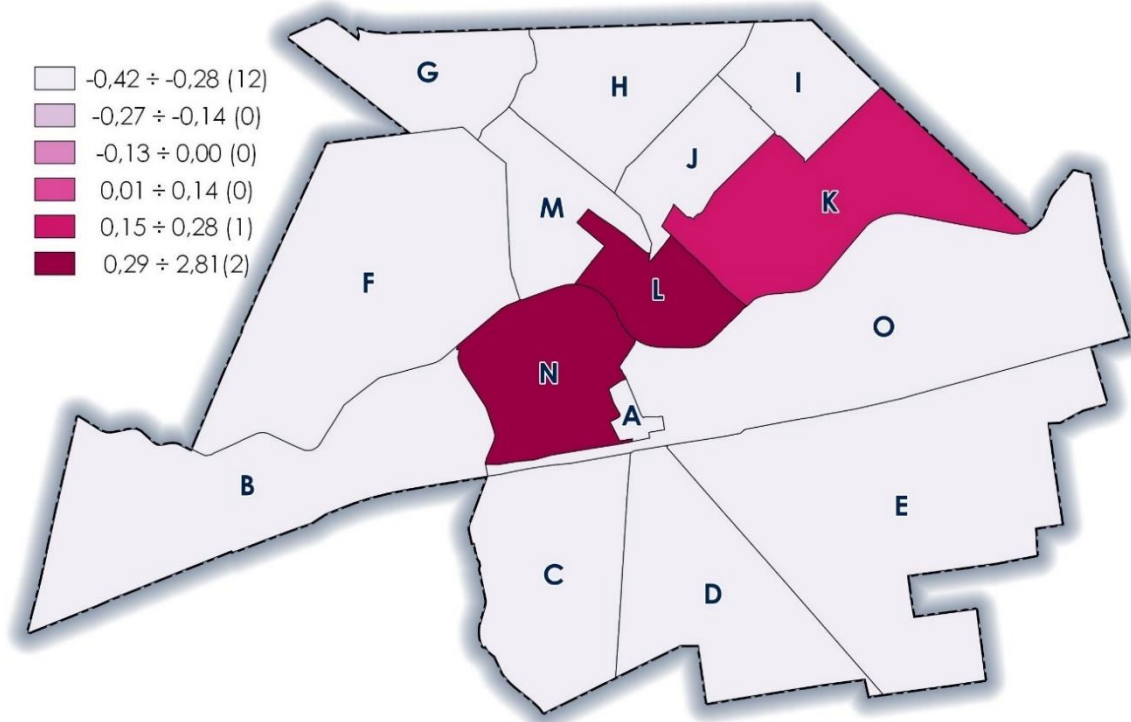
Tabela 24. Liczba obiektów zabytkowych ujętych w wojewódzkim rejestrze zabytków oraz w Gminnej Ewidencji Zabytków

Numer jednostki analitycznej	Liczba obiektów zabytkowych ujętych w wojewódzkim rejestrze zabytków	Zestandaryzowany wskaźnik częściowy	Liczba obiektów zabytkowych ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków	Zestandaryzowany wskaźnik częściowy
A	0	-0,42	1	-0,56
B	0	-0,42	0	-0,59
C	0	-0,42	0	-0,59
D	0	-0,42	1	-0,56
E	0	-0,42	0	-0,59
F	0	-0,42	1	-0,56
G	0	-0,42	3	-0,49
H	0	-0,42	22	0,15
I	0	-0,42	0	-0,59
J	0	-0,42	18	0,02
K	3	0,19	15	-0,08
L	16	2,81	103	2,88
M	0	-0,42	69	1,74
N	12	2,00	20	0,09
O	0	-0,42	9	-0,29

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Zarządzenia Nr 17/18 Burmistrza Miasta Międzyrzec Podlaski z dnia 11 grudnia 2018 r. w sprawie przyjęcia Gminnej Ewidencji Zabytków Miasta Międzyrzec Podlaski z późn. zm.

Obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków nieruchomości województwa lubelskiego skoncentrowane są w centrum miasta, na terenie jednostek: L (2,81), N (2,00) oraz K (0,19).

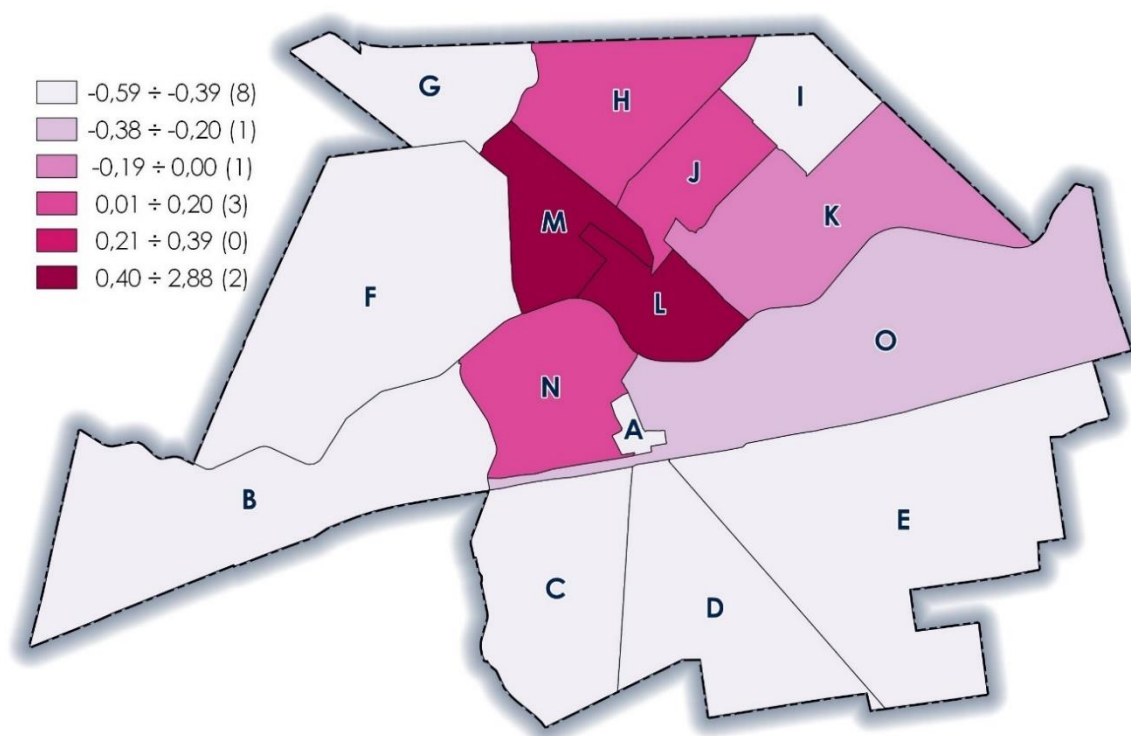
Ryc. 24. Zestandaryzowany wskaźnik cząstkowy – Liczba obiektów zabytkowych ujętych w wojewódzkim rejestrze zabytków

Źródło: Opracowanie własne.

Natomiast biorąc pod uwagę zapisy Gminnej Ewidencji Zabytków największej obiektów zabytkowych, a tym samym najmniej korzystna sytuacja widoczna jest w jednostkach: L (2,88), M (1,74), H (0,15), N (0,09) oraz J (0,02), zlokalizowanych w środkowej oraz północno-wschodniej części miasta.

Ryc. 25. Zestandaryzowany wskaźnik cząstkowy – Liczba obiektów zabytkowych ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków

Źródło: Opracowanie własne.

W analizie przyjęto, że negatywne zjawiska w sferze przestrzenno-funkcjonalnej w większym stopniu oddaje wskaźnik dotyczący liczby zabytków ujętych w wojewódzkim rejestrze zabytków. Z tego powodu przy sumowaniu częściowych wskaźników przestrzenno-funkcjonalnych, wskaźnikowi temu przypisano wagę 0,6, zaś wskaźnikowi dotyczącemu liczby obiektów ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków wagę 0,4.

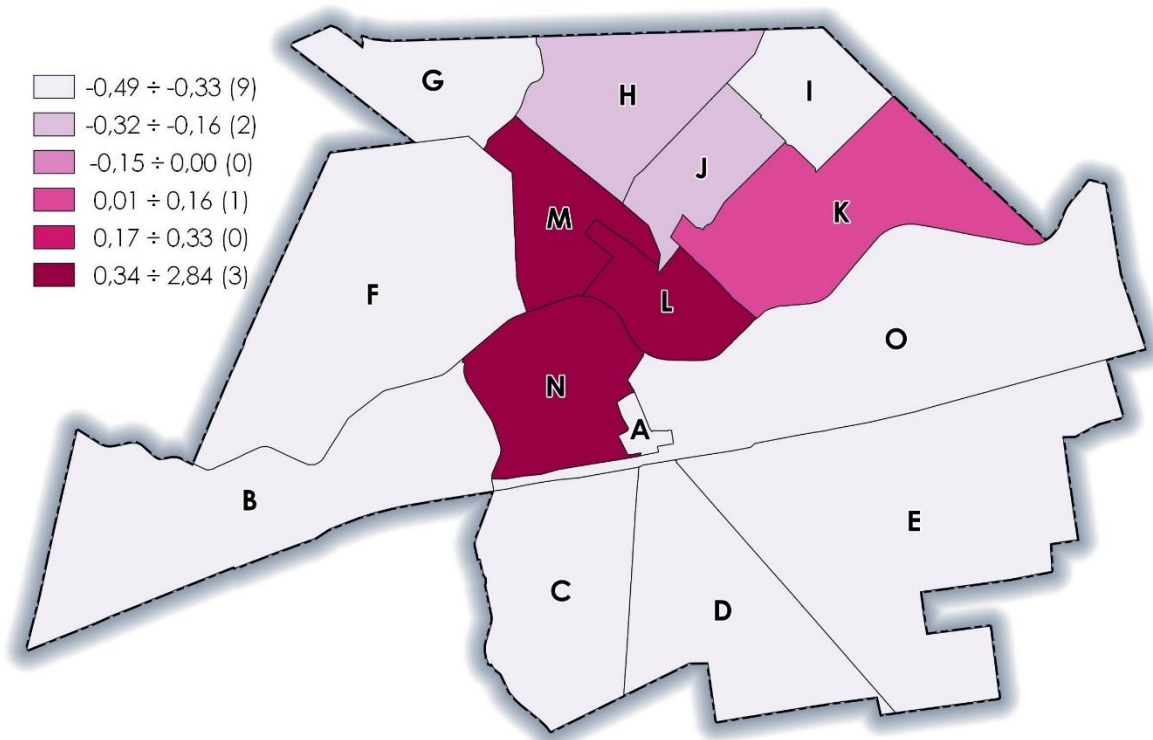
Tabela 25. Zestandaryzowany wskaźnik – Sfera funkcjonalno-przestrzenna

Numer jednostki analitycznej	Zestandaryzowany wskaźnik częściowy – Liczba obiektów zabytkowych ujętych w wojewódzkim rejestrze zabytków	Zestandaryzowany wskaźnik częściowy – Liczba obiektów zabytkowych ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków	Zestandaryzowany wskaźnik – Sfera funkcjonalno-przestrzenna
A	-0,42	-0,56	-0,48
B	-0,42	-0,59	-0,49
C	-0,42	-0,59	-0,49
D	-0,42	-0,56	-0,48
E	-0,42	-0,59	-0,49
F	-0,42	-0,56	-0,48
G	-0,42	-0,49	-0,45
H	-0,42	0,15	-0,19
I	-0,42	-0,59	-0,49
J	-0,42	0,02	-0,24
K	0,19	-0,08	0,08
L	2,81	2,88	2,84
M	-0,42	1,74	0,44
N	2,00	0,09	1,24
O	-0,42	-0,29	-0,37

Źródło: Opracowanie własne.

Na poniższej rycinie przedstawiono przestrzenny rozkład wskaźnika dotyczącego negatywnych zjawisk w sferze funkcjonalno-przestrzennej dla jednostek analitycznych obliczonego jako sumę ważoną zestandaryzowanych wartości wskaźników składowych.

Ryc. 26. Zestandaryzowany wskaźnik – Sfera funkcjonalno-przestrzenna

Źródło: Opracowanie własne.

Biorąc pod uwagę powyższe należy stwierdzić, że negatywne zjawiska w sferze funkcjonalno-przestrzennej zaobserwowano w 4 jednostkach analitycznych: L (2,84), N (1,24), M (0,44) oraz K (0,08).

SFERA TECHNICZNA

Jednym z elementów infrastrukturalnych niezbędnych do rozwoju obszaru oraz w zasadniczy sposób wpływającym na ochronę środowiska jest sieć wodno-kanalizacyjna.

Na koniec 2020 r. rozdzielcza sieć wodociągowa na terenie miasta osiągnęła długość 65,1 km, a liczba przyłączy do budynków mieszkalnych i budynków zbiorowego zamieszkania wyniosła łącznie 2 696. Z sieci wodociągowej korzystało 14 840 mieszkańców Międzyrzecza Podlaskiego. Odsetek ludności korzystającej z wodociągów w 2020 r. wynosił 89,0% wobec 80,2% w powiecie bialskim oraz 87,4% w województwie lubelskim. Korzystnie przedstawia się również sytuacja w zakresie dostępu do sieci kanalizacyjnej. Długość kanalizacji sanitarnej na terenie miasta w 2020 r. wyniosła łącznie 74 km, przy liczbie przyłączy do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania wynoszącej 2 586 szt. W 2020 r. z kanalizacji korzystało 83,3% mieszkańców obszaru. W tym samym okresie odsetek ludności korzystającej z sieci kanalizacyjnej w powiecie bialskim wynosił 39,7%, a w województwie lubelskim 53,9%. Długość czynnej rozdzielczej sieci gazowej wynosiła 21 592 m - zgazyfikowany jest jedynie fragment północnej części miasta. Według danych GUS w 2020 r. zaledwie 9,4% mieszkańców miasta miało dostęp do stałego przyłącza gazowego.

Miasto nie ma całościowo zorganizowanej gospodarki w zakresie zaopatrzenia i pokrycia potrzeb cieplnych mieszkańców – zaopatrzenie w ciepło odbywa się poprzez sieć ciepłowniczą oraz za pomocą indywidualnych źródeł ciepła. Głównymi odbiorcami ciepła sieciowego są mieszkańcy budownictwa wielorodzinnego, mieszkań komunalnych oraz niektórych domów jednorodzinnych. Pozostałe obiekty w mieście, ogrzewane są za pomocą własnych źródeł ciepła (piece węglowe, olejowe) lub na zasadzie wspomagania tradycyjnego ogrzewania odnawialnymi źródłami energii (pompy ciepła, panele fotowoltaiczne).

Komfort życia w mieście zależy również od rozwoju funkcji mieszkaniowej, nadążającej za zwiększającymi się potrzebami i oczekiwaniami mieszkańców. Ponadto zasoby mieszkaniowe na poziomie lokalnym powinny

być rozumiane szeroko jako zasoby, które służą zaspokojeniu potrzeb osób o różnym poziomie dochodów i różnych aspiracjach. Szczególną rolę w lokalnym systemie mieszkaniowym pełnią zasoby komunalne oraz rozwiązania, które ułatwiają dostęp do mieszkań rodzinom o niższym statusie materialnym oraz osobom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej. Jednakże komunalne zasoby mieszkaniowe często charakteryzują się problemami polegającymi na złym stanie technicznym, obniżonym standardzie mieszkań i ich niefunkcjonalności, dużej liczbie mieszkań wspólnych oraz nadmiernej gęstości zaludnienia. Warto również zauważyć, że mieszkania komunalne często zamieszkują osoby samotne oraz starsze, a także osoby znajdujące się w trudnej sytuacji życiowej.

Biorąc pod uwagę powyższe oraz uwzględniając dostępność danych negatywne zjawiska w sferze technicznej analizowano na podstawie dwóch wskaźników częstkowych:

- liczby lokali komunalnych,
- liczby lokali komunalnych wymagających głębokich prac termomodernizacyjnych lub modernizacyjnych.

Tabela 26. Liczba lokali komunalnych oraz liczba lokali komunalnych wymagających głębokich prac termomodernizacyjnych lub modernizacyjnych

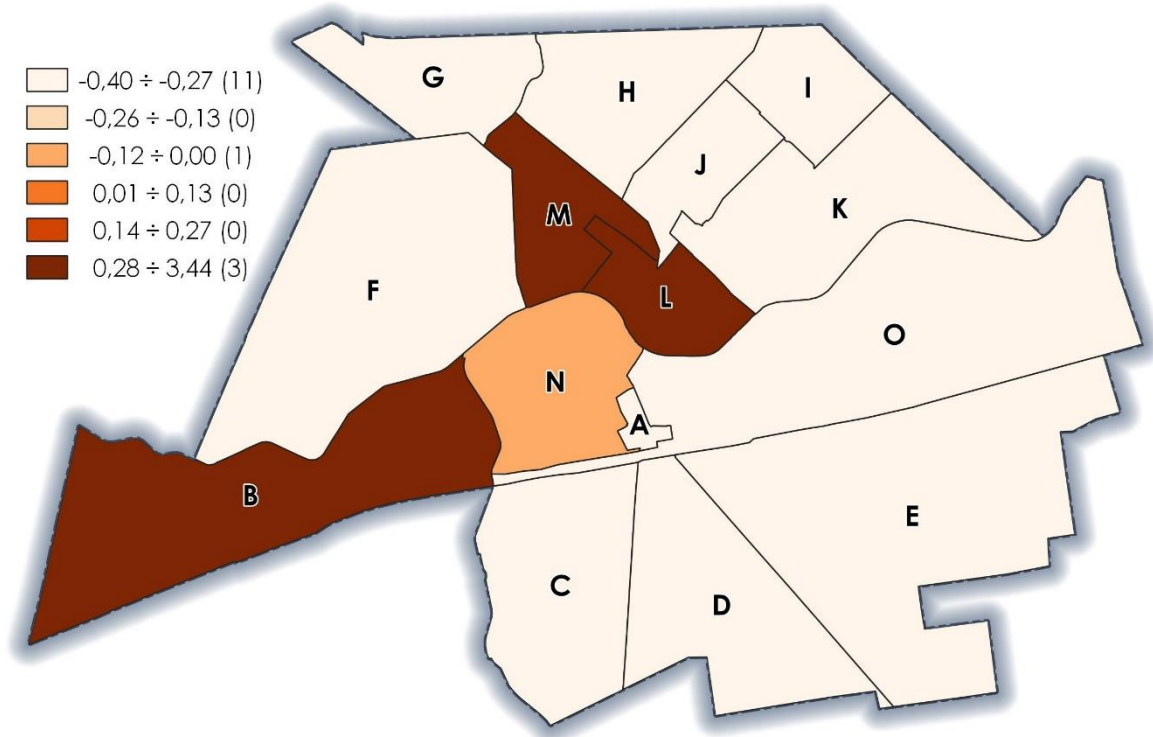
Numer jednostki analitycznej	Liczba lokali komunalnych	Zestandaryzowany wskaźnik częstkowy	Liczba lokali komunalnych wymagających głębokich prac termomodernizacyjnych lub modernizacyjnych	Zestandaryzowany wskaźnik częstkowy
A	4	-0,32	2	-0,28
B	45	0,49	0	-0,37
C	0	-0,40	0	-0,37
D	0	-0,40	0	-0,37
E	0	-0,40	0	-0,37
F	0	-0,40	0	-0,37
G	0	-0,40	0	-0,37
H	0	-0,40	0	-0,37
I	0	-0,40	0	-0,37
J	0	-0,40	0	-0,37
K	0	-0,40	0	-0,37
L	194	3,44	84	3,47
M	44	0,47	18	0,45
N	17	-0,06	17	0,41
O	0	-0,40	0	-0,37

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez Urząd Miasta Międzyrzec Podlaski.

Lokale komunalne w Międzyrzec Podlaskim skoncentrowane są w centrum miasta, na terenie jednostki L (3,44), M (0,47) i N (-0,06), a także na terenie jednostki B (0,49), położonej w zachodniej części Międzyrzec Podlaskiego. Są to w dużej mierze najatrakcyjniejsze rejony miasta, posiadające walory historyczne, turystyczne i krajobrazowe. Działania zmierzające do poprawy jakości komunalnego zasobu mieszkaniowego zlokalizowanego na ich terenie mogą nie tylko polepszyć jakość życia mieszkańców, lecz również pozytywnie wpłynąć na wizerunek całego miasta.

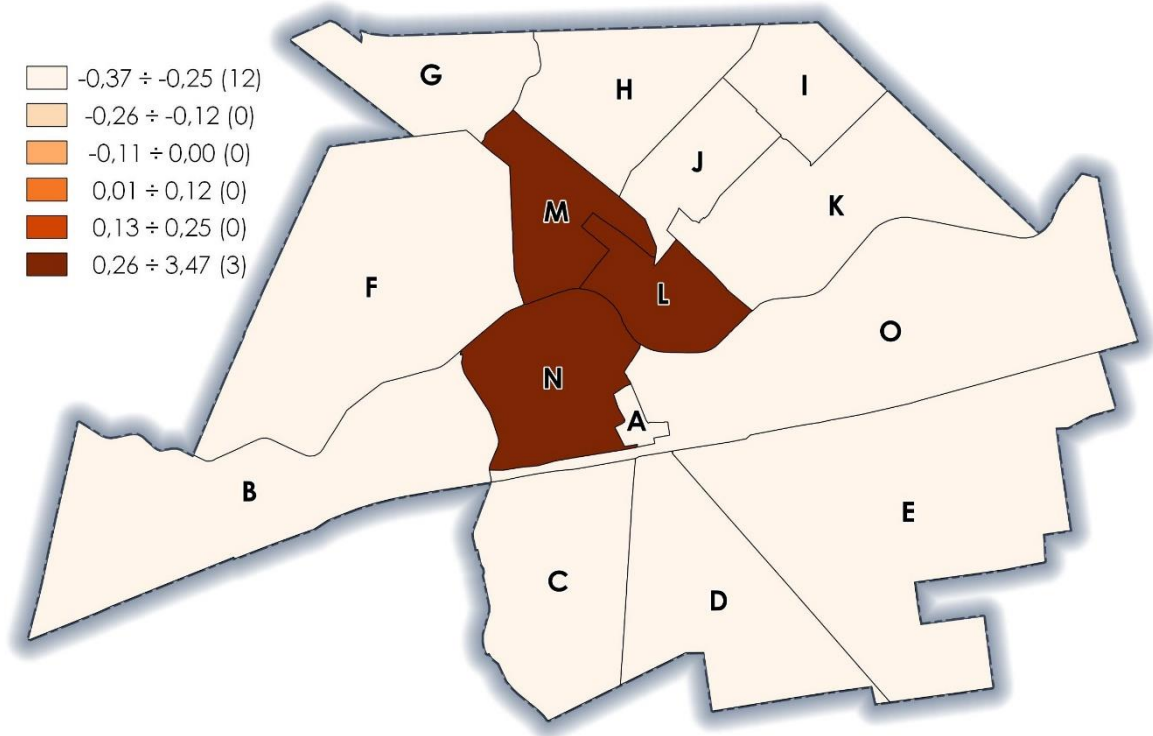
Ryc. 27. Zestandaryzowany wskaźnik cząstkowy – Liczba lokali komunalnych

Źródło: Opracowanie własne.

Biorąc pod uwagę stan techniczny mieszkań najmniej korzystna sytuacja widoczna jest w jednostkach: L (3,47), M (0,45) oraz N (0,41).

Ryc. 28. Zestandaryzowany wskaźnik cząstkowy – Liczba lokali komunalnych wymagających głębokich prac termomodernizacyjnych lub modernizacyjnych

Źródło: Opracowanie własne.

W analizie przyjęto, że na obraz negatywnych zjawisk w sferze technicznej większy wpływ ma wskaźnik dotyczący liczby lokali komunalnych wymagających głębokich prac termomodernizacyjnych lub modernizacyjnych. Z tego powodu przy sumowaniu cząstkowych wskaźników technicznych, przedmiotowemu wskaźnikowi przypisano wagę 0,6, zaś wskaźnikowi dotyczącemu liczby lokali – wagę 0,4.

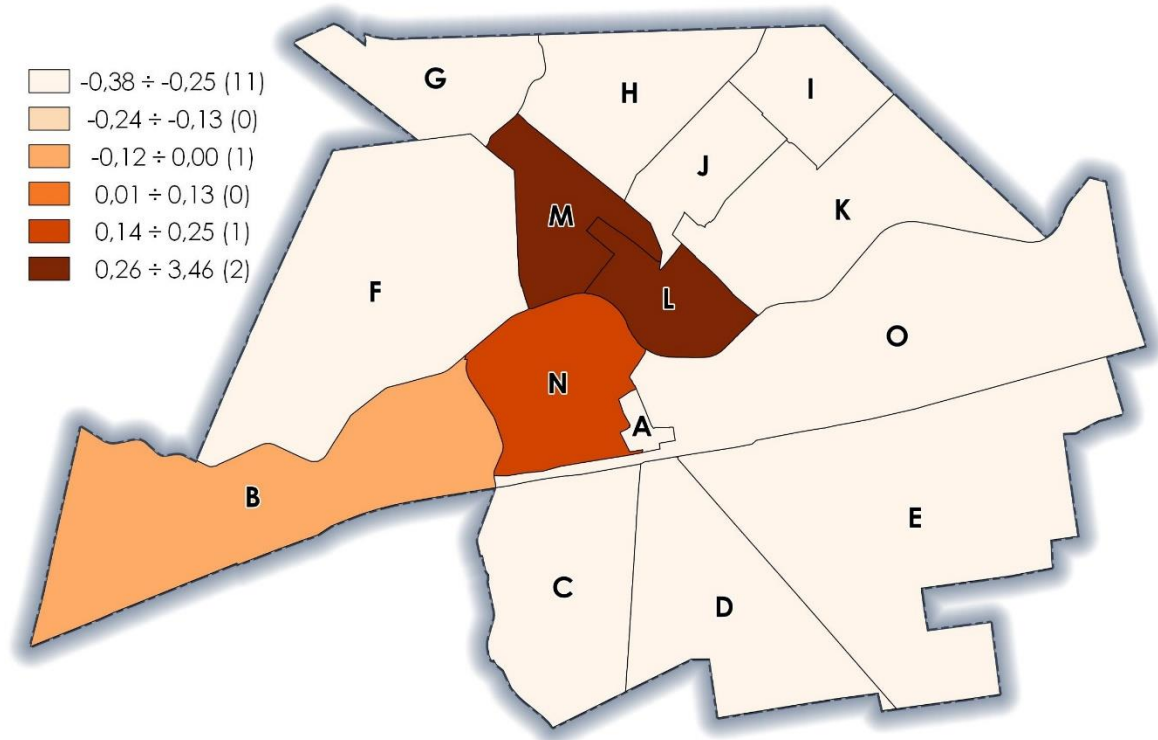
Tabela 27. Zestandaryzowany wskaźnik – Sfera techniczna

Numer jednostki analitycznej	Zestandaryzowany wskaźnik cząstkowy – Liczba lokali komunalnych	Zestandaryzowany wskaźnik cząstkowy – Liczba lokali komunalnych wymagających głębokich prac termomodernizacyjnych lub modernizacyjnych	Zestandaryzowany wskaźnik – Sfera techniczna
A	-0,32	-0,28	-0,30
B	0,49	-0,37	-0,03
C	-0,40	-0,37	-0,38
D	-0,40	-0,37	-0,38
E	-0,40	-0,37	-0,38
F	-0,40	-0,37	-0,38
G	-0,40	-0,37	-0,38
H	-0,40	-0,37	-0,38
I	-0,40	-0,37	-0,38
J	-0,40	-0,37	-0,38
K	-0,40	-0,37	-0,38
L	3,44	3,47	3,46
M	0,47	0,45	0,46
N	-0,06	0,41	0,22
O	-0,40	-0,37	-0,38

Źródło: Opracowanie własne.

Na poniższej rycinie przedstawiono przestrzenny rozkład wskaźnika dotyczącego negatywnych zjawisk w sferze technicznej dla jednostek analitycznych obliczonego jako sumę ważoną zestandaryzowanych wartości wskaźników składowych.

Ryc. 29. Zestandaryzowany wskaźnik – Sfera techniczna

Źródło: Opracowanie własne.

Biorąc pod uwagę powyższe należy stwierdzić, że negatywne zjawiska w sferze technicznej zaobserwowano w 3 jednostkach analitycznych: L (3,46), M (0,46) oraz N (0,22).

DELIMITACJA OBSZARU ZDEGRADOWANEGO

Zgodnie z przepisami ustawy o rewitalizacji jako obszar zdegradowany można wskazać obszar znajdujący się w stanie kryzysowym w przypadku występowania na nim ponadto co najmniej jednego z negatywnych zjawisk w sferach: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej. W związku z powyższym za obszar zdegradowany uznano jednostki analityczne, dla których zdiagnozowano wysoką koncentrację negatywnych zjawisk w sferze społecznej (wyrażoną dodatnią wartością syntetycznego wskaźnika społecznego) współwystępującą z koncentracją negatywnych zjawisk w co najmniej jednej z pozostałych sfer.

Tabela 28. Zestawienie syntetycznego wskaźnika społecznego oraz wyników analizy występowania negatywnych zjawisk dla sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej

Numer jednostki analitycznej	Syntetyczny wskaźnik społeczny	Negatywne zjawiska w sferze gospodarczej	Negatywne zjawiska w sferze środowiskowej	Negatywne zjawiska w sferze funkcjonalno-przestrzennej	Negatywne zjawiska w sferze technicznej
A	-0,03	+	+	-	-
B	3,41	+	+	-	-
C	0,60	-	+	-	-
D	0,77	+	+	-	-
E	-1,69	-	+	-	-
F	-1,97	+	-	-	-
G	-1,82	+	-	-	-
H	-0,56	+	+	-	-
I	-1,71	-	-	-	-
J	-1,83	+	-	-	-
K	0,40	+	+	+	-
L	3,87	-	-	+	+
M	-0,07	+	-	+	+
N	1,16	-	+	+	+
O	-0,52	+	+	-	-

Źródło: Opracowanie własne.

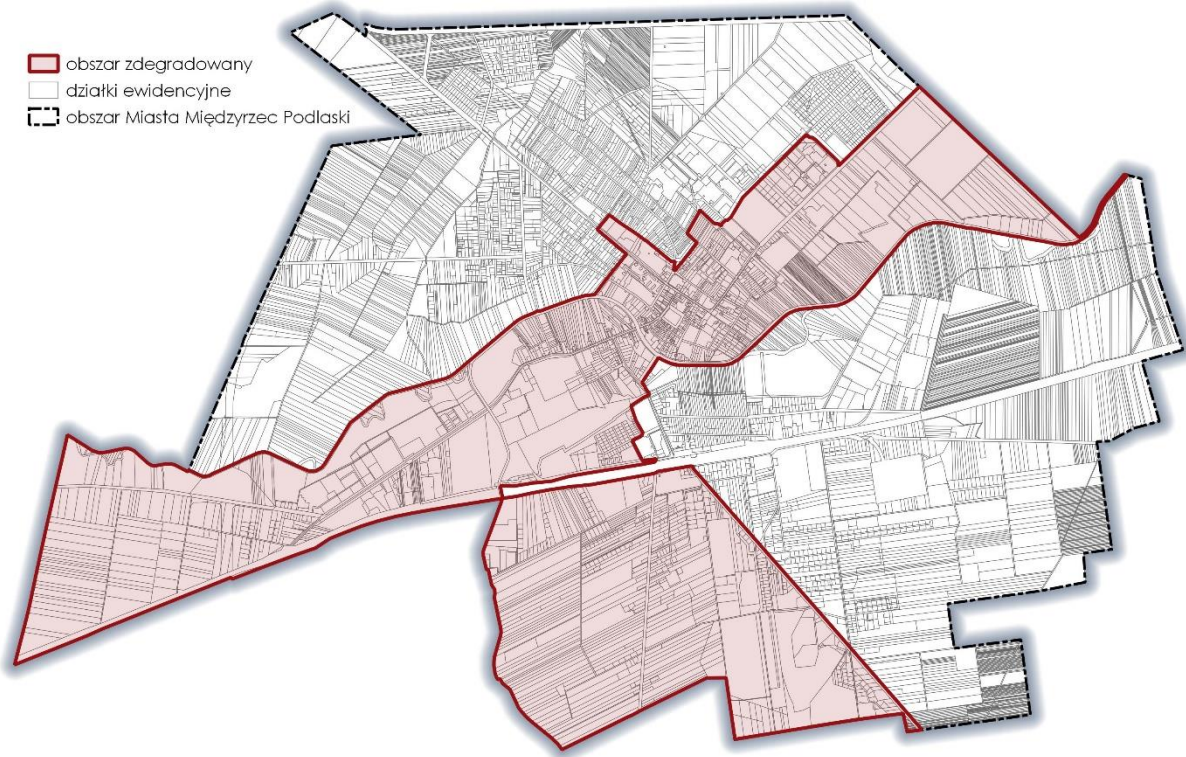
W związku z powyższym jako obszar zdegradowany Miasta Międzyrzec Podlaski wskazuje się tereny jednostek analitycznych: B, C, D, K, L i N.

Tabela 29. Zestawienie danych dla obszaru zdegradowanego Miasta Międzyrzec Podlaski

Numer jednostki analitycznej	Powierzchnia (ha)	Udział powierzchni jednostki/obszaru w powierzchni miasta (%)	Liczba mieszkańców (osoby)	Udział liczby mieszkańców jednostki/obszaru w liczbie mieszkańców miasta (%)
B	226	11,3%	326	2,0%
C	134	6,7%	298	1,8%
D	143	7,1%	437	2,7%
K	148	7,4%	1 164	7,2%
L	54	2,7%	2 857	17,7%
N	95	4,7%	878	5,4%
Obszar zdegradowany	800	39,9%	5 960	37,0%

Źródło: Opracowanie własne.

Ryc. 30 Obszar zdegradowany Miasta Międzyrzec Podlaski

Źródło: Opracowanie własne.

DELIMITACJA OBSZARU REWITALIZACJI

Zgodnie z art. 10 ustawy o rewitalizacji jako obszar rewitalizacji wyznacza się obszar gminy obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, który:

- cechuje się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk ze sfery społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej,
- posiada istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego i na którym gmina zamierza prowadzić rewitalizację,
- nie przekracza 20% powierzchni gminy,
- jest zamieszkiwany przez nie więcej niż 30% ogólnej liczby mieszkańców gminy.

W procesie delimitacyjnym jako obszar zdegradowany wskazano obszar składający się z 6 jednostek analitycznych: B, C, D, K, L i N. Uwzględniając pozostałe kryteria ustawowe, niemożliwym jest wskazanie całego obszaru zdegradowanego, jako obszaru rewitalizacji, ze względu na ograniczenia dotyczące powierzchni obszaru rewitalizacji oraz ludności zamieszkującej obszar rewitalizacji. Cały obszar zdegradowany zajmuje 39,6% powierzchni gminy, co znacznie przekracza ustawowo dopuszczalny wskaźnik 20%. Ponadto na terenie obszaru zdegradowanego zamieszkuje 5 960 osób, co stanowi 37,0% mieszkańców Międzyrzec Podlaskiego.

Rewitalizacja jest formą specjalnej interwencji publicznej, mającą na celu ulokowanie w relatywnie krótkim czasie możliwie wielu zasobów na ograniczonym terenie w celu wywołania samopodtrzymujących się impulsów rozwojowych. Aby osiągnąć założone cele, musi być mocno skoncentrowana i ograniczona terytorialnie. Należy mieć na uwadze, że 30% mieszkańców to wysoki limit i przy objęciu takiego odsetka społeczności zamieszkującego rozległe tereny gminy działaniami rewitalizacyjnymi może być trudno zachować zasadę koncentracji środków na rozwiązywaniu zdiagnozowanych problemów. Objęcie obszarem rewitalizacji większej powierzchni o relatywnie niskim wskaźniku zaludnienia właściwie uniemożliwia prowadzenie skutecznej i skoncentrowanej terytorialnie interwencji w ramach rewitalizacji. Prowadzi to do rekomendacji obejmowania obszarem rewitalizacji mniejszej powierzchni gminy o relatywnie wyższych wskaźnikach zaludnienia. Należy również pamiętać, że obszary deficytowe powinny zostać wyznaczone z uwzględnieniem kryteriów technicznych przestrzennych, ekonomicznych i społecznych, jednak z naciskiem położonym przede wszystkim na zdiagnozowane problemy społeczne i ich skalę.

Ponadto, w kontekście znaczenia poszczególnych jednostek analitycznych dla rozwoju lokalnego miasta oraz planowanych działań rewitalizacyjnych, warto podkreślić konieczność zachowania ciągłości rozpoczętych procesów rewitalizacyjnych. Należy pamiętać, że rewitalizacja jest procesem wieloaspektowym i długotrwałym, wymagającym zachowania konsekwencji.

Uwzględniając wyniki diagnozy delimitacyjnej (przede wszystkim skalę natężenia negatywnych zjawisk sfery społecznej), dane dotyczące liczby osób zamieszkujących poszczególne jednostki analityczne, jak również kierując się skalą potrzeb rewitalizacyjnych, rolą poszczególnych jednostek w strukturze miasta, a także koniecznością zachowania ciągłości rozpoczętych działań rewitalizacyjnych prowadzonych na podstawie Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Międzyrzec Podlaski na lata 2017-2023, z obszaru rewitalizacji wykluczono jednostki analityczne C i K. Jednostki te charakteryzują się najniższymi wartościami syntetycznego wskaźnika społecznego (odpowiednio 0,60 i 0,40), co wskazuje na relatywnie najlepszą sytuację spośród wszystkich jednostek obszaru zdegradowanego. Ponadto jednostkę C cechuje znaczna powierzchnia oraz najmniejsza liczba mieszkańców, a tym samym niski wskaźnik zaludnienia, co znacznie ogranicza prowadzenie skutecznej i skoncentrowanej terytorialnie interwencji w ramach rewitalizacji.

W związku z powyższym jako obszar rewitalizacji proponuje się uznać tereny jednostek analitycznych: B, D, L i N.

Ponadto, ze względu na fakt, że teren jednostki analitycznej B obejmuje również niezamieszkałe tereny rolnicze, dla których rewitalizacja nie jest przewidziana, powierzchnię obszaru rewitalizacji ograniczono w tym przypadku do istniejącej zabudowy. W ramach jednostki B z obszaru rewitalizacji wyłączono działki niezabudowane oraz działki zabudowane jedynie budynkami gospodarstw rolnych. Zainwestowany obszar jednostki B składa

się z przenikających się terenów zabudowy mieszkaniowej jedno i wielorodzinnej oraz terenów przemysłowych. Ze względu na konieczność zachowania ciągłości i zwartości obszaru rewitalizacji, w granicach obszaru pozostawiono tereny przemysłowe.

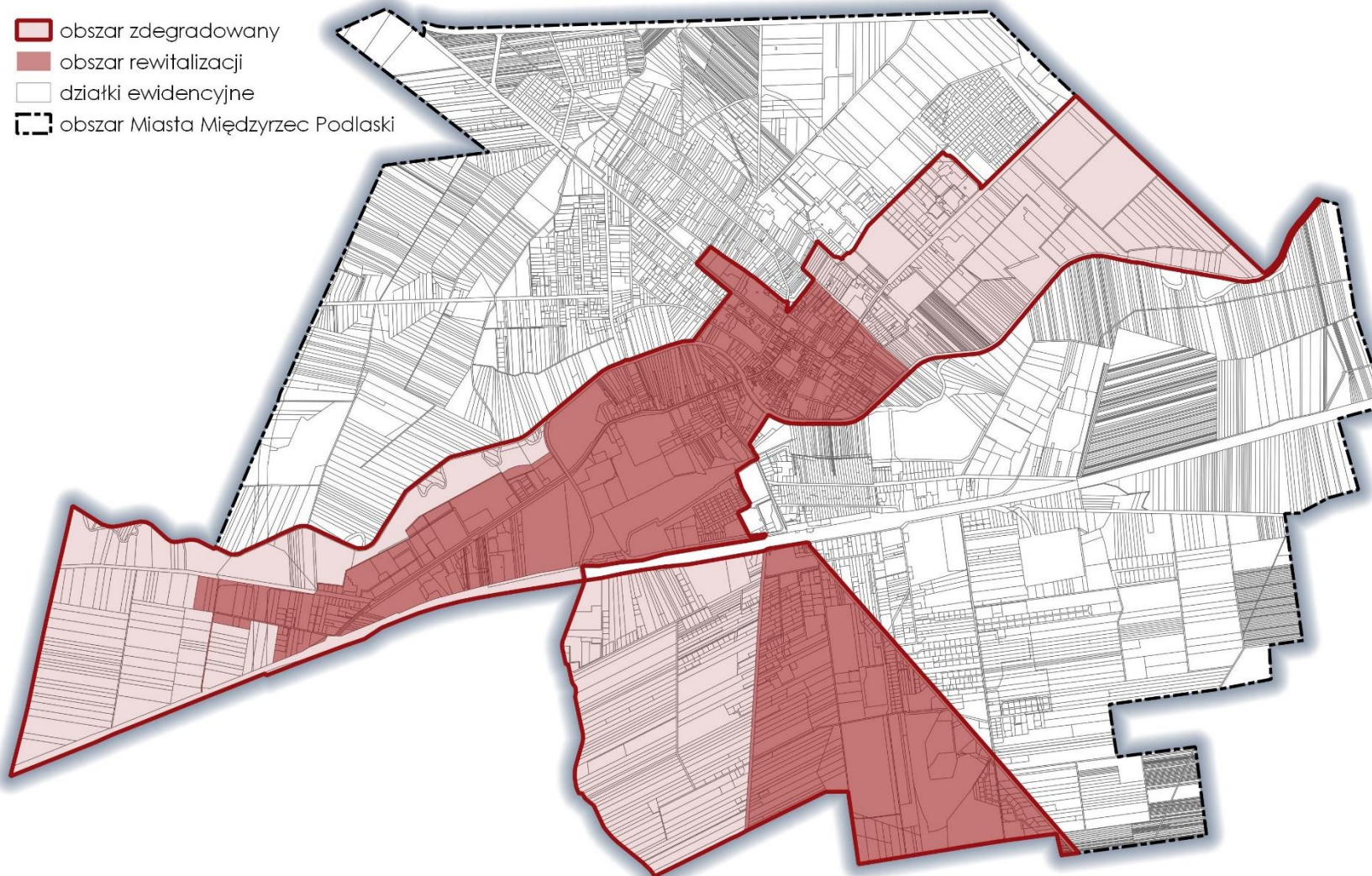
Tabela 30. Zestawienie danych dla obszaru rewitalizacji Miasta Międzyrzec Podlaski

Numer jednostki analitycznej	Powierzchnia (ha)	Udział powierzchni jednostki/obszaru w powierzchni miasta (%)	Liczba mieszkańców (osoby)	Udział liczby mieszkańców jednostki/obszaru w liczbie mieszkańców miasta (%)
B	81	4,0%	326	2,0%
D	143	7,1%	437	2,7%
L	54	2,7%	2 857	17,7%
N	95	4,7%	878	5,4%
Obszar rewitalizacji	373	18,6%	4 498	27,9%

Źródło: Opracowanie własne.

Ryc. 31. Obszar rewitalizacji Miasta Międzyrzec Podlaski

Źródło: Opracowanie własne.

SPIS RYCIN

Ryc. 1. Podział Miasta Międzyrzec Podlaski na jednostki analityczne.....	10
Ryc. 2. Zestandaryzowany wskaźnik częstkowy – Liczba zarejestrowanych bezrobotnych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym	15
Ryc. 3. Zestandaryzowany wskaźnik częstkowy – Liczba osób długotrwale bezrobotnych pozostających bez pracy 12 miesięcy i dłużej na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym.....	16
Ryc. 4. Zestandaryzowany wskaźnik – Bezrobocie	17
Ryc. 5. Zestandaryzowany wskaźnik częstkowy – Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 100 mieszkańców	19
Ryc. 6. Zestandaryzowany wskaźnik częstkowy – Liczba dzieci do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny na 100 mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym	20
Ryc. 7. Zestandaryzowany wskaźnik – Ubóstwo	22
Ryc. 8. Zestandaryzowany wskaźnik częstkowy – Liczba interwencji z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego na 100 mieszkańców	24
Ryc. 9. Zestandaryzowany wskaźnik częstkowy – Liczba wykroczeń i przestępstw nieletnich odnotowanych przez służby porządkowe na 100 mieszkańców	25
Ryc. 10. Zestandaryzowany wskaźnik częstkowy – Liczba osób objętych procedurą „Niebieskiej karty” na 100 mieszkańców	26
Ryc. 11. Zestandaryzowany wskaźnik - Przestępczość	28
Ryc. 12. Frekwencja wyborcza w wyborach samorządowych w 2018 r. (wybory do rady miasta).....	30
Ryc. 13. Średnie wyniki z egzaminu 8-klasy z języka polskiego w roku szkolnym 2020/2021	32
Ryc. 14. Średnie wyniki z egzaminu 8-klasy z matematyki w roku szkolnym 2020/2021	33
Ryc. 15. Średnie wyniki z egzaminu 8-klasy z języka angielskiego w roku szkolnym 2020/2021.....	33
Ryc. 16. Rozkład przestrzenny syntetycznego wskaźnika społecznego.....	35
Ryc. 17. Jednostki analityczne z kumulacją zjawisk kryzysowych w sferze społecznej	36
Ryc. 18. Zestandaryzowany wskaźnik częstkowy – Liczba osób prowadzących działalność gospodarczą na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym.....	39
Ryc. 19. Zestandaryzowany wskaźnik częstkowy – Liczba osób, które rozpoczęły prowadzenie działalności gospodarczej na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym.....	40
Ryc. 20. Zestandaryzowany wskaźnik – Sfera gospodarcza	41
Ryc. 21. Zestandaryzowany wskaźnik częstkowy – Liczba osób narażonych na hałas komunikacyjny na 100 mieszkańców	43
Ryc. 22. Zestandaryzowany wskaźnik częstkowy – Powierzchnia wyrobów zawierających azbest na 100 mieszkańców	44
Ryc. 23. Zestandaryzowany wskaźnik – Sfera środowiskowa	46
Ryc. 24. Zestandaryzowany wskaźnik częstkowy – Liczba obiektów zabytkowych ujętych w wojewódzkim rejestrze zabytków	50
Ryc. 25. Zestandaryzowany wskaźnik częstkowy – Liczba obiektów zabytkowych ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków.....	50
Ryc. 26. Zestandaryzowany wskaźnik – Sfera funkcjonalno-przestrzenna	52
Ryc. 27. Zestandaryzowany wskaźnik częstkowy – Liczba lokali komunalnych	54
Ryc. 28. Zestandaryzowany wskaźnik częstkowy – Liczba lokali komunalnych wymagających głębokich prac termomodernizacyjnych lub modernizacyjnych	54
Ryc. 29. Zestandaryzowany wskaźnik – Sfera techniczna	56
Ryc. 30. Obszar zdegradowany Miasta Międzyrzec Podlaski	58
Ryc. 31. Obszar rewitalizacji Miasta Międzyrzec Podlaski	61

SPIS TABEL

Tabela 1. Jednostki analityczne wyznaczone na obszarze Miasta Międzyrzec Podlaski	9
Tabela 2. Zestawienie wskaźników obrazujących zjawiska kryzysowe w poszczególnych sferach, wykorzystanych w diagnozie delimitacyjnej.....	12
Tabela 3. Liczba zarejestrowanych bezrobotnych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym	14
Tabela 4. Liczba osób długotrwale bezrobotnych pozostających bez pracy 12 miesięcy i dłużej na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym.....	15
Tabela 5. Zestandaryzowany wskaźnik – Bezrobocie.....	17
Tabela 6. Liczba osób korzystających z pomocy społecznej na 100 mieszkańców.....	18
Tabela 7. Liczba dzieci do 17 lat, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny na 100 mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym	20
Tabela 8. Zestandaryzowany wskaźnik – Ubóstwo	21
Tabela 9. Liczba interwencji z powodu zakłócania miru domowego i porządku publicznego na 100 mieszkańców	23
Tabela 10. Liczba wykroczeń i przestępstw nieletnich odnotowanych przez służby porządkowe na 100 mieszkańców	24
Tabela 11. Liczba osób objętych procedurą „Niebieskiej karty” na 100 mieszkańców.....	26
Tabela 12. Zestandaryzowany wskaźnik - Przestępczość.....	27
Tabela 13. Granice okręgów wyborczych w wyborach samorządowych do rady miasta w 2018 r. wyznaczonych na terenie Miasta Międzyrzec Podlaski.....	29
Tabela 14. Granice obwodów publicznych szkół podstawowych prowadzonych przez Miasto Międzyrzec Podlaski	31
Tabela 15. Zestawienie zestandaryzowanych wskaźników społecznych i syntetycznego wskaźnika społecznego	34
Tabela 16. Liczba osób prowadzących działalność gospodarczą na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym ..	38
Tabela 17. Liczba osób, które rozpoczęły prowadzenie działalności gospodarczej na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym	39
Tabela 18. Zestandaryzowany wskaźnik – Sfera gospodarcza	41
Tabela 19. Liczba osób narażonych na hałas komunikacyjny na 100 mieszkańców	42
Tabela 20. Powierzchnia wyrobów zawierających azbest na 100 mieszkańców	44
Tabela 21. Zestandaryzowany wskaźnik – Sfera środowiskowa	45
Tabela 22. Powierzchnia geodezyjna Miasta Międzyrzec Podlaski według kierunków wykorzystania	47
Tabela 23. Wykaz obiektów, położonych na terenie miasta Międzyrzec Podlaski, wpisanych do rejestru zabytków województwa lubelskiego wraz z aktualnymi numerami wpisu do rejestru.....	48
Tabela 24. Liczba obiektów zabytkowych ujętych w wojewódzkim rejestrze zabytków oraz w Gminnej Ewidencji Zabytków.....	49
Tabela 25. Zestandaryzowany wskaźnik – Sfera funkcjonalno-przestrzenna	51
Tabela 26. Liczba lokali komunalnych oraz liczba lokali komunalnych wymagających głębokich prac termomodernizacyjnych lub modernizacyjnych	53
Tabela 27. Zestandaryzowany wskaźnik – Sfera techniczna	55
Tabela 28. Zestawienie syntetycznego wskaźnika społecznego oraz wyników analizy występowania negatywnych zjawisk dla sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej.....	57
Tabela 29. Zestawienie danych dla obszaru zdegradowanego Miasta Międzyrzec Podlaski.....	58
Tabela 30. Zestawienie danych dla obszaru rewitalizacji Miasta Międzyrzec Podlaski	60